

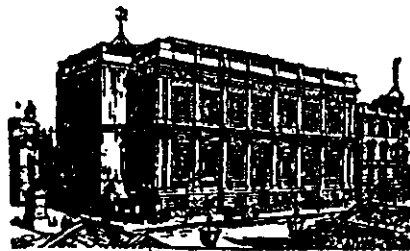
מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

מבנהו של צה"ל שונה ממבנה כוחותיהן המזוינים של כמה וכמה מדינות בעולם, בהן מתקיימים במקביל שלושה שירותים לוחמים, מתואמים אך עצמאיים. על כן הנחת היסוד שבהוצאתו של פילד-מרשל מונטגומרי, (אשר חלקה הראשון מתפרסם בחוברת זו, בעמ' 7), בענין ליכוד הנורעות-הלוחמות לשירות אחיד וכות-לוחם אחיד, איננה בגדר נושא להסקת מסקנות לגבי צה"ל, אשר בעצם יסודותיו דבוקואחוז פתרונה של בעיה זו. אך אינן חסרות בהרצאה זו בחינות, אשר קבלתן או דחיתן של מסקנות "מונטי" ביחס אליהן עשויה להיות חיונית לגבי כל צבא שבעולם.

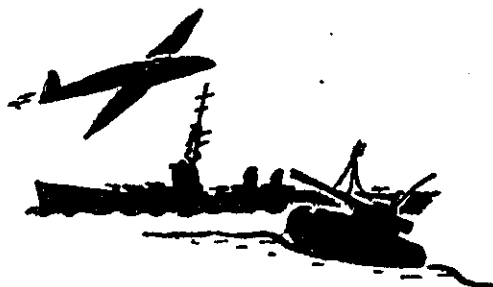
אכן, בדברי "מונטי" מצויים עוד מספר "עוקצים". האחד מהם מתבטא במגמה

בולטת להרמת קרנו של הכוח האווירי; ונראה כי עם כל ההסתייגות על "הבעת דעותיו-כפרט בלבד", שיקפו דבריו מגמה שכבר נסתמנה בצמרת הבריטית (בדומה להוצאתו שלפני שנה, שגם בעקבותיה באו כמעט מיד תמורות בכוחות הבריטיים שהלמו את מסקנותיה). כצעד ראשון יש לראות את החלפת איש צבא-היבשה בתפקיד יו"ר "ועדת ראשיהמטות" הבריטית באיש חיל-האוויר — צורה "פשרנית" מבחינה פסיכולוגית למימוש המגמה האמורה. עם זאת — בולטת בדברי מונטגומרי נסיגה מרחיקה-לכת מניסוחיו הקודמים באשר לעצמת-

הים — נסיגה, כנראה, לא רק בפני רוגזם המלוכד של אדמירלים בריטיים ואמריקאיים כאחד, אלא אף בפני מציאות טכנית ואסטרטגית. כן מביע הוא עתה באופן מפורש יותר את הערכתו לתפקידים כבדי המשקל, הצפויים לחיל-הצבא בשלבים המאוחרים יותר (לדעתו) של כל היאבקות, לאחר ההתנגשות העיקרית בין כוחות אויר.

* * *

"עוקץ" נוסף בהוצאתו החדשה של פ.מ. מונטגומרי אשר יענין ביותר צבאות רבים, ולא דוקא את הגדולים בלבד, מתייחס למבנה העוצבות של כוחות-היבשה. כאן מבטא מונטגומרי רק מקצת מן המחשבות והמגמות המנסרות בחלל עולמו הצבאי של ה"מערב" — ויתכן מאוד כי יוגשו עוד בפני קוראי "מערכות" מקורות-אינפורמציה ונקודות-ראיה נוספים לגבי נושא זה.

היה מי שאמר (דומה כי היה זה — אולי בין שאר האומרים — י. בר, משתתף ותיק

ב"מערכות") כי "אף בתור שליטתו של נשק האטום יוסיף להתקיים מתחרה לו — האיש עם תת-המקלע". אכן, אין ספק שבכל דרגת התפתחות של נשק-מחץ, ואפילו האדיר ביותר והמרחיק ביותר את פגיעתו, תוסיף להתקיים האפשרות של פגיעה במקורות אותו נשק אדיר, במפעליו, ובנותני ההכונה לו, אפילו באמצעות הנשק הקל ביותר, (ודוקא באמצעותו), בתנאי שתיעשה מקרוב, במוסתר, בנריות ובחריצות. כאן אולי הביטוי הנמרץ ביותר לתוקפו המתמיד של גורם ה"מלחמה הזעירה" על גווניו, גילוי וגלגוליו המרובים (ה"סטיכיים" ה"סדירים-למחצה" — ואף ה"סדירים-מיוחדים"). באשר, כשם שעשוי היה להיות גורם רב ערך בימי החשמונאים, למשל, או במאה הי"ח והי"ט — כן עשוי הוא לשמש גורם אף במחציתה השניה של המאה

העשרים; כמובן — בלבושים שונים מאוד ובצורות הסתגלות מחדשות, שנונות ואף מפתיעות. מאמרו המקיף של סא"ל ד. כרמון (עמ' 13) מנסה להעלות את הכללי והמכליל שבנושא נרחב זה, תוך העלאת התגליותיהם, בתחום ספציפי זה, של "עקרונות המלחמה" הכלליים והמתמידים. אין המאמר מונה אותם בלבד, אלא אף שוקלם — עקרון עקרון והתגלותו המיוחדת בתחום המיוחד הזה, ומידת סגילותו במבצעי המלחמה הזעירה, ב"מלחמת המחותרת", וב"מבצעים מיוחדים" המופעלים כשלוחתו וזרועו של צבא סדיר.

מ' ומה בחוברת

כשם שמדינת ישראל צמחה מן התנועה הציונית, ומפעלה בארץ — כך ניתן לומר כי כוחות המגן העבריים, אשר שימשו גרעין ומקור לצבא הגנה לישראל, נבטו לראשונה מתוך שורותיו של נוער חלוצי אשר גם אימן את ידיו למעשה ההגנה. עובדה זו, ואותה אמת-יסוד האומרת כי טיבו ויכולתו של החייל העתידי נקבעים בהרבה כבר בנער — הן שהביאו לידי צמיחה והתפתחות מוקדמות של שלוחות-נוער לכוחות המגן שלנו. אחת הצורות הבולטות אשר שלוחות אלו לבשו בשעתן היה ה"חג"ם — "חינוך גופני מורחב", לפי ביטויים, המוסוה-למחצה, של הימים ההם. אין כד"ר בירם, "אבי החג"ם", מוכשר וראוי לכתוב על נושא זה (ראה מאמר בעמ' 25). ואף אין הוא בגדר פנים חדשות ב"מערכות": תמיד על כך חוברת-הראשית (זו שהופיעה ב"שם-הסואה", בימי פרוץ מלחה"ע השניה — "בימי מערכות") ובה מאמר מניח-יסודות, "עקרונות החינוך האספורטיבי של הנוער בגיל מ-14 ועד 18" מאת ד"ר א. בירם. כמובן שדעות, המובעות במאמרו הנוכחי, דעותיו של המחבר הן, אשר "מערכות" פותחות לפניו את דפיהן לסיפור זכרונותיו ולהצגת השקפותיו.

מאמרו של ד"ר א. בירם המתפרסם בחוברת זו של "מערכות" — והמציג בפני הקורא ראשית-סיכומים ל"מפעלו של החג"ם — שהתפתחותו שלובה-ואחוזת ב"התפתחות "גודדי-הנוער", הגדנ"ע — הוקדש על ידו לזכרו של מייסד הנח"ל אליהו (אליק) שומרוני ז"ל, שהשקיע שנים בטיפוחם המסודר של הנח"ל והגדנ"ע.

נמוכה בקרב ישובה של המדינה, ובכוחות המגן שלה, ההרגשה כי הננו עומדים "על הסף" וכי פורענויות עלולות לפקדנו. הקטעים "מן הימים ההם", ימי 1941, סדרת המפלוגות של מתנגדי גרמניה בזירות אירופה השונות וסכנת פריצה גרמנית-איטלקית אל מצרים ומרחב המזרח-התיכון — מעלים את דמותו של הישוב לפני חמש-עשרה שנה, בהפקדו לקראת המבצעים אשר היה אז יסוד לחשוב כי יהיה צפוי להם. קטעי ההוראות והפקודות של מטה ארגון ההגנה, וגילויי ההתנדבות בשכבות הישוב, אינם כיום בגדר נכס הסטורי בלבד. עדות הם לרציפות שלשלת העמידה על המשמר ונכונות-המגן — מאז ועד היום.

אם יש בין המדינות-שכנותינו (לרוע-המוזל, אין מקום לומר "ידידותינו") אחת אשר טיב בעיותיה בתחום הגנה (במובן הצבאי-מקצועי של המלה) וכוננות-צבאית יש בו לעתים גם משהו המקביל לבעיות העומדות בפני מדינת ישראל — הרי זוהי, ללא ספק, רק מדינת ה"ירדן" בלבד. קודם כל — בשל אורך גבולותיה. שנית, בשל צורתם המפותלת במקומות רבים. ושלישית — בגלל העובדה שהגבול עובר בה קרוב לרבים מאוד מישוביה ולעתים אף די בסמוך אל נקודות מרכזיות, חיוניות או רגישות-במיוחד. (כל הציונים האחרונים — כמובן שלחלק המערבי של השטח הירדני" נתכוונו). על כן, אין-תימה כי דוקא שם ניסו להאחז ככל-שיכלו בלקח עמידת הישובים העבריים במלחמת הקוממיות ובמושגי "הגנה מרחבית". כמובן, שהן בתוכן והן בצורות וגילויים מצוי שוני לא-מועט בין שני החזיונות המקבילים-לכאורה — "שלנו" ו"שלם". מקצת ידיעה והתמצאות לגבי גורם זה שבמערכה-הצבאית של המדינה ה"האשימית", — המייחדת במידה מסוימת משאר מדינות ערב — יוכל הקורא להפיק מסקירתו של י. פז — "המשמר-הלאומי" הירדני (עמ' 35).

סי ומה בחוברת

אירזניה של מצבים — היא אולי האירזניה הקטלנית ביותר. ספק רב הוא האם אותו קצין בריטי אשר כתב בחיבה כזאת על ה"רגימנט הבדוי" שלו (עמ' 42) — בסקירה שנת-פרסמה ברבעון הבריטי הצבאי הנודע, "ג'ורנל מכוון-השירותים-המאוחדים המלכותי", לנובמבר 1955 — יכול היה להעלות בדעתו כיצד תראה וכיצד תקרא סקירתו זו בטרם עברו עליה חודשים רבים. בשבילנו, כמובן, יש בנושא זה לא רק משום ענין אירזני בלבד. אותו "רגימנט בדוי" אשר הקצין הבריטי ניסה לתקן את אורח לחימתו לעתיד לעומת מושגי מלחמת 1948 — ודאי שלא יעדר מקומו במערכת הכוחות הזוממים להסתער על מדינתנו ולהכריעה. ה"כוש" אמנם עשה את שלו ועומד להשלח הביתה — אך פירות מלאכתו עודם בגדר עובדות צבאיות-מקצועיות, אשר את הטיפול בהן עומדת כנראה אותה מדינה, אדירה עדיין, אשר שלחה את קול-לויט לאנט למשימתו בצבא-ירדן — להניח לנו. יתכן, כי תינתן בכך לאותו רגימנט, ולחבריו, הזדמנות ללימוד נוסף.

עיקר הענין שבסקירה הנוספת על רכב-שריון סובייטי, לפי כתביו של גארט אנדרהיל, המוקדשת הפעם לרכב-הסיוע (עמ' 47) חורג מעבר לתחומו של תיאור טכני, ואף מתחום העניינים הקשורים במישורין ב"ס.א.ו. 100" (רכב, העומד במרכז הסקירה) בלבד. חיונית ביותר הנה הארת הרקע הטקטי הכולל של נוהג תפעול רכב-סיוע-השריון הסובייטי, אשר את יריעותיו מגוללת סקירה זו בהרחבה מספקת; ועצם הטיפול ברקע-טקטי זה, הוא שהצריך גם את הזכרת הפקידים, ומקצת מתכונותיהם, אף של כלי-סיוע-משוריינים אחרים, נוסף על ה"ס.א.ו. 100", אם כי בלי להכנס לפרטי מבנם וציודם. כתוצאה מאלה, הופכת הסקירה — על ה"חלונות" המאלפים אשר שולבו לתוכה — למקור ידיעה מסכם על סוגית רכב סיוע-האש-המשורין הסובייטי כולה.

ב"ימי הזהב" בהם שלט בארץ השולטן התורכי, וכן גם במנין-שנותיו הראשון של שלטון המנדט, נהגו תושבי הארץ בקנותם, נאמר, בולבוסים או שאר ירקות, לשאול לא רק: "כמה עולה הרוטל?", אלא גם "איזה רוטל?", "רוטל דרומי או רוטל צפוני?" אכן, לא רק בא"י הפרובינציאלית אלא אף בעולם הגדול תתכן הבחנה מעין זו. הקורא אשר יתפלא על הפרשי משקל משונים-לכאורה בציונים לגבי אותם כלי-רכב-שריון עצמם, למשל — לגבי טנק T-34 בחוב' צ"ח של "מערכות" ובחוברת הנוכחית — ישים נא את לבו לכך כי בעוד שהטונה הסובייטית טונה מטריית הנה, מושתת הטונה האמריקאית על "2000 ליטראות" — דהיינו, משקלה כפועל יהיה פחות בעשירית מזה של אחותה ממוצא צרפתי-מהפכני, הנקוטה כיום במרחבי ברית-המועצות. באם יעמיק הקורא חקר וימצא אף הפרשים נוספים על כך — הרי את מקורם של אלה יצטרך לחפש גם בגורמים אחרים, כגון הכללתם, לעתים, של אביזרי ציוד שונים במשקל-הכולל של הטנק, וכיו"ב.

המאמר מאת קול-לויט' קינצקי, קצין סובייטי, על "ארטילריה בעלת היסע-עצמי בפעולות פריצה". — הנדפס בחוברת זו בשנית, לאחר שכבר ניתן פעם, לפני כחמש שנים, בחוב' ס"ד, — בא להשלים את תיאור הרקע-הטקטי של רכב ה"ס.א.ו.". אכן, בכללו גם את סוגי ה"ס.א.ו." הקלים יותר (ושהיו הראשונים בסוג זה — "ס.א.ו. 76") שם הוא את הדגש בראש וראשונה על שיתוף פעולה עם חיל-הרגלים ועל לחימה נגד "חיבות-השדה" והבונקרים של היריב; הגם שכלולים במאמר אף ציונים לשיתוף הפעולה עם טנקים ולהדיפת התקפות-נגד של שריון ורגלים יריבים. נמצא, כי יש במאמר זה כדי להשלים-ולאזן את התיאור הניתן מתוך כתביו של ג. אנדרהיל.

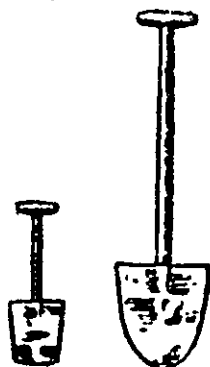
ריבוי הנזשאים של לחימה בשריון ומערכי-הגנה נגד-טנקיים, שניכר בפרסומי "מערכות" בזמן האחרון (אנשים מול שריון) לס.א.ל. מרשל, ו"ציוד טנקים והשמדתם", ב"מכתב לקצין מילואים" — ב"מערכות" חוב' צ"ח; "ההגנה הנגד-טנקית בסימן משבר" ו"מה בין טנק לתותח סער" — ב"צקלון" מס' 35; וכן "מערכי ו" כליה של הגנה נ"ט" — ב"צקלון" 36) — הנם, כמובן, מחויבי

מי ומה בחוברת

מציאות. אכן, דוקא בשל ריבוי הצדדים והגילויים השונים של לחימה נגד שריון — יש הכרח גם בהסדרתם, ובהצגתם במרוכז בפני הקורא. זוהי תכליתו של המאמר מאת רב־סרן יצחק נלקר (עמ' 59). כמובן, שאין אפשרות לפרט את כל אורחי הלחימה ואמצעיהם במסגרתה של סקירה אחת, אולם כונתה לשמש מפתח לאותם תיאורים מפורטים יותר אשר ניתנו כבר מעל דפי פרסומינו והעומדים עוד להנתן.

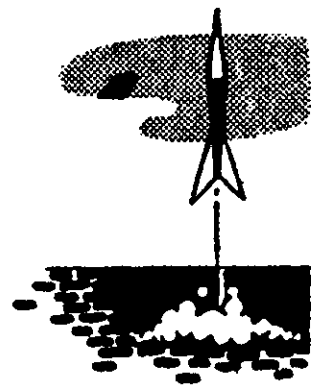
אמר נפוליון: „במלחמה — הכל פשוט; אך אפילו הדבר הפשוט ביותר — קשה

מאוד הנו;” ויש אומרים כי דוקא ה„קטנות“ שבמלחמה, הן־הן הקשות ביותר — והמוזנחות ביותר. אך שייכת לענינו כאן גם אמרתו של סופר צבאי בן־זמננו, לידל־הארט: „הליקויים בטקטיקה הזעירה — הם המביאים לידי מצבות־חללים גדולות“. והאמור בטקטיקה־זעירה חל גם על „תורת־ההתבצרות הזעירה“, היא התחפרות הפרט, הצמד והכיתה — וכן על גוהג־אבטחה „זעיר“ כגון שילוח פטרולים וכיו״ב. לכל אלה — ל„יום־יום“ האפור, ותכופות העקוב־מדם, של המלחמה — מוקדשות הרשימות „התבצרות בחזית“ שבחוב' זו (עמ' 65) המפרטות מקצת מלקחת זירת־קוריאה. ודאי, לא הכל ברשימות אלו יהיה בר־שימוש בתנאינו אנו. אך גם הטעון שינוי וסיגול שבהן — ידרבן את המחשבה (ודאי גם את זכירת הצרכים, והשקידה עליהם) בכיוון הנחוץ והחיוני. נסיונו הרב של בעל ה„רשימות“, לויט־קול' בטרטון, ב„גדוד־הפשיטה“ של צבא־הצי האמריקאי במלחמת־העולם השנייה, וכקצין־רגלים של יחידות „מארינס“ אמריקאיות וקוריאניות בזירת קוריאה, הצטינויותיו בקרבות (בהם נפצע מספר פעמים) — מקנים ללקחו ולעצותיו ערך מציאותי.

שני התיאורים הסכימתיים השאובים מסוגית ההבטחה בפני פגיעה־ימי־האוויר —

לגבי מערך האזהרה המכ־מית (עמ' 75) מחד־גיסא, ומערך ההפעלה של קליעים מונחים נ״מ מאיד־גיסא, מדגימים שניהם את מידת המורכב שבסידורי הגנה נ״מ בדור „על־קולי“ ו„אטומי“ זה. אין תימה: המורכב שבסידורים — מקורו במורכב שבבעיות. אך יטעה הסבור כי לנוכח אלה כבר עבר כליל זמנו של התותח הנ״מ, וביחוד באם הנו חדיש, משוכלל ונעזר כראוי במערכת מכ־מ תכליתית. מכל מקום, יש בהצעות אלו לנעשה ב„עולם הגדול“ כדי להעיד על חומרת הגישה הנהוגה שם להגנה הנ״מ. בענין „ניקא“ — ראה עוד ב„מערכות“ חוב' פ״ד־פ״ה עמ' 90, תיאור הכלי וציון בצעונותיו).

שפע הידיעות על „הסתננות“ ציוד־לחימה כבד אל שורות צבאותיהם של „שכנינו הטובים“ מעורר את הצורך במתן חומר־זיהוי נוסף. בחוברת זו מתפרסמים הנתונים על שריון־סיוע סובייטי („ס.א.ו. 100 — עמ' 81). וכן ימצא בו הקורא את הצגת „תחית המתים“ של טנק „סימן IV“ הגרמני („מן העבר הלא רחוק“, — עמ' 78).

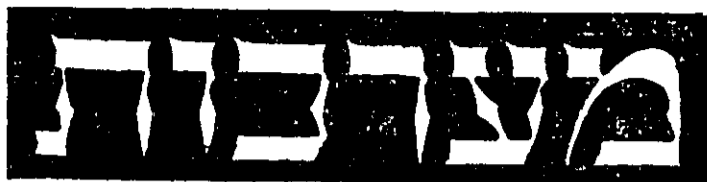
בימים הקרובים עומד להופיע קונטרס מס' 9 המוקדש לסוגית תובלה, אפפקה וחימוש.

כפי שזו נתגלתה בשנות הקרבות בקוריאה. הפרקים, מהם מלוקט קונטרס מאלף זה, שאובים מן הספר „סיוע לגייסות הלוחמים בקוריאה“. (כונת המלה „סיוע“ — לסיוע לוגיסטי). תוכנו של הקונטרס עשוי לאלף לא רק את אנשי החילות האפסנאיים והטכניים, כי אם בעצם כל מפקד וחייל הרוצה להמחיש לעצמו את מסיבות פעלה של „מכונת“ הצבא הלוחם בתנאי חזית.

ירחון המגז ואיש הצבא העברי

ניסן תשט"ז

כרך כ"ז

/

א' (צט)

ציונים לשבח

הנני לציין לשבח את ק/96036 סרן רפאל איתן על העזוה אישית ומנהיגות למופת בקרב.

משה דיין, רב-אלוף
ראש המטה הכללי

כ"ד בטבת תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

בפשיטת כונתילה, הסתער סרן איתן בראש אנשיו, תוך סיפוס על צוק נישא ותלול מול אש האויב, וחיסל עמדת מק"ב שבלמה את התקדמותם.

הנני לציין לשבח את ק/115575 סגן עבדול מג'יד חרד על מנהיגות מעולה ודבקות למשימתו.

משה דיין, רב-אלוף
ראש המטה הכללי

ז' באדר תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

הנ"ל הצטיין בהשגיו, בלחימה נגד הסתננות מזויינת בגבול.

הנני לציין לשבח את 245835 סגן-משנה ישי צימרמן על אומץ לב למופת בקרב.

משה דיין, רב-אלוף
ראש המטה הכללי

כ"ו בשבט תשט"ז

להלן תאור המעשה: —

סגן-משנה צימרמן, שימש מפקד יחידת משנה בקרב על משלט איסכחה שבאזור ניצנה הישראלי. היחידה שבמסגרתה פעל הסתערה על מוצב הפיקוד של האויב ועמדת המרגמה שלו; תוך כדי כך נפצעו רוב הקצינים וחלק ניכר מן החוגרים והתקדמותה שובשה. בנסיבות אלה המשיך סגן-משנה צימרמן עצמאית בבעור עמדות האויב עד לחיסול ההתנגדות.

בעיות הארגון למלחמה בזמנו*

דהינו, צריך שנוכל להשתמש בימים בעצמנו ולמנוע את השימוש בהם מן היריב.

וכן — בעוד המערכה באויר מתגעשת, ונטושה היאבקות על השליטה בימים, — חיוני יהיה למנוע את כוחות הקרקע של היריב מלכבוש את שטחי מגוריהם של עמי-המערב, ולשבש את אורח חייהם של אלה ולהשתמש בארגון התעשיתי והיצרני של ארצות אלו למטרותיהם הם. אילו קרה כזאת, כי אז נמצאנו המפסידים — ותהינה כאשר תהינה ההצ- לחות להן נזכה באויר ובים.

הכוחות המזוינים הנחוצים בשביל לקיים ולשאת אסטרטגיה כזו, צריך שיהיו מאורגנים באורח שכתו- צאה ממנו יהיו אחוזים-ודבוקים באפשרות השימוש בכלי-נשק גרעיניים — על כל הכרוך בדבר זה מבחינת השימוש בעצמת אש והקימוץ בזמן ובכוח- אדם.

כוחות אלה צריך שיהיו מאורגנים באופן המתאים למסיבות פעולותיהם בתקופת השלום — פעולות אשר בכל רגע יתכן כי יצטרכו לכלול גם השתתפות במלחמות "קטנות" או מלחמות "מוגבלות", אשר אין לשער כי הדברים יגיעו בהן לידי שימוש בכלי נשק גרעיניים — ובו בזמן גם לתנאי מלחמת-עולם, אשר בה ודאי כי שני הצדדים ישתמשו בכלי נשק גרעי- ניים.

הבעיה תהיה אז כיצד להשיג את האיזון הנכון בין כוחות אויר, ים ויבשה — איזון אשר יהלום את צרכי בעיות האומה, כשהיא לעצמה, ועם זאת יאפשר לה למלא את מלוא תפקידה במסגרת הברית. נוסף על כך, חיוני יהיה ארגון נכון ובעל יכולת של ההגנה-האזרחית בשטחה של כל אומה ואומה — וארגון זה צריך יהיה לעמוד תחת ניהול ופיקוח צבאיים.

צרכים אלה צריך שיסופקו במסגרת התחומים- הפיננסיים הנקבעים ע"י הממשלות. גורמי-הכלכלה שבמערכת-ההגנה הופכים כיום לבעיה חיונית.

הבה ונראה, האם יכול נוכל לעלות על הדרך לקראת פתרון של אחדות מאותן בעיות אשר תת-

לפני שנה, ב-21 באוקטובר 1954, הרציתי ב"מכון-השירותים המאוחד המלכותי" על "הצצה דרך אשנב אל מלחמת-העולם השלישית". אותה הרצאה גרמה להתרגשות לא מעטה בחוגים הצבאים כאן בבריטניה, ואפילו עוד יותר מזה — בארצות- הברית. הרי שהיא מילאה את תפקידה — להפנות את המחשבה כלפי העתיד. בהרצאה הנוכחית מתכוון אני ללפן את הנושא של ארגון המלחמה בזמנו. בחרתי בו משום שלדעתי אין ארגון ההגנה שלנו כיום מותאם לזמננו זה. לאחר הערה-ביקורתית זו, הנראית לכאורה כהרסנית, הבה ונראה שמא נוכל להקים דבר-מה מתקבל על הדעת מחורבות-העבר, כי באם לא נשקול היטב את אשר אנו עושים. הוסף- תוספנה החרבות להתחדש בדורנו.

האסטרטגיה של מלחמה חדישה

כדור-הארץ מורכב מגושי יבשה גדולים ומאזורים נרחבים של מים. האדם הריהו בראש-וראשונה בעל- חי המתקיים עלי אדמה, ובמלחמה היתה בשבילו תמיד השליטה על גושי היבשה בגדר מטרה ראשונה במעלה. לפני מאות שנים רבות, נתגלה לנו כי שימוש מושכל באזורי המים שבעולם עשוי לפתוח לפניו אף את גושי-היבשה, ושימוש כזה הוא שהקנה לו את היכולת להשיג את מטרותיו ביתר קלות.

כעבור זמן לא-מועט למד האדם לטוס — ואזי נתגלה לו עדי-מהרה כי בלי שיוכל לחלוש בשמים אשר מעל ליבשה ולמים, לא יוכל לבצע כראוי אף את המשימות ביבשה ובים, הנחוצות בשביל השגת תכליתו. על רקע זה מגיעים אנו לידי המסקנה כי במלחמה "כדור ארצית" כוללת — הן כיום והן בעתיד שניתן-לראותו — עצמת האויר היא הגורם השליט. על-כן, ראשית מטרתה של האסטרטגיה שלנו, במסגרת הברית-המערבית, שלה אנו משתיי- כים, חייבת להיות השגת השליטה-באויר. שנית, חיוני יהיה — במסגרת מלחמת-עולם כזאת כפי שניתן להעלותה בדמיוננו, כי נוכל לשלוט בימים,

* ראה "הצצה דרך אשנב למלחמת-העולם השלישית" במערכות פ"ט-צ' עמ' 27, וכן מערכות צ"ג עמ' 28.

עצמת-האוויר

לא נוכל לשלוט באוויר אלא באם נשמיד את כוחות-האוויר של האויב. לכך ידרשו היכולת להמשיך בניהול המבצעים על אף ההרס הרב — וארגון מתאים של דרגי הפיקוד. רבים הפרטים הנוגעים לכך, אך באם נדע לקבוע את המסגרת הרחבה הנכונה, ולהבטיח את הריכוז המכריע בשליטה בכוחות-האוויר, שהם המכריעים בשלב הראשון במלחמה, כי אז ימצאו הפרטים את מקומם בדרך הטבע.

כוחות-אוויר טקטיים

בטרם אניח את הנושא של עצמת-אוויר, רוצה אני להביע את דעתי כי התפתחותם של קליעים המונחים ורקטות קצרות-טוח תאלצנו לשנות-מן-היסוד את ארגוננו הנוכחי של כוחות-אוויר טקטיים. כל זמן שהללו הנם קשורים באזורים הקדומניים למסלולי-המראה עשויי-בטון ארוכים ושקל להבחין בהם, הריהם פגיעים ביותר. ע"י הגדלת מספר שדות האוויר שלנו, על מנת להשיג מידת פיזור רבה יותר, לא נפתור אלא חלק בלבד של הבעיה. שומא עלינו לשנות גם את טיב הבעיה לגבי האויב, כך שלא יוכל במהלומת-הפתעה "גרעינית" אחת לחסל אחוז גבוה של היכולת-ההתקפית שלנו.

הפיתרון מונח בפיזור כזה של אמצעינו להנחתת מהלומות על אויב עד שאי-אפשר יהיה עוד לאקן את הללו בנקל, שלא יהיו בגדר מטרה כדאית להתקפה גרעינית. עובדה היא כי עלינו לפתח ציוד, נשק ואורחי-פעולה כאלה אשר יאפשרו לנו לשגר את מטוסינו, אלה כלי-ההנחתה שלנו, מבלי שימוש בשדות-אוויר גדולים. עלינו לפתח אופני שיגור מטוסים מ"אפס-אורך" של חלקות הזינוק, והמראות בסיוע-רקטות, בהשתמשנו בחלקות המראה של "לוחות-מסלול-תלולים" (* הפזורות בשדות על פני חבלי-ארץ; יתכן כי גף בן 6 מטוסים יוכל לפעול מכל חלקת-המראה שכזאת.

בכוח-אוויר טקטי כזה, המפוזר פיזור כה נרחב, תהיינה בעיות של שליטה מבצעית, כן תהיינה בעיות של תחזוקה ושל בדק.

הנני סבור כי עלינו לתכנן כיצד לשחרר את כוחות-האוויר הטקטיים מן התפקיד של הגנה-אווירית. אותו חלק של כוחות-אוויר טקטיים אשר תפקידו שיתוף-הפעולה עם כוחות היבשה — צריך שיהיה חופשי לבצעו; למשימה זו עליהם לשאת כלי-זינוק גרעיניים, וראש משימותיהם יהיה לשבש תנועות-

עורבנה משניגש אל קביעת דפוסי הארגון הנכון, והכוחות המתאימים, אשר יצטרכו שלא לחרוג מתחומי האפשרויות הכספיות.

ניהולה של מלחמה

אנו עומדים בתוככי מהפכה בעניינים הצבאיים, מהפכה אשר נגרמה ע"י ההתקדמות המדעית בפיתוחם של כלי-נשק גרעיניים והן של אמצעים להנחתתם. כתוצאה, היכולת להרוס הגיעה למימדים ללא תקדים, ותמורות מסוימות בוא-יבואו באורחי-הלחימה בשל מהפכה זו בכלי-הזינוק, אציין כאן שתיים, אשר הן חשובות מאוד, ואשר תשפיענה הרבה על צורות ארגון ההגנה בעתיד.

ראשית, תתחולל תמורה בקצב המלחמה. מחסני המלאי של כלי זינוק כבירי-פגיעה יגרמו כבר בראשית תה של מלחמה למימדי-הרס שכאלה עד ששלב המבצעים-המכריעים יתחיל בה כמעט עם תחילתה. ברור, איפוא, כי אותם כוחות אשר הנם חיוניים לניהול המבצעים במשך השלב הראשון — צריך שימצאו — "קיימים ונתונים" כבר בימות השלום, וכי יעמדו לרשות הפעולה מיד עם הגיוס-הכללי. לא יהיה בנמצא הזמן לאימון כוחות אלה לאחר שכבר פרצה המלחמה.

השינוי השני מתבטא בכך שבגלל הקצב המוגבר של מלחמה, נצטרך להיות מסוגלים לביצוע תכנון-תינו, במהירות וביעילות מיידית. אותו צד המסוגל לבצע את תכניותיו באורח היעיל-ביותר כבר מעצם תחילתה של מלחמה הוא שיזכה ביתרון. וכן נצטרך להיות מסוגלים להתמיד-ולקיים את ניהול מבצעינו על אף ההרס הנמשך-והמתמיד בהיקף שלא ידענוהו בעבר.

הרי שעלינו לבחון ביתר פירוט את ענין ניהול המלחמה — ולהיווכח, האם יש ביכולתנו להגיע לידי מסקנות לגבי צורת הדברים בעתיד.

הכונה-ופיקוד כוללים במלחמה

באשר להכונה במלחמה, ולפיקוד על המנגנון הלוחם — שומה עלי להזכירכם כי תהיה זו מלחמה אחת — והיא תהיה "כדור-ארצית" וכל-כוללת. ה-אסטרטגיה שתהלום מלחמה "כדור-ארצית" כזאת תחייב את השגת השליטה באוויר מוקדם ככל האפשר. וכאן נפתח לפנינו ענין עצמת-האוויר.

* Pierced-Steel-Plates airstrips—P.S.P.

אויב ביבשה, החל בשלב בו עדיין מרוחקת תנועה זו מכוחותינו אנו.

עצמה ימית

עתה הבה ונדבר על אודות העצמה-הימית. באם כוחה של עצמת-האוויר ההתקפית שלנו לא יצליח להרתיע תוקפן, ותקפה עלינו מלחמה, כי אז חיוני יהיה בשבילנו לקיים שליטה בימים. הדבר יהיה הכרחי לא רק בשביל הובלת אנשים וחומרים, כי אם גם בכדי להקנות גמישות מוגברת למבצעינו בכללותם.

כבר אמרתי בשעתו ברבים כי במלחמה בין "מזרח" ו"מערב" לא יוכל המערב לנצח באם יפסיד את השליטה באוקינוס האטלנטי. אחד האמצעים להכניע את אירופה המערבית, מבלי ההכרח בהשגת מדה מימנית גמורה, יכול לשמש ניתוק כל עורקי האספקה. אחת הדרכים למנוע בעד כך כי יקרה דבר שכזה הוא פיתוחו של ארגון לתובלה-אווירית על מנת שישלם את עורק החיים שבים; אולם טרם מצוי לרשותנו ארגון כזה. כיום, הציים הם האחראיים לשליטה בימים ולקיום תחבורה-בים. כוחות צייים מספיקים צריך שיהיו מצויים ומוכנים לפעולה כנגד הסכנה שהוזכרה לעיל. בתנאי היום הזה נחוץ שיהיו לכוחות צייים אלה כוחות-אוויר משלהם, היות ואין זה עוד אפשרי להטיל על אניות לבדן, או על מטוסים לבדם, משימות המחייבות שיתוף פעולה מהודק בין שתי זרועות אלה גם-יחד.

באם הדברים שהנני אומרם כאן יש להם תוקף — כי אז נראה-הדבר כי עצמה-ימית אינה-ניתנת-לחלוקה.

על העצמה-הימית ללחום מעל לים, על פני הים, מתחת לפני הים — ועליו להיות נתון בידיהם, ולניהולם, של אנשי-הים. על-כן מגיעים אנו לעובדה כי האחריות לתחבורת-ים אינה-ניתנת-לחלוקה; כיום שייכת היא בהחלט לציים.

כן אמרתי בשעתו ברבים כי עצמת-האוויר אינה-ניתנת-לחלוקה.

האם יש משום-כך הכרח להבדיל הבדלה נחרצת בין עצמת-ים לבין עצמת-אוויר? התשובה לשאלה זו תתברר בהמשכה של הרצאה זו.

עצמת-יבשה

צבאות יעילים, מאומנים היטב, ובעלי משמעת מעולה, הם יסוד חיוני בכוחות המגן של כל אומה;

והם חלק הכרחי בצות ה"בין-זרועי"*. אין אני מתכוון כיום לדון בבעיות כוחות-יבשה ובמשימותיהם. עסקתי בנושא זה בפירוט-מה בהרצאה אשר השמעתי כאן באוקטובר 1954** אולם הייתי רוצה, דרך אגב, לגעת בשתי נקודות.

צבאות עתודה. סבור אני כי יש צורך בחקירה מפורטת בענין גודלם, תפקידם, משימותיהם וארגונם של צבאות-עתודה בזירה האירופית — דהינו, ב"מקרה של בריטניה, המדובר הוא ב"צבא הטריטוריאלי". צבאות העתודה אשר אורגנו במשך התקופה של 1946-48 נדרשו או לצורך תפקיד מוגדר מסוים. הופעתם של כלי-נשק גרעיניים בעלי הגודל השונה ובשפע, שינה את תפקידם — וצבאות העתודה כיום אינם מאורגנים או מותקנים כלל-וכלל בשביל המסיבות שנשתנו.

לאחר הגדרת תפקידו של צבא-עתודה, נדרש ארגון כזה אשר יבטיח כי אכן יכול-יכול לבצע את תפקידו מבחינות היעילות והזמן. כיום, אף אחד מ"צבאות אלה לא היה לעשות כן.

ארגון הדיביזיות. סבור הנני כי יומן של דיביזיות-השריון ודיביזיות-הרגלים, כפי שידענון במלחמת-העולם השניה, חלף-עבר. הדיביזיה המשוריינת עולה בהוצאות רבות מבחינת ההוצאות-הכלליות הנדרשות לגביה; היא חסרה יכולת התמדה בלחימה, ואין היא מסוגלת לפעולת-קרב רצופה וממושכת. דיביזיות-הרגלים אינה יכולה ברוב הארצות להילחם מלחמת-ממש תכליתית מבלי סיוע משורין; ועל הטנקים להיות עתה חלק בלתי-נפרד של הדיביזיה.

משמתחילה המלחמה ביבשה, ניתן להשיג את מיטב התוצאות בתחילתה באמצעות צוותות או קבוצות המורכבים רגליים, טנקים וארטילריה. סבור הנני על-כן כי הדרך הטובה ביותר היא לארגנם ולאמנם באופן זה כבר בימי שלום. אני הייתי מקים "דיביזיות סטנדרטיות", תוך ביטול הדיביזיות הרגליות המשוריינות כפי שאנו יודעים אותן כיום. הטבלה שלהלן תציג לפניכם את תפיסתי אני בענין "דיביזיה סטנדרטית" שתהיה מתאימה לזירה האירופית.

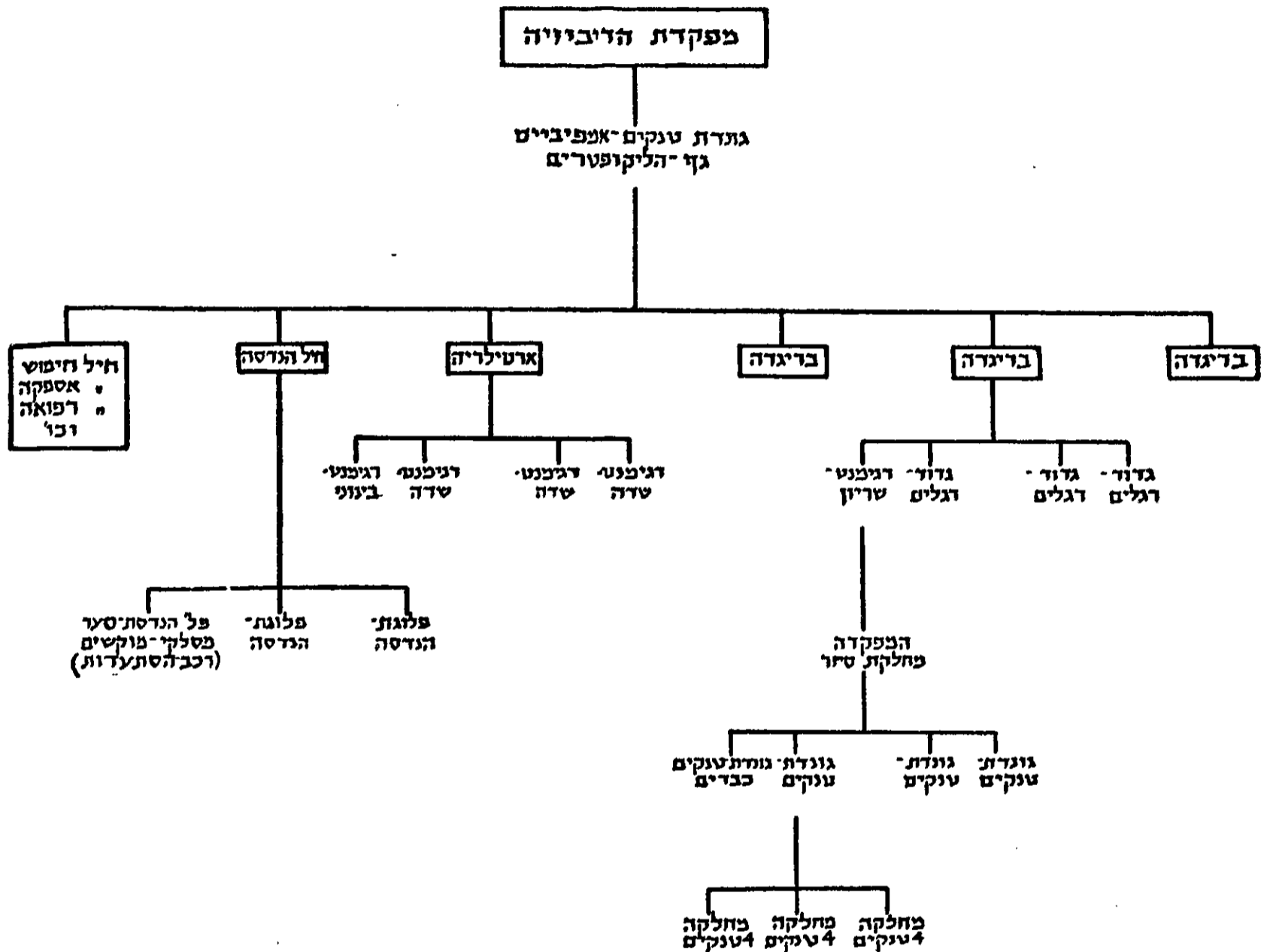
דיביזיה זו תוכל להילחם תכליתית בגזרת-חזית רחבה במערכה הניידת, כשהיא מאורגנת ב-3 צוותות- (או קבוצות)-לוחמים. במצב-דברים אחר, מתאים ארגונה לכך כי תילחם במלוכד במערכה הנייחה. בשני המקרים, יהיה לה הכושר להתמיד-בקרב — ודבר זה חיוני הנו.

* דהינו — ה"צוות" של שלושת השרותים-הלוחמים
** ראה במערכות חוב' פ"ט-צ', וצ"ג.

מספר זה או אחר של טנקים אשר אפשר כי יוקצו לפעולה במשותף עם גדוד הרגלים. על הלוגיסטיקה

עתה הבה ונבחן את סוגית הלוגיסטיקה — או כפי שאנו מכנים את הענין בכוחות הבריטיים, ה- מנהלה. את מלחמת-האוויר אנו נלחם במהירויות-תנועה

במערכה הטקטית בוא-יבוא רגע אשר ישמש הזדמנות נוחה לשיגור זרם טנקים שוטף כלפי היריב. לכן צריך שתהיינה לו לקורפוס שתי בריגדות-שריון בלתי תלויות, כל אחת בת 3 רגימנטים-משוריינים וחילות נוספים אחרים, כפי שייראה לנחוק. יתכן כי יש לקיים גם מפקדה קטנה, שתוכל לפקד על מסה זו של השריון שבקורפוס.

של 700 "קשר" או למעלה מזה. אולם המערכת-הלוגיסטית שלנו עדיין מתנועעת במהירות של 15 קשר.

לדעתי, תידרש לנו תובלת-אוויר בקנה-מידה ענקי. עלינו להתחיל עתה לבנות יכולת תובלה-אווירית שתהא פרוסה על פני-העולם, כדי שנוכל למלא את החסר לנו כיום. באם מוטל עלינו לקיים, למשך זמן, מבצעי-אוויר במערכה-האווירית הגדולה, כי אז צריכים כלי-הנשק, האנשים והאספקה הנחוצים בשביל כוחות-האוויר לנוע במהירות של מאות קשר-

על כוחות-יבשה בדרך כלל

העובדה הקובעת בצבאות-היבשה היא כי, במידה ומתחילים להיות מצויים כלי-נשק אטומי, הכרח הוא להקטין את גודלם. במיוחד חשוב להקטין את ה"זנב" המנהלתי. כן חייבים אנו להקטין את מספר המפקדות ואת גודלן, ואסור שתהיה לנו מפקדה-דיביזיונית כאשר מפקדת בריגדה היתה יכולה לעשות אותה מלאכה. ולבסוף, צריך שיהיה לארטילריה-דיביזיונית הטוח המתאים, ולגדוד-הרגלים צריך שיהיו מרגמות וכן אמצעים-משלו להגנה נגד-טנקית, בנוסף על

רים, ולא של 15 קשר. הדרך היחידה לכך היא תובלת-אוויר — עובדה זו פותחת לפנינו כר נרחב למחשבה. תובלת-אוויר חיונית הנה בשביל כוחות-האוויר המערביים. אולם שמא יהיה בה לסייע גם לפתרון של בעיות אחרות?

מומחה אחד אמר פעם: — «תובלת-אוויר היא האמצעי הטוב ביותר לאמצאת האספקה לרוב המקומות, הדרך היחידה לאמצאת אספקה למקומות מסויימים, והיא הדרך המהירה ביותר לאמצאת אספקה לכל מקום שהוא». הריני תמים-דעה עמו.

צבירת עתודות-מלאי של אספקה וחומרי-גלם חיוניים תידרש כמובן בימי-שלום. אולם ציוד-מלחמה בהיקף ניכר יידרש במקומות רבים אשר לא הובאו בחשבון בעת התכנון.

במלחמה חדישה אין עוד המנהלה ענין של כינוס מחסני אספקה ומתקני-תובלה גדולים מרחק-ניכר מאחורי המגן אשר מהוים אותו הכוחות-הלוחמים שבאזורים-הקדומניים. עצמת-אוויר ארוכת-טווח בידים אויבות תעשה לבלתי אפשרי לכונן «ערי-מקלט» בשביל האספקה עצומת-הנפח הנחוצה בשביל הכוחות. עלינו לקצץ את הזנב-המנהלתי העצום אשר היה על בעלי-הברית לגררו אחריהם על פני אירופה במלחה-ע"ה השניה. עלינו לפתח אמצעים כאלה בשביל לקיים את כוחותינו, שאם ייהרס חלק אחד בה, לא תתמוטט-זו-טיפול מערכת-האספקה כולה.

אין אני מעלה על הדעת כי ניתן יהיה לנו להוביל כל דבר דרך-האוויר, או כי בעתיד שניתן-לראותו תוכל תובלת-אוויר להחליף את עורק-החיים הימי שלנו. כל זמן שלא יהיו לנו מובילי-משא אויריים גדולים, מופעלי כוח-גרעיני, או דבר-מה אחר מעין-זה, תמיד נזקק לאניות-המשא שלנו ולציים בים שיגנו עליהן. האמת היא, לפי מצב הדברים כיום, כי אילו אבדה לציים שלנו השליטה בימים כי אז לא היה נשאר לברית-המערבית מה לעשות עוד.

אולם נחוצה לנו תובלת-אוויר בהיקף הגדול בהרבה מן המצוי ברשותנו כיום, כדי שנוכל להסיע במהירות אנשים וציוד-מלחמה חיוני. הללו צריך שינועו באותה מהירות עצמה כאשר נעים הכוחות במערכה, וביחוד במערכה-האווירית.

הצד הכלכלי של סוגית ההגנה

אומות הברית-המערבית חשים את המאמץ, תחת עול תקציבי-ההגנה אשר הנם כבדים ומכאיבים. לפי-נינו משתרע גוף המבטיח הוצאות-ממשלתיות, ו-תביעות-שכר, גדלות-והולכות בהתמדה. בבריטניה

— כבר נתונים אנו במערכה נגד האינפלציה. כל האומות מבקשות דרכים ואמצעים לצמצום תקציבי-ההגנה; ובמקרה של האומות הגדולות-יותר, הופכת הבעיה לקשה עוד יותר בשל כך כי על הללו להיות מוכנות ללחום בשתי צורות מלחמה: ה«מקובלת», והגרעינית. בדרך כלל, מלחמות מוגבלות או קטנות מצריכות כלי-נשק מן הסוג המקובל. אולם משתהפוך מלחמה לבלתי-מוגבלת ו«כדור-ארצי» ישתמשו שני הצדדים מראשית בכלי-נשק גרעיניים.

במלחמה משמשות התקפה והגנה לסירוגין. הניסיון ליצור ארגון ההולם את הצרכים לשני-התפקידים גם יחד הופך ליקר-הוצאות יותר ויותר. מנין יבוא הכסף בשביל לספק את כל מה שנדרש בתור גרעיני זה? סבור אני כי אנו נקים הגנה הולמת-צרכים, בתוך התחומים המוגדרים של אפשרויות כלכליות, רק באם ניגש גישה חדשה בתכלית אל הבעיה, ובאם נפעל בהתאם לעקרון היסכון-הכוח.

בעית שלושת השירותים-הלוחמים

נתחיל-נא ע"י כך שנבחן את הבעיה ה«בין-שירותית» או «בין-זרועית». אין בעיה זו נוחה כל-כך לפיתרון; וכל פיתרון יצריך פעולה תקיפת-דעת של חברי הממשלה.

אילו היה לכל אומה שירות-לוחם אחד בלבד כי אז היה זה פשוט, יחסית, לקבוע כיצד צריך שירות זה להיות מאורגן ומצויד. אולם קיימים שלושה שירותים, ושלושה שירותים יתקיימו עוד שנים רבות.

כבר אמרתי כי הגורם השולט בלוחמה של היום ובלוחמת העתיד הנו עצמת-האוויר; עצמת-אוויר התקפית, בקנה-מידה אדיר, אשר יבהיר לחלוטין את העובדה כי המלחמה היא הדרך המהירה ביותר וה-בטוחה ביותר בשביל לא להשיג את אשר יש ב-רצונך להשיגו. עצמת-אוויר אטומית הריהי כלי-הזין אשר ירתיע כל התקפה.

כאן מונח המפתח למניעת מלחמה, עד לאותו זמן בו תהיה למין האנושי היכולת לבטלה. אולם כיום נתקלים אנו, התקלות-מצח, בבעיה בין-זרועית קשה.

לפני שהפכה עצמת-אוויר כלי-מלחמה — היה ברור במידה מתקבלת על הדעת באיזה כיוונים היו מונחים תחומי האחריות של הצבאות והציים. עניינם של הציים היה המלחמה בים, ועניינם של הצבאות — המלחמה ביבשה. אפילו אז סברו הציים כי נחוצים להם חיילים משלהם לשם תפקידים מסויימים; ו-

„צבא-הצי“ הפך לחלק מן הציים ועודנו כך היום. הופעתה של עצמת-האוויר שינתה את התמונה כולה.

הצבאות והציים ראו — ועודם רואים — בעצמת-האוויר דרך לריכוז עצמת-אש גדולה לצורך תפקידיו של כל אחד מהם, אמצעי לסיור-למרחק ולמתן מה-לזמות באויב מעבר לטוח התותחים. הושמעה אזעקה לכוחות-אוויר שיסייעו בידי צבאות, ולכוחות-אוויר שיסייעו בידי ציים, כל אחד מהם קיבל את אשר רצה, מי יותר ומי פחות.

ודאי שלא זו דרך לשימוש במכשיר-מלחמה מכריע זה. אנו רוצים לשחרר את כוחות-האוויר מכל שעבודים, ולחשלים לכלי-זין כביר-כוח אחד.

הדבר אשר „אינו בסדר“ הוא זה שכיום משתדל כל אחד משירותים-זרועות אלה להיות „כלי הנושא בעצמו בכל“, ובמידה רבה עולה הדבר בידינו. ב-היאבקות זו בין השירותים נוצרת, כמובן, כפילות.

מאידך גיסא, כל עוד יש לנו שלושה שירותים לוחמים, קיים לגבי כל אחת משלוש זרועות אלה הצורך כי תהיינה לה תוספות לואי ידועות באם רוצים אנו כי תבצע את תפקידיה ביעילות; ואין ברירה אלא לקבל עיקר זה, הבה נבחן את הבעיה מצד זה.

הציים זקוקים למטוסים בשביל איכון צוללות והשמדתן ובשביל הגנה על הציים כשהם בים. ב-מידה שניתן לנו לראות כיום, אי-אפשר להפעיל מטוסים בחסכוניות וביעילות בלב-האוקינוס נגד צו-ללות, או אף נגד סירות-פשיטה, מבלי שניתן יהיה לספק להם גם צורה זו או אחרת של שדה-אוויר שט. מסיבות אלה יתכן כי תמיד יהיה צורך באניות כאלו אשר אפשר יהיה להפעיל מהן מטוסים. אולם, עם ההתקדמות בהמראות ונחיתות אנכיות יהיה עלינו לשאוף לעצב לשם כך דבר-מה שיהיה קטן וזול מנושאת-המטוסים הנוכחית. ואזי נוכל אולי לותר על צורתה הנוכחית של נושאת-מטוסים העולה ב-יוקר רב מאוד.

כן קיים תפקיד מפורש לציים באשר לשימוש התקפי בקליעים-בליסטיים קצרי-טוח, הנורים מ-צוללות או מאניות שנתכנו-ונבנו במיוחד לתכלית זו.

אף הצבאות זקוקים לאמצעים מוטסים משלהם לצרכי הקישור, תצפית איכון-מטרות ארטילריים, ויתכן אף לתובלת-אוויר קצרת-היטסים באזורים הי-

קדמיים. כן זקוקים הצבאות לתובלת-אוויר ארוכת-היטסים בקנה-מידה עצום; אולם צורך זה חייבים לספק להם חילות-האוויר, בהיותו נתון בתוך תוכה של כל קיסרות-השליטה באוויר.

אשר לחילות-האוויר — הרי הם זקוקים לשירותי-הצלה „אוויריים“, וכן ליחידות-אוויראים לשירות על הקרקע, להגנה על בסיסי-הם.

התחומים

משחורגים אנו אל מעבר לתחומים אלה-בערך — חדל כל מעצור וכל סייג. ה„קיסרויות“ של הזרועות מתחילות להתפשט, והאחת מתחילה לכסות בהיקפי-הסמכות-והפעולה שלה חלקות אלו או אחרות של השנייה והכפילות משגשגת ועולה; מיד שוקעים אנו בבעיות כספיות חמורות.

באם אמנם קיים הצורך לחרוג אל מעבר לתחומים הנ"ל אשר שרטטתי אותם כאן בקויהם הכלליים — כי אז סבור הנני כי 3 דברים אינם-בסדר:

א. שלושת השירותים אינם נותנים אמון אחד ברעהו.

ב. ראשיהם של השירותים האלה נאלצים — אולי למרות רצונם הם — להיות כל אחד דובר-ולוחמו של שירות-הוא.

ג. נקבעו קו-מדיניות או תכניות מוטעים.

המסקנה בתחום הכלכלי

אשר אמרתי כאן מביע, בשרטוט-סכמטי, את השקפותי על הדרך בה צריכים אנו לגשת אל הבעיה, בהתחשבנו בצורך המפורש ליצור איזון בין ההוצאות להגנה מזה, לבין האפשרויות-הכלכליות והמציאות המעשית מזה. פירושו של דבר כי מוכרחים לגשת אל הבעיה כולה גישה חדשה. אולם כאן שוב נתקלים אנו בשאלה קשה, והיא: מילת-המפתח של העולם הישן — מסורת; מילת-המפתח של העולם החדש — קידמה. שני עיקרים-מדריכים אלה עומדים ב-ניגוד ישיר זה-לזה. לדעתי, שעה שנפגשים השניים במסיבות שאי-אפשר למצוא פשרה ביניהם תהיה זו המסורת אשר מן ההכרח כי תפנה את הדרך בפני הקידמה. רק באם נפעל כך תוכל הגישה החדשה להצליח.

הריני בטוח לחלוטין בענין אחד: — ככל ש-נסתבך יותר בניסיונות לטפל בצורות ארגון ישנות, — צורות ארגון אשר נתכנו-ונועדו לתנאים שלא יישנו — כן נרחק-יותר מן התשובה הנכונה.

ביטוי עקרונות־המלחמה במלחמה־זעירה

אלא ששונים הם העקרונות השוררים בכל־אחת מצורות מלחמה אלו — ואילו יתר העקרונות מהוים מעין „מסגרת“ לעקרונות השוררים. ולא זו בלבד: גם בקרבות שונים, אף שהם נערכים במסגרתה של אותה צורת־מלחמה מסוימת, יש וצירוף שונה של עקרונות הוא המיוחד בכל קרב וקרב. ערכו של חזיון זה אינו מוגבל רק בתחום ניתוחם ההיסטורי של מבצעים, אלא קובע הוא ערך לעצמו גם בתכנונם של מבצעים. ודאי, אין אנו ניגשים אל תכנונו של מבצע באורח מופשט, ותוך שאנו מעלים בזכרונו את עקרונות־המלחמה ומנסים ליישם, אחד לאחד, אל המסיבות המיוחדות. אולם בתכנונו מבצע, משמשת השכלתנו הצבאית הכללית — כלומר, ביסודו־של־דבר, עקרונות המלחמה — נר לרגלנו, ואנו מיישמים את משמעותם הלכה למעשה.

אכן, ההתבוננות בצורות־מלחמה ואורח־לחימה לאור עקרונות־המלחמה עשויה לסייע בידנו להבליט דוקא את המיוחד והאופייני שבהם, ולמצותו.

הרשימה הניתנת בזה מהוה חלק מהרצאה כוללת־יותר על „מלחמה זעירה“, — שהושמעה בשנת 1950. מגמת חלק זה של ההרצאה, הניתן כאן בהרחבת־מה, היא לבחון את ביטויים של עקרונות־המלחמה הכלליים באורח־לחימה זה — ולעמוד על ההבדל בין משמעותם באורח־המלחמה ה„סדיר“ לבין משמעותם באורח־המלחמה ה„זעיר“.

ההנחה העיקרית עליה מתבסס המאמר אומרת כי לא־הרי מטרותיה של המלחמה־הסדירה כהרי מטרותיה של המלחמה־הזעירה. כי, בדרך כלל, אין המלחמה הזעירה עשויה להשיג את ההכרעה בכוחותיה היא. עקרונות הדבקות־במטרה, הריכוז (שביטוי במלחמה הזעירה הוא — הפיזור!) האפתעה והביטחון — הם המהוים, בעצם, מעין מסגרת, בה מטביעים העקרונות המרכזיים הנ”ל את חותמם.

עקרונות־המלחמה כולם מוצאים את ביטויים בכל צורות המלחמה — בהגנה, בהתקפה, בנסיגה, בהתקדמות וברדיפה.

המלחמה הסדירה והמלחמה הזעירה

נותר זה — שבכוחו לקבוע את תוצאות ההתנגשות — אין להעריכו אלא באמצעות האינסטינקט; והשימוש בו (והפעלתו) מותנים בהזדמנות וביחזמה. עם זאת, בדין הוא להש־תמש שימוש מושכל בעקרונות־המנחים של מלחמה — לסגלם ולהפעילם בהתאם לתנאי כל מלחמה ומלחמה.“

נושאי המלחמה־הזעירה יש להם, כרגיל, אידיאה־כוללת — של שחרור לאומי או תיקון סוציאלי — שהיא בבחינת מטרה־נכספת. עצם ההתחברות בתנו־עת־מחתרת, וכל גילוייה הנזקקים לכוח־הזרוע (שהם פעולות חבלה ומלחמה־זעירה) מכוננים לקראתה. מִש־עברה המחתרת אל ניהול מלחמה־ממש במשעבד, לפי דרכה היא — אך טרם הפכה מסוגלת לערוך נגדו קרב־הכרעה על־ידי התקוממות מרוכזת וגלויה — הרי, בהיות הדברים עדיין במסגרת ה„מלחמה־הזעירה“, קשה לדבר, מבחינת ההנהלה הכוללת של המלחמה, על „יעדים (לפי הגדרות שב„מלחמה־רבתי“), במובנם האסטרטגי; בעוד שהמלחמה־הסדירה רגילה במושג „יעד“ כזה, והוא־הוא מהוה את תכליתה.

המלחמה־ה„הסדירה“ נוהגת לציין לעצמה, הן ב־תחום הטקטי והן בתחום האסטרטגי, „יעדים

מיקשה, בספרו „כוחות־סתר“, כותב:

„מרידות כלליות, בהן לוקחות חלק אומות שלמות, בדין שתנוהלנה בהתאם לקוים־מנחים שונים לחלוטין מאלה אשר לפיהם יופעלו־בקרב צבאות סדירים. גם במלחמה הזעירה קיימים, כמובן, כמה כללים־קבועים באסטר־טגיה ובטקטיקה; אך ההתנהגות־לפיהם לא תמיד תביא לתוצאות זהות. כל בחינה של ההיאבקות — יש לה קוים־אופייניים מיוחדים משלה; וכל פעולה מתרחשת במסיבות שונות לגמרי מאלו של חברתה — כגון מסיבות זמן ומרחב, קרקע, תנאי מזג־האוויר, מספר הלוחמים, יעילות אמצעי־התובלה, כמותם ואיכו־תם של כלי־הזין ומקורות־עזר טכניים אחרים. הגורמים הפסיכולוגיים והרוחניים — אי־אפשר למשש־סביד ולחשב־במדויק, ואין לבטאם במושגים מספריים. והרי ניתן־לומר כי המלחמה היא דו־קרב בין שני רצונות מנוגדים. התוצאה היא, שאף־אם „אחוז“ מסוים (נאמר — „שני־שלישים“) מן האסטרטגיה והטקטיקה נמצא כפוף לאותם כללים־קבועים — מוסיף בכ”ז היתר להיות חמקמק, ללא אפשרות לחשבו־מראש. „אחוז“ (שליש)“

לידי הכרעה. רק שעה שהיא פועלת תוך קשר ותיאום עם אסטרטגיה של כוחות סדירים יכולה היא לתרום תרומה חשובה להכרעות המושגות באורח צבאי-סדיר — אשר בכוחם לכבוש את היעדים האסטרטגיים, שקבעה לעצמה. מסיבה זו, אין הלוחמה ה"זעירה" מכירה בערכים האסטרטגיים המקובלים של "אופנסיבה" ו"דפנסיבה" אלא בהבמידה שהם מתייחסים לפעולתם של צבאות סדירים (**). צבא-כוחות זעירים, המסייע לציר-אופנסיבה אסטרטגי של צבא סדיר — נושא על-כן תמיד אופי "התקפתי" במובנו האסטרטגי של המושג. לעומת זאת, מלחמה-זעירה המתנהלת בארץ בה מצוי האויב, ושלא בציר-התקדמות אסטרטגי של צבאות סדירים ידידותיים, נושאת אופי "התקפתי" רק במובנו הטקטי. לוחמי המלחמה הזעירה אינם פועלים לעולם פעולה טקטית-הגנתית. יחידותיהם או שהן תוקפות, או שהן נסוגות. לעולם אינן דוממות במקומן. ההנחה, שההתקפה היא הצורה הטובה ביותר של ההגנה — מתייחסת במיוחד לטקטיקה של המלחמה-הזעירה; ומכאן אף מסתבר שבעיות מלחמה כללית, אזורית או עולמית, סיכויי ההגשמה המלאה של שאיפות אנשי ה"מלחמה-הזעירה" מותנים, בראש-וראשונה, או בסיוע צבאי ישיר מבחוץ — או בהסתייעות, בעקיפין, במהלכה הכללי של המלחמה.

ההנחות הנ"ל הנן בעלות אופי כללי, אך הן מכוונות למיצוי טיבה המיוחד של ה"מלחמה-הזעירה", והבדלי-היסוד שבינה לבין המלחמה ה"סדירה" — ותכליתן להקל על התמצאות בניסיונות הניתוח הניתנים בהמשך הדברים.

הערות כלליות לענין עקרונות-המלחמה
 "עקרונות-המלחמה" חלים על חזיון-המלחמה על כל צורותיו וגיליו. אין הם, בעצם, אלא תורת-הניסיון של המלחמות, כפי שלוקטה ומוצתה מנסיון מלחמות וקרבות אין-קץ במהלך ההיסטוריה האנושית. העקרונות הללו קבועים ועומדים, ללא-שינוי, בכל מלחמה — בעבר, בהווה וגם לעתיד-לבוא. אין לראות כל עקרון בודד כקיים-כשהוא-לעצמו; כל העקרונות כולם, בצירופם, מהוים את תמצית תורת-המלחמה בכללותה, והריהם בחינת שלמות אחת שאין לפרקה לפרודותיה. עקרון בודד — ללא זיקה לשאר העקרונות — הריהו חסר משמעות כלשהי. טיבם זה של "עקרונות-המלחמה" מסתבר גם מן ה"ניגודים" הרי קיימים ביניהם — ושהם, לאמתו-של-דבר, הקושרים אותם זה בזה, להיותם אחדות אורגנית

"עקרונות המלחמה — גר לרגלנו."

מוגדרים. יעדים אלה הם הנושאים הקונקרטיים, אשר הכוחות-הסדירים יכולים לכבשם ע"י הפעלת עצמתם המלאה. המלחמה-ה"זעירה", לעומת זאת, אינה מכירה אלא ב"יעדים" טקטיים, אשר אמצעייה, המוגבלים עד מאוד מסוגלים לפגוע בהם. אין היא עשויה להציב לעצמה "יעדים" אסטרטגיים, מאחר שאין עצמתה מספקת לכך. ואם בכ"ז עשה-תעשה כך — בעודה נתונה בתחום "המלחמה-הזעירה", וטרם חרגה ממנו — אין כוחה יפה לכך, ומפלתה — בגדר תוצאה ודאיש (*). כי הרי אם יספיק כוחה לכבוש ולקיים בידיה "יעדים" אסטרטגיים כאלה, הרי כאילו "חורגת היא מקליפתה" שלה, והופכת למלחמתם של כוחות הפועלים באורח-המלחמה "הסדיר".

אסטרטגיה, בהתאם לדברי קלאובין, היא "השימוש בקרב לצורך הניצחון במלחמה". לעומת זאת, סימן ההיכר האופייני למלחמה-הזעירה הוא ההוגעה וההוגעה, כשלעצמה, אינה עשויה, כמובן, להביא

(*) ניתן, כמובן, להגדיר את ההנחה הנוגעת לענין זה גם הגדרה הפוכה — ולראות את "יעדיה" (שלא תמיד הנם פסיים, או גיאוגרפיים-מותחמים) של המלחמה-הזעירה, בעלת התנופה והאופק, דוקא כ"אסטרטגיים" בראש וראשונה.

(**) וגם אז — יש וערכים-מקובלים אלה מתגלים בכ"ז כחסרי-משמ, אלא אם-כן השכילו הכוחות-הסדירים ליצור תנאים, או לכוון את הרגע, למען אפשר, למשל, אופנסיבה בת-תכלית, שיהיה לה גם "קיר", אליו תוכל ללחוץ את חבורות-הגריליה" — המער.

אחת. עקרון ה"דבקות במטרה" — אשר יש בין הוגי הדעות הצבאיים הרואים בו את עקרון המלחמה היחיד, מאחר שכל שאר העקרונות הנם נטולי כל משמעות בלעדיו — הוא האחד שניתן אולי לראותו כעומד "מעל לשאר העקרונות", ועל כן גם כעשוי להתקיים בפני עצמו, ללא קשר עם העקרונות האחרים.

העקרונות — כל תוקפם, איפוא, בשילוב שביניהם, והבנתם — בדומה לכל חדירה לעומק משמעותו של הקרב — מחייבת גישה מחשבתית גמישה. ניתן לומר שאין לך קרב שלא יהיו ניכרים בו כל העקרונות כולם; אלא שהמאזן הפנימי שבין העקרונות שונה הנו בכל קרב. באחד — ההפתעה — דרך דוגמה — הוא עיקר העיקרים, ושאר העקרונות מקיימים לגביה את המסגרת שבתוכה ניתן לה, לאפתעה, להתבלט כעקרון "המכריע". ללא מסגרת זו, לא היתה אפשרית כלל הדגמה כזו לכוחה של ההפתעה. וכך — בכל קרב וקרב, ובכל מלחמה ומלחמה — מצטרפים העקרונות בצירופים שונים ומשונים; וצירופים אלה מהווים את "תמונת" אותו קרב או אותה מלחמה. ידיעת העקרונות ויישומם היעיל והגמיש — הריהם, בעצם, ידיעת תורת המלחמה והתמצאות באמנות ניהול המלחמה; כלומר: — ההתאמה הנכונה וקביעת הדגש, בקרב מסוים — בהתאם למסיבותיו המיוחדות.

לכל צורה מצורת המלחמה איזון כללי, אחד פחות או יותר בקווי הכללים, המיוחד לה. איזון זה ישתנה, כמובן, גם הוא — בהתאם למסיבות המסוימות של כל קרב, או מלחמה, שהתנהלו בדרך האופיינית לאותה צורת מלחמה.

בכונתה של סקירה זו לנתח את ביטויים של עקרונות המלחמה במלחמה הזעירה — ולעמוד על המשמעות המיוחדת, הנודעת לכמה מן העקרונות שעה שהם מופעלים בצורת מלחמה זו. ניסיון כזה כדאי הוא, בשל החשיבות הגוברת והולכת של המלחמה הזעירה בין אמצעי הלחימה בתקופה הנוכחית: הן במעגל הגדולה "גלובלי", והן במעגל הצר — בישראל ובמרחב התיכון.

על הדבקות במטרה ועל יעדים במלחמה הזעירה

או — על אפשרות הכרעה במלחמה באמצעות המלחמה הזעירה

לורנס, בספרו "שבעה עמודי חכמה", מסביר את רעיונותיו הוא בדבר ה"יעד" במובנו האסטרטגי:

"בספרים מצאתי את ניסוח מטרת המלחמה מוכן ומזומן לכל חפץ: השמדת הכוחות המאורגנים של האויב באמצעות התהליך האחד, הקרב. ניצחון נקנה אך ורק בדם. היה זה פסוק קשה לנו, באשר הערבים — לא היו להם כוחות מאורגנים; ולפיכך אילו קם פוש תורכי, כי אז היה חסר מטרה. והערבים, מאידך גיסא, לא ידעו לעמוד באבידות — ובכן לא יוכל קלאוזביץ ערבי לקנות את נצחונו. אין זאת כי חכמים אלה מדברים בלשון מליצה, שהרי אין ספק בדבר שאנו הולכים ומנצחים במלחמתנו. צודני הוגה בדבר ומחשבה ניצנצה במוחי, כי זכינו במלחמת חגי'אנו. תשעים ותשעה אתונים משטחי חגי'אנו הלא בידינו הם. יערב להם לתורכים הפירור הנותר, עד בוא השלום או יום הדין — אז יוכחו, כי אך לשוא נצמדו אל מנוחת חגי'אנו."

ומאחר שלורנס לא יכול היה להטיל על צבאות הערבים שלו את הבלתי אפשרי — את מלחמת ההכרעה הגלויה — חיפש לעצמו "יעדים" מוגבלים כמטרות לפעולותיו — אשר תסייענה, בסופו של דבר, לנצחונו. הוא חיפש את האפשרות להביא לידי הכרעה לא ע"י מלחמת הכרעה גלויה, אלא באמצעות הכוחות ה"זעירים", שעמדו לרשותו. יש, כמובן, לציין כי הוא נהנה הנאה בלתי אמצעית מפעולות הבריטים בסיני (*).

"בצבא התורכי היו החומרים יקרי מציאות ויקרי ערך. אנשים מצויים היו בשפע רב יותר מאשר ציוד. לפיכך, לא השמדת הצבא אלא השמדת חומרי — צריכה היתה לשמש לנו לקו ולמשקולת. "מותו" של גשר תורכי, או מכונה, או תותח, או חומרי נפץ — היה בו כדי להועיל לנו הרבה יותר ממותו של חייל תורכי."

"הצבא הערבי, בפרק זמן זה, היה חרד במידה שנה לאנשיו ולחומרי. לאנשים — משום שבהיותו צבא של חיילים בלתי סדירים לא היה מורכב "יחידות" אלא אנשי צבא יחידים: אובדנו של יחיד, במלחמה כזו, משול לחלוקאבן שנורק למים. כל אחד מחלוקי אבן אלה יגרום רק לגומה חולפת במים — אך מעגלי תוגה יתפשטו ממנה והלאה, התפשט והלך. לא יכולנו להרשות לעצמנו אבידות בנפש. ואילו חומרים — ענין זה היה נוח יותר לטפל בו וליישבו. ברור היה כי מתפקידנו לעשות עצמנו עדיפי כוח בענף מסוים אחד, בין שהיה זה אבק שריפה או מכונות ירייה, או כל דבר אחר שניתן היה לעשותו לגורם מכריע ככלי האפשר. פוש, הוא שקבע את העיקרון — שאצלו מופנה היה כלפי עצמת אדם — כי יש לזכות בעדיפות כוח בנקודה המכרעת, וברגע שנועד להתקפה. ואילו אנו יכולים לקיים אותו עיקרון לגבי חומרים: להיות עדיפים בציד ברגע שליט אחד, או מבחינת שליטה מסוימת."

"לא היה לנו שום דבר שבממש לאבדו, לפיכך לא

(* ואף מסיועם הישיר — בשטח החימוש, המימון וההדרכה; ולעתים — אף ביחידות נבחרות או מקצועיות. — המער.

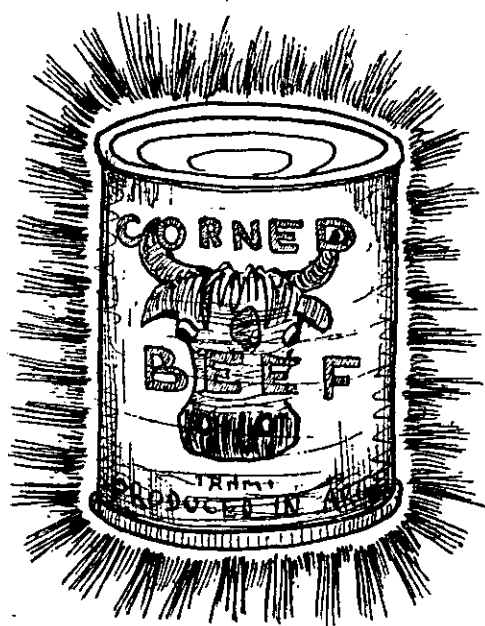
בלי להיזקק לצורה המקובלת של השגת הכרעה צבאית — ועל כן אף זכה בחייו ולאחר מותו, שמחשבותיו בדבר המלחמה-הזעירה יהיו מקור עיקרי ליניקת-רעיונות.

יכולים אנו אולי לומר, שמצבם של התורכים במדבר-ערב היה מצב יוצא-מן-הכלל, וכי מידת פיזורם באה גם מחמת דלילות אוכלוסית המדבר. אך דוגמה מאלפת לגבי נכונותו של מצב-כללי זה גם לגבי ארצות תרבותיות — יש למצוא במספר ה-גרמנים שחנו בארצות-כיבוש (במלחמת-העולם השנייה) ואשר מצבם לא היה שונה בהרבה מהנ"ל: — למעשה, לא החזיקו הללו אלא בחלק קטן-ביותר משטחן של הארצות הכבושות. (הנתונים שבטבלה שלהלן — הועמדו על מס-פרים-עגולים*)

מספר התושבים לכל איש-צבא גרמני	מספר התושבים במיליונים	מספר אנשי צבא-הכיבוש הגרמני — לקמ"ר	שטח הארץ בקמ"ר	כוחות צבא-הכיבוש	הארץ
80	40	0.9	5.600.000	500.000	צרפת
80	8	3.3	30.000	100.000	בלגיה
85	8.5	2.9	34.000	100.000	הולנד
97	3.9	0.95	42.500	40.000	דנמרק
					הבלקנים
115	23	0.53	380.000	(200.000 **)	(יוגוסלביה, יוון)

במלחמת-עמדות — מצריך הניצחון עליונות בחומר וברוח וזאת במקום ובזמן הנאותים. כלומר: ריכוז במקום ובזמן" — כותב קול-לויט. מיקשה בספרו שהוזכר לעיל.

בגלל גורמים אלה שונה הנו, במלחמה-הזעירה, טיב ה"דבקות-במשימה", תכלית-שוני מזה שבמלחמה-ה"סדירה". חשיבות רבה יותר נודעת כאן, לרוב,

מהפכה גדולה מזו של המצאת אבק השריפה.

היה עלינו להגן על שום דבר, לא לירות בשום דבר. היסוד היקר שבצבאנו היו הבדדים ה"בלתי-סדירים", ולא החיילים הסדירים — על שכמם של הללו יוטל רק לתפוס מקומות אשר "הבלתי-סדירים" כבר פתחו את המבוא אליהם. קלפינו-אנו היו מהירות וזמן, לא כוח הפגיעה; ואלה, יותר משנתנו לנו יכולת טקטית — העניקו לנו יכולת אסטרטגית. הטוח — משמעותו באסטרטגיה רבה יותר ממשמעותה של העצמה. המצאת שימורי-הבשר חוללה תמורה עמוקה יותר במלחמת-היבשה מזו שנגרמה ע"י גילוי אבקה-שריפה. "לעולם אל ינסו הערבים להחזיק בהישג שקנו להם או להגדילו" — כתב לורנס.

אכן, מבחינת המגמות הכלליות שהציב לעצמו לורנס במלחמה הבלתי-סדירה, הרי חרגה מלחמתו מהמסגרת שהיתה מקובלת לגבי כמעט כל מלחמה-זעירה אחרת בהיסטוריה, פרט אולי למלחמת ה-ספרדים בנפוליון. הוא ניסה למצוא את הדרך להכרעה

הטבלה המובאת-לעיל מוכיחה, באיזו מידה יקשה על גייסות כיבוש "לכסות" שטחים נרחבים. יש לציין כי באזורים נרחבים לא נמצאו כוחות-כיבוש כל-עיקר, מאחר שניתן היה לפקח רק על השטחים והעצמים החיוניים ביותר. ככל שהגרמנים רחקו מגרמניה, כן ארכו קווי-התחבורה שלהם — וכן רבו החיילים שנדרשו לשליטה בשטחים הכבושים; והכוחות שבאו לפעול נגד אזורים מתמרדים היו מוקפים סביבה עוינת.

"במלחמה רגילה — המטרה ברורה לחלוטין; השמדת האויב בקרב. ביצועו המוצלח של הקרב מצריך את השימוש המרוכז בכל אמצעי אפשרי — על פני היבשה, באויר — ובמסיבות מסויימות, אף בים — כדי לשלוט באויב. מה הם, איפוא, הנתונים הטובים ביותר לניצחון בקרב? קלאוזביץ מציע: האסטרטגיה הטובה ביותר היא תמיד להיות החזק בנקודה המכרעת. בין אם מתרחש הקרב בשטח פתוח, במלחמת-תנועה ובין אם הוא קרב-שחיקה,

(* הנתונים לוקטו מתוך ספרו, המוזכר לעיל, של מיקשה. (** מספר זה נראה כמוקטן לעומת המציאות — גם לאחר שנביא בחשבון את כוחות-העזר הלא-גרמניים (חורבטיים, בוסניים).

פיזור במקום ובזמן. (פיזור זה הוא גם תולדה של השאיפה לביטחון — כי הלא ריכוז כלשהו של כוחות-אדם ומחסנים עלול להביא לידי פגיעה קשה במקורות-היכולת של הלוחמים ה"זעירים" — בלא שיוכלו להתגונן כראוי בפני המכה המונחת עליהם על-ידי יריביהם — וגם תולדה של אופי המלחמה הזעירה, שיותר משהיא שואפת להגיע לידי הכרעה מגמתה להגיע את האויב. ההוגעה מצדה דורשת רציפות — העומדת בניגוד לריכוז בזמן).

מבנה-הדרגים של צבא סדיר הופכו, במידה לא-קטנה, לגוף נוקשה, ודוקא משום כך ניתן להביאו בקלות-יחסית למצב של התפוררות. מבנהו האורגני עלול-פגיעה ביותר הוא, בשל תלות האיברים (החילות והיחידות) אחד במשנהו, שכל פגיעה חמורה באחד האיברים עשויה לגרום להתפוררותו, ע"י שימנע ממנו להשיג משימותיו על ידי גוף מאוון לתכליתו בקרב. האידיאל של המלחמה הזעירה הוא לחלק את המלחמה, באמצעות פיזור-הכוח, לסדרות רבות של קרבות נפרדים, בהם לא יוכל הצבא-הסדיר להשתמש בעליונותו בחומר — עליונות, הבאה לו מריכוז-המחץ, שלמענו הריהו בנוי כפי-שהוא-בנוי. אכן, ריכוזם של צבאות-גריליה הוא שאיפתם. משיוכלו להעמיד צבא בעל-כוח-מחץ, שיהא בכוחו להשיג את מטרתם הנכספת, הרי ממילא יהיו מסוגלים למלחמה-סדירה: כלומר, להציב בפני עצמם גם "יעדי כיבוש אסטרטגיים" מוגדרים, אשר דרך המלחמה-הסדירה היא המקנה אפשרות ויכולת

„קלאוביץ מציע“...

לקיום פעילותם, בגילויים אלה או אחרים, של הכוחות הבלתי-סדירים — ולעצם קיומם — מאשר לדבקות בעצם המשימה הטקטית המסוימת שהוטלה עליהם. במלחמה-הסדירה לא תיתכן התקדמות לקראת הניצחון ללא דבקות בלתי-מְרָפָה במשימות הטקטיות אשר תוטלנה על הכוחות הלוחמים. בלעדי אלה — לא יושמד האויב, לא יִכְבְּשו השטחים, לא תושג כל הכרעה בשום שלב משלבי המלחמה, ועל-כן אף לא במלחמה עצמה. ואולם המלחמה-ה"זעירה" תוכל להימשך גם ללא דבקות במשימות הטקטיות. המשימה הכוללת תהיה: קיום הכוחות ה"זעירים" והמשך פעולתם. מאחר שאין המלחמה-הזעירה מכירה ב"יעדים" אסטרטגיים קונקרטיים אלא במטרה אסטר-טגית כללית לא תהיה הכרעה ע"י ניצחונות צבאיים מובהקים, כי ההכרעה בלחימה על "יעדים טקטיים" כשלעצמה אינה עשויה להביא כאן לידי הכרעה; ואין היא מחייבת, על-כן, אותה דבקות-במטרה, כאשר מחייבת אותה המלחמה-הסדירה.

עם זאת יש מקרים ידועים שבהם תחייב המטרה-הכוללת — שהיא, כאמור, עצם קיומם וכושר-פעילותם של הכוחות ה"זעירים" — דבקות ללא-גבול במשימה הטקטית. אלו הן משימות השגת נשק, מניעת פעולות-הכחדה ע"י הכוחות העומדים מול הגריליה, וכדומה — אותן משימות אשר עצם קיומם של הכוחות ה"זעירים" כרוך בהן.

על "ריכוז-הכוח" — שבוטויו כאן:
הפיזור — זמן על האפתעה.

למלחמה-הזעירה אין "שדה-קרב" מוגדר, אשר בו נופלת ההכרעה הסופית של מלחמה. לוחמי-הגריליה משיגים את יתרונם ע"י סדרת מכות קטנות, המונחתות במספר רב, בכל כיוון ובכל זמן: דהיינו —

„סדרת מכות קטנות“.

— גם הוא יהיה, אמנם, מוגבל, מחמת המאמץ הרב שידרש לשם כך מן הכוחות ה"זעירים". כשנקודת הכובד של מלחמת-המחתרת היא בתחום המדיני אזי כאלו תהיינה פעולות לוחמי-המלחמה-הזעירה לקראת נסיון ללחוץ לחץ מדיני נמרץ*). ודוגמה לכך — פיצוץ הגשרים בארץ בשנת 1946; או בשלבי הסיום וההכרעה של המאבק הסדיר כשה-מלחמה הזעירה משתפת פעולה מתואמת עם פעולות סדירות. ודוגמה לכך — המאמץ של תנועת המחתרת הצרפתית בזמן הפלישה לנורמנדיה, שתוכנן על-ידי מטהו של הגנרל דה-גול עוד בשנת 1943. ההנחה היתה, כי הכוחות-ה"זעירים" של המחתרת הצרפתית לא יוכלו לעמוד בפעולות מאומצות זמן רב — ואכן פעולות ה"מאקי" לפני הפלישה היו מועטות יחסית. הנהגת-המחתרת הצרפתית עמדה על עיקרון הריכוז בזמן. — כלומר: לרכז את הפעולות לזמן פלישתן של בנות-הברית לצרפת, למען שרת את הצבאות-הסדירים במאמץ לשחרור צרפת, מטרה שהיתה משותפת להם ולמחתרת הצרפתית, ואשר זו-האחרונה לבדה לא היתה מסוגלת להשיגה**).

לעומת זאת, בזמנים "כתיקונים", שאינם כרוכים ברגעיה-הכרעה, מקנה הפיזור-בזמן את הנשימה הר-ארוכה לפעולותיה של הגריליה. אך גם בעיתות של נקודות-שיא במלחמתה יקוים, על פי הרוב, במלחמה הזעירה, הפיזור במקום. יהיה אמנם תיחום הדוק יותר של אזור הפעולות (כי הלא הן תבוצענה, על פי הרוב, באזור מצומצם יותר), אך לא יהיה ריכוז במקום אחד, מבחינת הפעלת כוחות-הגריליה השונים בשיתוף-פעולה טקטי הדוק ביניהם. השיתוף יהיה, גם אז, בדרך כלל, אסטרטגי, או לכל היותר, אופר-טיבי — אלא אם כן ייערכו כל כוחות הגריליה, כגוף סדיר שלם, וינסו לכבוש יעדים ההולמים את תכונותיהן של יחידות סדירות.

על הפיטחון — ועוד על הריכוז

הפיזור קשור גם בבטחון שמחפשים לעצמם הלוחמים ה"זעירים", ותנאי ראשון לזה היא הסודיות. נתוני מלחמה-זעירה בתנאי שלטון עוין, החופשי פחות או יותר בתנועה והקובע את מהלך החיים באזור שלטונו — לא יצלחו, אם לכוחות השלטון תהיה בתמידות תמונה ברורה על ארגון הכוחות ה"זעירים", כגנותיהם, אישיהם המרכזיים ופעולתם של הללו, ומניעת הסתננות-ידיעות מארגון-מחתרת מותנה:

א. באדם: ברמתו הכללית, משמעתו, כושר

להשיגם. אך שלב כזה הריהו שלב סופי ואחרון לגבי פעולתם של "הלוחמים הזעירים" — ולא יוכל, לרוב, להתגשם, אלא אם כן נתמוטט כבר הכוח-המזוין העומד בפניהם. וכל עוד כוחם המזוין איננו מסוגל למערכה גלויה, מצווים הם על פיזור כוחם: הן מבחינה ארגונית, והן מבחינת פיזור המאמץ של פעולותיהם הצבאיות.

אמנם, כל עוד מוסיפים הכוחות ה"זעירים" להי-שאר בתוך תחומם זה, אין ביכולתם להביא לידי ריכוז-במקום, כלומר — לקרב-הכרעה; אך לגבי אפקט פעולתם ניתן להם, באמצעות התיאום והתכנון המרכזיים לרכז בזמן את הפעולות המפוזרות מבחינת המרחב והמקום. אמנם, הריכוז בזמן של הפעולות

(*) או פסיכולוגי, או אסטרטגי, על עורקי-חבורת האויב וכיוב"ז — בדומה למאמץ האסטרטגי של האוירה — כדוגמת הפעלת "כוחות-הפנים הצרפתיים" עם הפלישה לנור-מנדיה כפי שצויינה להלן; מבצע "שבוע העכברושים" ביוגוס-לביה, בחורף 1944-45; מסעי הטיבות-הפרטיזנים הסובייטיות במערב-אוקראינה, ב 1943 ו 1944, ה"אקורד" ההמוני של הפעלת רשת יחידות-הפרטיזנים בבילורוסיה, ביוני-יולי 1944. — המער.

(**) פירוט תפקידיה של התכנית היה כדלהלן:

1. נגד רכבות (בלט בזה ענין הגשרים).
2. נגד כל מתקני-העזר של שירות-הרכבות.
3. נגד התחבורה בכבישים (הגשרים — כבסעיף 1).
4. נגד אמצעי-הקשר הטלפוניים של הגרמנים.
5. פגיעה באנשי-האויב.

הפעולות היו מכוונות ומתאמות ביניהן לתכלית אחת, והרי מקצת מן הסטטיסטיקה המעידה על התוצאות (שוב, לפי מיקשה):

לגבי הפעולות נגד מסילות-ברזל, בעורק תנועה ראשי אחד:

בין 6-7 ביוני 1944 — 7 שעות הפסקה בתנועה
בין 8-15 ביוני 1944 — 13.5 שעות הפסקה בתנועה
בין 16-20 ביוני 1944 — 8 שעות הפסקה בתנועה
בין 21-30 ביוני 1944 — 30 שעות הפסקה בתנועה

לגבי מתקני-העזר של שירות-הרכבות:

שיתוק תחנות-כוח חשמליות קטנות.
השחתת קווי-טלפון.
השחתת אמצעי-כיוון-וויסות של מערכת-הרכבות.

לגבי תחבורה בכבישים:

הריסת גשרים.
החלפת שלטים של כיוון-התנועה, וע"י כך הוצאת שיירות שלמות לכבישים-צדדיים, דבר ששיבש את לוח-התזוזות.
התקפות על תחבורה.

לגבי רשת-טלפונים:

התחבורה והטעיה; ניתוק.
לפי סיכומי של גני איזנהאור: בשל סך-הכל זה של פעולות-מעכבות ע"י המחתרת התעכבה הדיביזיה המשוריינת הרמנית ה-17 כמה ימים בין בורדו לפאטיא. הדיביזיה המשוריינת (ס.ס.) ה-9, "דאס רייך", שעזבה את מונטובאן (שבדרום-צרפת) ב-6 ביוני — לא הגיעה לנורמנדיה אלא ב-17 ביוני. הדיביזיה המשוריינת ה-11, שהועברה מהחזית-המזרחית לצרפת, שהתה בדרכה בצרפת (450 ק"מ) פיישלושה יותר מאשר בדרכה מהמזרח עד גבול צרפת (1.650 ק"מ). התוהו וכוהו ברשת מסילות הברזל התבטא גם בכך שבמקום לנסוע 7 שעות בין גינואה לפריז נמשך המסע 8 ימים.

אלו ידיעות מבקשים להשיג על אודותיו, והיכן ומתי מבקשים להשיגן.

השאיפה להיעדר-מגע, כפי שצויינה כאן, כרוכה כמובן בציווי-הפיזור המוחלט בכל תחומיה של ה-מלחמה הזעירה. ואם-כי יש לה מטרות-נכספת כללית, הרי כאמור אין היא מכירה במושג ה"יעד" במובנו האסטרטגי. קיימים לגביה יעדים טקטיים, ורק מתוך הצלחה בלתי-רגילה במלחמתה נגד ה"יעדים" הטקטיים מסוגלת היא להגיע להכרעה. ע"י השימוש המלא בעיקרון הפיזור, מונעת היא "יעדים" אסטרטגיים מן הלוחם נגדה — אותם יעדים, אשר נפילתם לידו עשויה לגרום לכשלונה מן-היסוד. בנהגה כך, הרי היא מבטיחה עצמה מפני מפלה-כוללת, והופכת כל מפלה לחלקית ולבלתי-מכרעת.

ההערות הקודמות נתפנו למגמת הפיזור מבחינתו האסטרטגית-הכללית, הנוגעת בניהול פעולות המלחמה-הזעירה. ואילו מבחינתו הטקטית — כלומר, לגבי ביצוע מעשה-פשיטה או חבלה קונקרטיים — מתגלם המעבר הבולט: מפיזור הכוחות אל ריכוזם — על ה"יעד" הטקטי, או בסביבתו; ואח"כ: — ביצוע המשימה — הסתלקות — ועפ"י רוב, גם פיזור-מחדש. שלבי-ריכוז-ופיזור אלה חייבים להיות מתואמים הן לגבי זמנם והן לגבי מקומם; והתיאום בין הריכוז-במקום לריכוז-בזמן של היחידות-הפועלות — הוא המתנה את הצלחת הפעולה. פעולות טקטיות אלו לא תהיינה על פי הרוב, כאמור, אלא פעולות-פשיטה, חבלה, או טרור. כדי להדגים ריכוז כזה בזמן ובמקום — נעלה בזכרוננו את אנשי-הרזרבה של הפלמ"ח בשעתו, שחיו חיים "אזרחיים" — נתרכזו במקום אחד לקראת המבצע — וחזרו-ונתפזרו אחריו. אכן, זוהי דוגמה לריכוז אנשים "מפוזרים"; ואילו לגבי ריכוז יחידות תשמש דוגמה פעולת החבלה נגד ריכוז המשטרה הבריטית בשרונה ע"י דני מס ואנשיו, (הקשורה בזכרון הארבעה שנפלו בה). המבצעים התרכזו באותו לילה בכמה נקודות-ריכוז, והכונה היתה ליצור, באמצעות תיאום טקטי, את הריכוז, במקום ובזמן, של כמה יחידות להשגת המשימה האחת. הריכוז במקום ובזמן היה למשך פרק זמן קצר ככל האפשר, כדי שלא להניח לכוחות הבריטיים, שאורח הגבתם ופעולם היה אטי יותר (הן מחמת ההפתעה שבעצם בחירת המקום והזמן ע"י היחידה המבצעת, והן מחמת מנגנונם הכבד, והן מחמת הלילה), לרכז את כוחם-הם נגד היחידה הפועלת, שהפכה, למשך זמן הביצוע, להיות מטרה מוגדרת ברורה. ככל שהיה זמן הביצוע ממושך יותר,

התאפקותו, אמונתו ברעיון שעליו הוא נלהם, ונכונותו לקרבן ולסבל אישי.

ב. ברמת הארגון: אשר לגביה הפיזור המכסי-מלי — שאינו מניח אפילו ללוחמי-המלחמה-הזעירה עצמם להכיר אחד את משנהו, אלא אם כן הכרח בדבר — הוא אמצעי ראשון-במעלה.

ג. במידת הפיקוח הפנימי — וההגבה המיידית על כל פגיעה בעיקרי-הסודיות. הצבא-הסדיר, לעומת זאת, משיג את התנאים לבטחונו ע"י הריכוז המובהק, הבא, בדרך כלל:

(א) להבטיחו מפני היפגעות חלק מן הכוח. הריכוז מאפשר לאבר-משנה של היחידה הגדולה-יותר להגן על עצמו באופן היעיל ביותר — וביחוד, אם הוא נמנה על הכוחות-המשרתים, ועל דרגים-עורפיים למיניהם.

(ב) להבטיח לו את ההפעלה של מלוא היחידה, או גוף-הגייסות כולו, בשלמות, על כל יחידות-המשנה שלו, להגנתם העצמית.

הצבא הסדיר משיג את מכסימום בטחונו ע"י שמירת המגע עם אויביו; ובמידה שיוכל לקיים, דרך משל ובאורח תיאורטי, מגע קרוב כל צורכו עם האויב, תוך שמירה על ריכוז מכסימלי, יהיה כמובן בטחונו מפני אפתעה מלא יותר. הדבר אינו ניתן, כמובן, להגשמה מוחלטת; ובכל פעולה צבאית, כמעט ללא יוצא-מן-הכלל, יימצאו תמיד פרצות אף בהגנה-היקפית — פרצות ה"קוראות לגנב"; ולא-כל-שכן כך הוא לגבי עוצבה או יחידה מן החדישות — למשל, שדרת-מסע-דיביזיונית, המזדנבת בתנועתה על פני עשרות רבות של קילומטרים, או במצב הטיפוסי של כוחות-שלטון הפועלים נגד "הלוחמים הזעירים" ה-חייבים בפיזור כוחות, להבטחת עצמים חיוניים.

לעומת זאת, מושג ה"ביטחון" במלחמה הזעירה מתבטא בשאיפה למניעת המגע עם הכוחות המת-נגדים, — פרט, כמובן, לאותם המקרים בהם "הלוחמים הזעירים" עצמם — לפי שיקוליהם והערכותיהם הם, בוחרים את המגע; כלומר, מחליטים לערוך חבלה, או פשיטה. וכן הוא לגבי כל הכרוך בענייני מודיעין, המצריך מגע מתמיד, לצורך פעולות-המודיעין על כל שלביהן; אם כי מגע כזה — בדין שיהיה מגע חד-צדדי בלבד. "מגע כזה יכול להתבטא באלה:

א. במניעת ידיעות — מן השלטון.

ב. בהשגת ידיעות מתמידה — בלי שהשלטון ידע

שרות כזו ניתן להבחין בסדרת מאמרים בעיתונות הצבאית האמריקאית, אשר ציינה את ההשפעה, ה-מכרעת-כמעט, של סיוע כזה לאחד משני צבאות-סדירים מתמודדים. אלא שהיא לא הרגישה כלל באפשרות של סיוע טקטי הדוק של "לוחמים זעירים" ליחידות-סדירות יריבות. ובתהום זה דוקא היתה האפתעה. אמנם, לא היה בפעולות הזעירות הללו, כשהן לעצמן, כדי להכריע בקרבות; אך זו גם לא היתה כונתן. הסיוע של "הכוחות הזעירים" התבטא, כנראה, באלה:

- א. בהלם הנפשי שהיה בו. הפעולות האמורות בוצעו בימות אופנסיבה צפונית חזקה. התוונות האמריקאיות היו אחורה, דרומה; והפעולות הקטנות בעורף, אם כי לא היה בהן כדי לחסום-ממש את הקשר עם העורף, על פני עורקי-התנועה — הרי עכ"פ הכבידו על תהליכי אספקה ופינוי של הכוחות האמריקאיים, ואף יצרו את הרושם הפסיכולוגי של "ניתוק", שלא תמיד היה מציאותי.
- ב. בסיוע לפעולות ה"סדירות" — ע"י שיבוש רציפותו ותקינותו של הקשר עם העורף הרחוק-ביותר.
- ג. באפתעה — כי מדי פעם נשתנה מקום פעולותיהן של היחידות הבלתי-סדירות. בהערכת-המצב של המגן מכוונים שיקוליו (באורח התקין של מלחמה-סדירה) בראש וראשונה, לאפשרות יות הגישה אשר לתוקף — ומספרן של אלו מוגבל, פחות או יותר. את האפשרויות הללו ניתן לדעת מראש, במידה מתקבלת על הדעת. ואילו שעה שיחידות סדירות פועלות באורח המלחמה הבלתי-סדיר, הרי התלכדותן הגמישה והפתאומית של יחידות כאלו להנחתת-מכה יוצרת אפשרויות נוספות רבות. עורף היריב נתון איפוא להתקפת יחידות בלתי-סדירות קטנות, המתלכדות לפתע ליחידות סדירות המסוגלות להתגבר על כל מוצב עורפי, אשר יש ובהחזקתו מותנית רציפות-הקשר בין היחידה-הפועלת (שהיא-היא המותקפת כאן, בעקיפין) לבין עורפה הבלתי-אמצעי. אורח-ביצוע כזה מגביר כמובן את כוחה של המלחמה-הזעירה. דבר זה לא היה בכוחן של יחידות בלתי-סדירות מובהקות, במובן המקובל של המושג. פלוגה או גדוד — הרגילים בדרך-כלל בביצוע משימות פלוגתיות או גדודיות — המסוגלים להתפזר, לפעול באורח בלתי-סדיר בהתאם לתכנית מתואמת, ואח"כ, לאחר ימים, לחזור ולהתרכז, להנחית מהלומה במאוחד על איזה מוצב עורפי,

— כן רבתה האפשרות שהיחידה המבצעת תיהפך מטרה להתקפה של כוחות עדיפים ממנה; ואילו סיכויה-היא — הן לבצע את המשימה והן להסתלק בעוד-מועד ממקום-המעשה — היו פוחתים והולכים. מאחר שכוחות הנוקטים באורח המלחמה-הזעירה יסבלו כמעט תמיד מעדיפות יריביהם, ישאפו להשיג בפעולתם יתרון מקומי, באחד התחומים שבהם ניתן להשיג יתרון זה. יתרון אשר כזה לא יושג אלא אם יהיה ביטחון מלא בכך כי האויב לא ידע על מגמת הכוחות הבלתי-סדירים לבצע פעולה מסוימת בזמן או במקום הנתונים. כי כל ידיעה כזו תאפשר לו להביא למקום הפעולה-המיועדת כוחות עדיפים, לתכנן-מראש — ולהכות את הכוחות הבלתי-סדירים. אי-הידיעה של הכוחות הסדירים על פעולה מסוימת, מחד-גיסא, והידיעה הכללית שלהם על אפשרות פגיעה נגדם בכל זמן, מאידך-גיסא, — שתיים אלו, בצירופן, מחייבות אותם בפיוזר מסוים, ובמתן הב-טחה, בכל זמן, לנושאים ועצמים חיוניים עלולי-הפגיעה שברשותם. כללו-של-דבר: לא תושג כל הצלחה במלחמה-הזעירה אם לא תושג העדיפות המקומית — וזו, מצדה, לא תושג אם לא תבוא הפעולה כאפתעה. והאפתעה — במקום ובזמן, בעצ-מת-הכוחות ובאורח הפעולה שנוקטים בו — תושג בעיקר ע"י פגיעה בנקודות התורפה של האויב. עוד על האפתעה זכנ על שיתוף פעולה בתחומי האסטרטגיה והטקטיקה, ומשהו על הפשיטות.

פעולת צבא-סדיר עצמו — יש והיא נעזרת בדרכי המלחמה-הזעירה. אכן, ככל שהוא משנה מן השגרתיות, הרגילה בפעולותיו — כן עשוי הוא יותר להשיג, לטובתו-הוא, את האפתעה. בשילוב הפעולה בין גופי-הצבא של הצפוניים לבין יחידות סדירות מסתננות קטנות, שבא לידי ביטוי בשלבים הראשונים של מלחמת-קוריאה, היה משום אפתעה לכוחות האמריקאיים. הקוריאנים-הצפוניים, לא זו בלבד שהפעילו בתחילת המלחמה מחתרת פרטיזנית בעורף העמוק של הכוחות האמריקאיים, אלא אף נסתייעו, במקרים ידועים, כחלק ממסגרתה של תכנית טקטית אחת, ביחידות "זעירות" אשר הוקצו מגופי-הצבאות הסדירים. ההפתעה כאן היתה טמונה בעצם אורח-הפעולה. האמריקאיים היו רגילים במחשבתם הצבאית לקרבות בין גופים סדירים — או היו מוכנים, אפילו, לגריליה המסייעת סיוע-אסטרטגי" ע"י פגיעותיה בעורקי-תנועה של גייסות-סדירים אויביים. סימנים לתכונה לקראת אפ-

להתפזר שנית ולחזור לאורח-מלחמה "זעיר", עוד לפני שיהיה סיפק בידי הכוחות הסדירים של האויב להתרכו, להיערך נגדם ולתקפם — עובדה זו כמוה כשינוי מן-היסוד באורח-המלחמה המקובל. יתכן כי שיתוף-פעולה מעין-זה גושא בו רמו לשיטות המל-חמה בעתיד.

דרך כזו יכול לנקוט בה לא רק כוח תוקף אלא גם כוח נסוג. ההבדל הבולט בין הפעלת כוחות קטנים מתוך גוף היחידות הסדירות בהתקפה, או בשעת נסיגה — עיקרו ברמת-הרוח. תוך מהלכה של התקפה, מסייעת רוחם, הכמה-יותר, של הגייסות לשמור על ליכוד היחידות. היחידות-הסדירות המתקדמות מדבי-קות תוך כדי התקדמותן את הכוחות ה"זעירים" שהופעלו על ידן — ושוב ניתן לארגן-מחדש את היחידות ה"זעירות" בעורף כוחותיהן. ואילו בנסיגה על הכוחות המתפרסים לחזור ולהתרכז-מחדש ב-עצמם, כשהם בגפם — ולחתור לריכוז כזה בעוד היחידות-הסדירות האויבות מתקדמות. כלומר, לאחר שיסיימו את משימתם, עליהם להתאמץ להקדים בתנועתם את כוחות-האויב הסדירים — ולהגיע ראשונים אל אזור תנוחת גייסותיהם הראשיים. בפ-רשה זו של הנסיגה כרוכה עוד סוגיה: החיפוי. פעולות החיפוי של כוחות "זעירים", בחפותם על התארגנותה של יחידה סדירה, עשויות להיות לפי הדוגמה הבאה בערך: יחידה-סדירה מסוימת חייבת, למשל, לסגת, בהתאם לפקודה או להחלטת מפקדה, ולהתארגן-מחדש להגנה בעורף עמוק-יותר. שיקולי מרחב וזמן מורים שלא יהיה לאל-ידיה לנתק את המגע, לסגת ולהתארגן-מחדש להגנה כראוי, ובעוד-מועד, מבלי שתהא עלולה להיתקף ע"י הכוח שמולו היא ניצבת. כוח זה כוח חזק הנו, ויצליח לגבור עד-מהרה על מוצבי-המתקפים. במקרה כזה יוכל המפקד להשתמש הן במוצבים-מחפים — והן בכוחות "זעיר-רים" — לצורך השהית היריב. אכן, ארגון פעולה כזו וביצועה מצריכים:

1. שיתוף-פעולה הולם, ותיאום מבחינת המקום והזמן, של הפעולות ה"זעירות" — של היחידות הקטנות המחפות, בינן-לבין-עצמן, וכן בינן לבין היחידה הסדירה, שעל נסיגתה והתארגנותה-מחדש הם מחפים.
2. הכנה מדוקדקת של כל יחידה קטנה, מבחינת הרכבה וציודה, כצות-קרב קטן ההולם את תפקידו.
3. עקשנות ויוזמה בביצוע.
4. חיטכון בכוחות, ע"י הקפדה בהקצאת-כוח

הולמת לצותי-הקרב, וע"י שימוש מכסימלי בכל פלגה זעירה אשר — בהתאם לפני-הקרקע שבמקום פעולתה — תפעל, תסתלק, תחזור ותופיע, לפעמים באותו מקום עצמו ולפעמים במקום אחר — ותסתלק לבסוף חזרה, אל יחידתה.

5. חיטובים וסידורים הולמים, שיבואו להבטיח את שיתוף-הפעולה מאוחר-יותר — לאחר סיום פעולת ההשהיה — עם הכוח השולח במילוי המשימה העיקרית, שהיא משימתו שלו. ויהיה בדבר זה, כמובן, משום ביטוי-נוסף לעיקרון החיטכון בכוחות.

הדוגמאות שהובאו לעיל באו לציין בעיקר את אפשרויות שיתוף הפעולה בין כוחות-סדירים לבין לוחמים "זעירים" בתחום הטקטי. שיתוף הפעולה מבחינתו האסטרטגית כבר הוזכר לעיל. אולם קיום שיתוף-הפעולה בין היחידות בצבא בלתי-סדיר יהיה קשה הרבה יותר מאשר בפעולות צבא-סדיר, אשר הריכוז שבו מאפשר שיתוף הדוק יותר. השליטה המוגבלת על יחידות בלתי-סדירות, וביחוד — הסו-דיות שבפעולתן, מקשים על השימוש ברבים מהאמ-צעים הנהוגים בצבאות סדירים, להשגת שיתוף יעיל. השיתוף בין היחידות הבלתי-סדירות מושג, בראש-וראשונה, ע"י תיאום מלמעלה, ומבעוד זמן. פרט למקרים יוצאים מן הכלל, מצויה בידי הלוחמים ה"זעירים" שהות מספקת להכין את פעולות-החבלה-והגריליה שלהם. כפי שהוזכר כבר, זקוקות היחידות הבלתי-סדירות להכנות כאלו, לזמן רב יותר מזה הנדרש לאותה תכלית בפעולה צבאית "סדירה". עם זאת, המבצעים של המלחמה-הזעירה אינם מורכבים כל-כך, ואינם מחייבים תיאום רב כל-כך בין היחידות המבצעות פעולה לגבי יעד מסוים. הם חייבים להיות בנויים בתכנונם על פשטות תכליתית. במידה ויהיה שיתוף-פעולה בין יחידות המבצעות פעולה לגבי יעד אחד, יהיה זה בנוי אמנם על אותם אמצעים לשיתוף-פעולה כאשר בכל יחידה סדירה — אלא שלהשגתו יהיה צורך במידת משמעת גבוהה יותר של הפרט ושל המפקד-הנמוך. במסגרת יחידה סדירה מאפשר הריכוז שליטה רבה של המפקד על מפקדי-המשנה, ואילו במלחמה-הזעירה — היחידה הקטנה, ולפעמים גם הפרט, הנם עצמאיים במידה רבה. כאן אין המפקד יכול לשלוט ביחידותיו מרחוק; וללא רמת-משמעת גבוהה, אחריות אישית והרגלי דיוק-בביצוע של אנשי היחידה הקטנה ומפקדה — ייעדר שיתוף-פעולה ראוי לשמו בינם לבין עצמם, ואף לא בינם

האוכלוסיה. ההתארגנות לפי המבנה הכלכלי-תע-
שיתי מבטאת את המלחמה נגד הפוטנציאל התע-
שיתי של האויב. ואילו בחירת מרכז-הכובד לפי
החלוקה הגיאוגרפית — רק היא, בעצם, נעשית
לפי שיקולים צבאיים "טהורים". הארגון לפי החלו-
קה האדמיניסטרטיבית מתאים לחבלה, תעמולה ורי-
גול — בעוד שארגון כוחות הגרילה המתבסס על
מבנה גיאוגרפי הולם יותר את תנאיה של מלחמה-
זעירה מפורשת.

על הניידות ועל היוזמה

ניידות הכוחות הבלתי-סדירים, היא בחינת אבן-
שתייה לפעולתם. העובדה, שלעולם אינם יכולים
להימצא זמן ממושך במקום אחד ולכונן מערכת הגנה,
מחייבת את הריכוז המהיר לקראת פעולה, והפיוור
המידי לאחריה; את הזרירות באורח בואם אל מקום
הקרב — ואת ההסתלקות הנחפזת ממנו. בלי הניידות,
לא תהיה כל משמעות של-ממש גם ליוזמה, כלומר —
לתוקפנות; וללא תוקפנות, לא תהיה כלל מלחמה-
זעירה. האפתעה — שבלעדיה לא תיתכן פעולת כו-
חות בלתי-סדירים — אף היא לא תושג מבלי המהי-
רות. בהיעדר ניידות וגמישות-תנועה לא תוכלנה
יחידות בלתי-סדירות לבלבל את מערכות-האויב
ולהשיג תוצאות של ממש. היחידה הקטנה, קלת-
התנועה, תוכל בשעת הצורך להתחמק ממגע; ולאחר
שקיימה מגע — תוכל להתרחק, ו"לבקר אח"כ", בזו
אחר זו, בנקודות שונות אחרות, ולקיים, לסירוגין,
מגע חד-פעמי חדש עם האויב. הכוח הקטן האחד
ידע ליצור את הרושם של כוחות קטנים רבים, וע"י
כך גם יפצל את המאמץ של רודפיו.

יסוד הטקטיקה התוקפנית, לפי לורנס, הוא
הניידות: "פגע וברח; לא דחיקה נמשכת, אלא מכות
חדות"; "לעולם אל ינסו הערבים להחזיק בהישג
שקנו להם או להגדילו"; תחת זאת חייבים הם; "להס-
תלק — ולהכות שוב במקום אחר". בסכמו את מסעו
בגבול סוריה הוא כותב: "השתמשנו בזעיר שבכו-
חות, בכמה שבמהירות, אל המרוחק שבמקומות.
אילו נמשך הקרב עד שהספיק האויב לשנות את
המערך שלו לצורך ההתנגדות, כי אז נמצאנו חוטאים
לרוחו של הכלל-היסודי שהדריכנו, המצוה עלינו
לשלול מטרות מן האויב".

ורעיונו זה של לורנס מתאים לא רק למלחמה-
זעירה בנוסח המדבר, אלא גם למלחמות "סדירות"
באם מצוי בהן שימוש בכוחות ניידים מובהקים.
הערבים, מבצעי פעולותיו של לורנס, התאימו
לפי כל אורח חייהם למשימות כאלו. הם הכירו את

לבין היחידות האחרות שבאותו מבצע. שיתוף-
הפעולה במלחמה-הזעירה, על ארגונה הרחב, סובל
בדרך כלל הרבה מחמת הסודיות, שאינה מאפשרת
מגע חופשי בין כל קבוצות-המשנה וכן בין המפקדים.
שיתוף-הפעולה בין היחידות הבלתי-סדירות יהיה
תלוי בתכנון, אך בתחום הפעולה הוא יצטמצם בתוך
היחידה הקטנה, או בינה לבין יחידה קטנה אחרת.
לעומת זאת תהיה לתכנון חשיבות ראשונה-במעלה
לגבי התיאום. כי הקשר בין פעולה לפעולה — הוא
שיקבע את האפקט של כלל הפעולות, ובו תבטא
הצלחת המלחמה-הזעירה.

גם ביטחון הכוחות-הפועלים, גם רושם הפעולות
וגם תוצאות פעולותיהם יהיו תלויים בתכנון. דוג-
מה אחת לכך היא "פעולת-הגשרים" (1946), שבה
הושג הרושם החזק הכללי כתוצאה מן האחידות
בזמן שבין הפעולות השונות, אחידות שהצטיינה
בדיוקה. תודות לאחידות זו בזמן, הובטחו גם התו-
צאות וגם הכוחות-הפועלים עצמם; כי אילו פעלו
הללו בזה אחר זה, היו כוחות-השלטון הבריטיים
מוכנים יותר להבטיח את העצמים עלולי-הפגיעה —
ולפגוע בכוחות-התוקפים — מיד לאחר הפעולה
הראשונה.

דוגמה שניה לכך הן פעולות המחותרת הצרפתית,
שהיו מתוכננות ומתואמות מראש גם ביחס למועד
הפעולות, אשר נערכו עם פלישת בעלי-הברית ליב-
שת אירופה.

על ארגון "הכוחות הזעירים"

התכנון במלחמה הזעירה מנסה, כאמור, להשיג
את שיתוף-הפעולה ע"י תיאום מלמעלה בראש ורא-
שונה, ע"י הכונה, על בסיס רחב ככל האפשר, של
הפעולות; והוא הקובע את אזורי הפעילות בהתאם
לתכניותיו הכלליות. לפי ספרו של מיקשה, ניתן
לציין ארבע אפשרויות בארגון כוחות-הגרילה; —
1. על בסיס החלוקה המנהלית הרגילה של הארץ.
2. על בסיס החלוקה הגיאוגרפית — ארץ הרים,
ארץ גהרות וכו'.
3. על בסיס המבנה הכלכלי של הארץ.
4. על בסיס החלוקה של המטרות, שנועדו לפגי-
עה או לסיכול.

לכל שיטת ארגון כזו — יתרונות ומגבלות
משלה. ובחירת המבנה של מטה היחידות הבלתי-
סדירות מותנה, כמובן, במסיבות הכלליות של המל-
חמה ובאורח-הפעולה המתאים. בחירת המבנה האד-
מיניסטרטיבי כמרכז-הכובד של כוחות המלחמה-
הזעירה מבטא לרוב את הכיוון להילחם בתוך ריכוזי

בכוחות-אדם מחבל בביצוע המשימה, במהירותה וב-
גמישות-ניהולה.

ככל שתהא פשיטת-כוחות-זעירים מתוכנתת
תכנון מדוקדק יותר, כן יידרש לביצועה מספר קטן-
יותר של אנשים. וככל שיפחת מספר אנשיה של
חבורת-פשיטה — כן יפחתו אפשרויות הסיבוך וה-
בלבול. פעולות המצריכות מספר אנשים רב —
גידונות, בדרך כלל, לכישלון. חבורה קטנה-יותר מסו-
גלת יותר לנצל את הקרקע, ויקשה יותר לגלותה.

חשיבות מיוחדת נודעת לחיסכון בזמן. שאיפת כו-
חות-הגריליה היא "לשמש מטרה" זמן קצר ככל
האפשר. ככל שתהא הפעולה ממושכת יותר, תהיה
יחידה כזו עלולת-פגיעה יותר. חיסכון זה יתבטא,
בין השאר, בשימוש הולם בכלי-רכב מנועיים. הריחוח-
בזמן הנובע מכך לא יתבטא, אמנם, בקיצור זמנו
של הקרב; אך הוא יבטיח את מהירות בואם והס-
תלקותם, ויהיה בכך משום הבטחת הפעולה עצמה —
ע"י הסתכנות פחותה במסע-ההתקרבות — וכן הב-
טחת היחידה בבוא מועד ההסתלקות. כמוכן, השימוש
ברכב מוגבל הנו מבחינת אפשרויות המעבר בשטח,
ומבחינת הרעש שהוא מקים; אך הרכב מאפשר
להגיע לטוחים ארוכים יותר, שהולכי-רגל לא היו
עשויים להתגבר עליהם. והפעולות ה"זעירות",
שנערכו ע"י הבריטים במדבר-המערבי, הנו דוגמה
לכך, ודוגמה הראויה לתשומת לב. ע"י הניידות וה-
מהירות מושג ממילא חיסכון בכוח; ואזי ניתן לבצע
מספר רב-יותר של פעולות במרחבים גדולים יותר,
שאלמלא הרכב — היינו נוקקים, כדי לבצען, למס-
פר גדול יותר של יחידות.

פיכום

מטרתה של רשימה זו לא היתה אלא לנסות
להבליט את המיוחד ל"אורח המלחמה הזעירה" תוך
בחינת ביטויים של עקרונות המלחמה באורח מלחמה
זה. עקרונות-המלחמה אינם אלא מסגרת, בה משול-
בים עקרונות שונים — הסותרים זה את זה לפעמים
והמשלימים זה את זה לפעמים. הבנת היחס בין
העקרונות השונים וחדירה למשמעותם של עקרונות
אלה אינן עשויות, אמנם, לתרום תרומה ממשית
לתכנונו של מבצע צבאי כלשהו, לעולם גם לא נודקק
להם שעה שניגש לתכנון כזה. אולם, נסיונות התעמ-
קות במשמעותם של העקרונות עשויים להרחיב את
אופקנו הצבאי ולתרום להבנתנו הצבאית הכללית;
ואף, אולי, לשפר את הרקע, המשמש אותנו בעיסוקינו
בבעיות הצבאיות הממשיות המעסיקות אותנו יום-
יום.

פגע וברח.

המדבר, הסתפקו במועט וידעו לטפל בגמליהם. אך
גם בני-תרבות יסוגלו לעמוד בתביעות דומות —
לאחר אימון מתאים, ותוך סיגול טכסיסי-הפעולה
למסיבות בהן ילחמו הם.

"בהיותנו ניידים פייחמישה מן התורכים יכולנו
לנהוג כשויים-בכוח גם בשעה שמספרנו היה חמי-
שית מספרים", כותב לורנס. אחד מסודות ההצלחה
במלחמת-המדבר היה, איפוא, חוסר הסתגלותם של
התורכים לתנאי המדבר, דבקותם באורח-המלחמה ה-
"אירופי", המחייב הישענות על מסי"ב וכבישים, וחו-
סר חדירתם לעומק-טיבה של מלחמת-מדבר. כל אלה
מנעו מהם את הכרת חשיבותם של האמצעים שהיו
עשויים להקנות להם אותן תכונות אשר בלעדיהן
נפלו-בנופלים". וניתן לומר לגבי מלחמה-זעירה —
וביחוד לגבי מלחמות-מדבר — כי האטת כוחות
האויב הופכת כאן גורם רב-חשיבות, המטוס אינו
עשוי אמנם למנוע תנועת חבורות-גריליה; אך הוא
עשוי להגבילה ולגלותה. ודאי, שהתנועה בלילה
לא תאפשר למטוס לגלות את הכוחות הנעים, אך
הם לא יוכלו לנוע ביום; ואף יאולצו לפיזור נוסף.
ואמנם, כל הכוחות שנועדו לפשיטות עמוקות-טוח
במדבר-המערבי פעלו בימות המלחמה האחרונה
(ב'43—1940) בעיקר בלילות — מחשש עינא-בישה
של המטוסים.

על החיסכון בכוח

כל הנתונים, הן לגבי כוחות-מחתרת והן לגבי
יחידות צבאיות בלתי-סדירות, שהובאו עד כה,
מצביעים על הצורך בחיסכון-בכוח. חיסכון זה,
פירושו בראש-וראשונה קלות-תנועה; פחות נשק,
פחות ציוד ופחות אנשים. יחידה קטנה-יותר —
יעילה יותר למטרות פשיטה וחבלות. שימוש יתר

קטעים מ.פקודת האימונים למצב חירום

1. בתוקף פקודת המא על מצב חירום לכל כוחות ההג בארץ נקבעו שלושת החודשים החל מתאריך פקודה זו, לאימונים ולהכשרה מוגברים ומאומצים של החילות. — — —
4. על המפקדים ועל המדריכים לדרגותיהם, לאמץ את מלוא יכולתם להגברת האימונים בהיקפם המספרי וברמתם האיכותית, לתנופת אימון רחבה, שתביא עמה התעוררות רוח וגידול כוח ל-אר.
5. יושם לב במיוחד לאימון מרוכז במחנות. יוקדשו לזה אמצעים ניכרים. — — —
6. תשומת-לב מיוחדת תינתן באימונים המרוכזים במחנות לרמת הכשרתם של המדריכים אשר בהם תלויות התוצאות המקצועיות והנכונות הנפשית אשר ישא אתו חבר ה-אר. בצאתו למילוי תפקידיו בשעת החירום.
7. כמתכונת מנחה נקבע כי:
 - (א) לטוראים בחיל-המשמר ינתן במחנות קצרים של מספר ימים רק האימון בנשק. את שאר האימונים יש לבצע באופן "ביתי" או בפגרת מוצאי-השבוע.
 - (ב) לטוראים בחיל-שדה ינתן ככל האפשר אימון מרוכז במחנות נמשכים יותר.
8. אין בשום פנים לתת אימון מרוכז לכל מי שקיבל אותו כבר פעם. — יש ליתן אותו רק לחניכים חדשים. — — —
10. מתוך האפשרות של גיוסי גברים והוצאתם מהמקומות יש להקיף באימון את החברות. בכפרים בעיקר יש להקצות להן נוסף לאמיון בשירותי העזר השונים, ואימון מוגבר ב-חמ.
11. בהירת מועמדים לקורסים וכן למחנות מרוכזים צריך שתיעשה בקפדנות הגדולה ביותר. חוסר הכנה מספיקה או חוסר התאמה, מצד החניכים, מביאים נזק רב, מבזבזים כוח וממון, ואינם משיגים את המטרה. כל הפיקודים נתבעים לאחריות חמורה בענין זה.
12. רצוי כי המדריכים אשר יוקצו לכל האימונים יהיו המפקדים הישירים, אולם אין לותר על יסוד עיקרון זה על רמת ההדרכה. רק לאימון מפקדים יוקצו מדריכים ממנגנון התמיד. — — —
13. לצרכי האימון הנרחב, יוקצו מקופת ה-אר סכומים מסויימים, ואם כי הקצבות אלה תהיינה גדולות יותר מכפי הרגיל, בכל זאת לא תספקנה למימון כל המפעלים הדרושים. ולכן חשיבות יוצאת מן הכלל תהיה לשימוש המושכל ביותר בתקציבים אלה. יש לנקוט במגמה כללית — לעודד על ידי הקצבות קטנות השתתפות מכסימלית מצד המקומות — בימי עבודה, בכלכלה וכיו"ב. ההקצבה מצד ה-אר. צריך שתוצא באופן עקרוני לצורכי תחמושת, אימון, מדריכים ושאר צורכי הדרכה ישירים.
14. — — על המפקדים והמדריכים חייבים לשמש מופת בחרדתם לזמנו של החבר ולביצוע בכלל.
15. האימון הנרחב מטיל אחריות יתר על כל הפיקודים בקשר עם חוקי הזהירות והבטחון. האימונים יערכו בהבטחה מדוקדקת, ותוך קביעת אמצעי זהירות מכסימליים מפני השלטונות. כמו-כן חובה להקפיד הקפדה חמורה ביותר על חוקי הזהירות בשימוש בנשק ומניעת קרבנות שוא. על כל מפקד תיפול האחריות הישירה לכל הזנחה בחשאי ובהירות השימוש בנשק.
16. יש לנצל ולעודד ככל האפשר כוחות מתנדבים לשירותי העזר במפעלי ההדרכה. למחנות האימונים צריך לגייס חברים וחברות לעבודה בהתנדבות לצרכי האספקה, כלכלה ויתר השירותים הנדרשים.

מתוך עברו של החג"ם

לזכרו של אליק שומרוני ז"ל

כיתה ח' של בתי-הספר היסודיים), מהוים פלוגות לחינוך-הגופני-המורחב בתוך ביה"ס, והן קשורות לארגון כיחידות שלמות.

בהחלטות אלה דובר עוד על "לימוד בפני עצמו", אולם האחראים למפעל לא חשבו על "לימוד" חדש, על מקצוע חדש בביה"ס; הם רצו במפנה מכריע בחינוך הישראלי. "אנו רוצים בדרך מהפכנית בחינוך הדור הצעיר ודוקא בתוך ביה"ס", הוצהר באחד מכינוסי מדריכי החג"ם. המטרה היתה ברורה לגמרי: הכשרת הנוער הישראלי כולו לשעת-חירום. לארגן כוח כזה של הנוער, בצורה שאיש לא ייעדר משורותיו, וללא הכנות שתדרושנה זמן רב, אפשר היה רק במקום אחד: בבתי-הספר.

אחרי שהועד המנהל של החינוך החליט, נראתה התכנית כה פשוטה, עד שנראה היה שאפשר להוציא לפועל במחיידי אחת. והנהלת החינוך ניגשה להגשמה; אולם הקשיים היו גדולים. לא נדבר על הקשיים החיצוניים: לא היו מדריכים ולא היו תכניות מעשיות לשיעורים; ארגון "ההגנה" פעל אמנם בקרב הנוער, אבל פעולתו זו היתה עדיין רופפת מאוד, בלי תכנית ברורה, והסתפקה בעצם בפעולות-קשר של הנוער ובאימון ברובה, בלי תשומת-לב לחישול הגופני של הנוער. כן לא ראו מראש את ההתנגדות אשר תתעורר מצד ביה"ס, אשר לא בקלות הסתגלו לדרך החדשה. אבל המכשול העיקרי היה באשליה, כי אפשר יהיה להכניס את מסגרות החג"ם שבבתי הספר כיחידות שלמות לארגון "ההגנה". אמנם, השתתף יעקב דורי (דוסטרובסקי), ראש מטה ההגנה בעת ההיא השתתף בכל הפעולות ליסוד ולביצור החג"ם בצורה פעילה עד מאוד ובידיעת הממונים עליו, והמפקדה הארצית של ההגנה חייבה עקרונית את הפעולה עוד בסוף 1939 או התחלת 1940, אבל השאלה העיקרית "ההסדר הארגוני — שאלת יחידות ביה"ס" נשארה פתוחה לעתיד. שתי עובדות מנעו בעד הגשמת המחשבה המקורית:

א. חלק מכריע מן הפעולה, האימון ברובה, לא היה יכול להיעשות בצורה ליגלית בבתי-הספר,

אינני בא לכתוב את תולדות החג"ם; אני מבין כי "ספר ההגנה" יכול אותן, כתובות ע"י אלה אשר יעברו ביסודיות על כל החומר העשיר בכתב שנשאר מפעולותיו וישמעו עדויות בעל-פה מפי רבים שהשתתפו בפועל בעבודה. אני רוצה לנסות לתאר משהו מהרוח שהיתה חיה בחג"ם, מהתנאים שהביאו ליציאתו ומאשר ראו האחראים בתור עיקר מטרתו. אינני בטוח האוכל במאמר זה לספר גם משהו מסדר-העבודה עצמו, מן הכישלונות, מהפרובלימות שהתעוררו והפתרונות שליוו אותן. לכך צריך יהיה להקדיש מאמר מיוחד. אני מקווה שאחד מחברי מאז יכתוב אותו.

א. ההתחלות והקשיים בדרך

כל מי שרוצה להבין מהו חג"ם צריך להביא בחשבון, מתוך איזה הנחות הוא גוצר. התחלותיו נעוצות בהתעוררות הגדולה שקמה בישוב כתגובה על פירסום הספר הלבן במאי 1939, כאשר נראה היה כאילו הושם קץ לכל השאיפות המדיניות של העם. בהצהרה מ-23 במאי קרא אז הועד-הלאומי לעם להכשיר את עצמו לקראת שעת-חירום. בקריאתו הדגיש הועד-הלאומי כי "הכשרת השכבה הצעירה ביישוב לתפקידים לשעת-חירום היא ראש-פעולתנו ברגע הנוכחי". בהמשך להצהרה זו החליט הועד-המנהל-של-החינוך בישיבתו ביום 8.6.39 "להנהיג החל משנת הלימודים ת"ש תכנית מורחבת של חינוך גופני בכל בתי-הספר". "חינוך לפני-צבאי" — שהוצע לפני הועד — הפך בתבונת-המחוקקים ל"חינוך-גופני-מורחב" — חג"ם. בישיבת הועד, "להכשרה גופנית מורחבת" מ-17.6.39 הודיע המנהל-בפועל של מחלקת החינוך של הועד הלאומי על החלטות המחלקה כדלקמן:

א. החינוך-הגופני-המורחב הוא מתפקידו של ביה"ס.

ב. החינוך-הגופני-המורחב אינו בא במקום ההתעמלות הנהוגה בביה"ס וגם אינו מובלע בה, אלא מהווה לימוד בפני עצמו, נוסף על לימוד ההתעמלות. ג. התלמידים מגיל 13—18 (חשבו אז גם על

התצלומים שבמאמר — צולמו בקורס מ"כיס-חג"ם ב"ביתן" — שהתקיים בשנת 1944, ולקוחים מתוך הספר "יומנה של גדנעית" מאת דרורה הראובני, הנמצא תחת מכש הדפוס.

נוצרו פלוגות אחידות לחג"ם ולגדנ"ע עם מדריך אחד אחראי לכל הפעולות. כך הוגשמה במידה מרובה המטרה הגדולה המונחת ביסוד החג"ם.

ב. המטרה

הועדה לחינוך-הגופני-המורחב של מחלקת החינוך של הועד הלאומי הוציאה בהתחלת הפעולה של שנת ת"ש את "תכנית החינוך הגופני המורחב בבתי-ה"ס התיכוניים" — החוברת הכחולה הידועה לכל מדריכי חג"ם דאז כיסוד העבודה (פברואר 1940). אחרי חזרה על היסודות ההיסטוריים של החג"ם נוסחה המטרה החינוכית-מוסרית של החג"ם כדלקמן:

"מטרת החינוך הגופני המורחב היא לתת הכשרה טכנית ומוסרית לתפקידים של שעת חירום; לחנך אנשי משמעת ובעלי אחריות, אמיצי לב, דיקטורים במעשיהם, בעלי החלטיות בפעולה, המוכשרים למאמץ גופני מכסימלי והנכונים ויכולים לסבול קור, חום, מחסור ועייפות. למטרה כוללת זו צריכים להיות מכווננים דרכי החינוך הגופני המורחב. על הנער והנערה לדעת כי מכשירים הם את עצמם לשרת את העם ושחייבים הם להיות מוכנים לכל מאמץ ולכל סבל למען תחיית העם ושחרורו."

לפני נתינת הוראות מכורטות לכל מקצוע ומקצוע מציינת התכנית את המקצועות בצורה כללית: תרגילי-סדר, אימוני-שדה, ספורט-המגן (בפרט הת-

והפעולה מטעם הועד-הלאומי והועד-המנהל-של-החינוך שליד הועד-הלאומי היתה צריכה להיות די-גלית לחלוטין;

ב. לארגון נתקבלו חברים בצורה אישית, על יסוד רצונם המוצהר להצטרף אליו, ובהמלצות מיוחדות.

לא התעוררו קשיים בנוגע לתלמידי כיתות ה' ו-ו' (תיכונית), אולם קשיים רציניים ביותר התעוררו בנוגע לתלמידי כיתה ז'. (כיתה ח' נשארה מראש מחוץ למסגרת, אולם עם הבטחה ברורה מצד שלטונות ארגון "ההגנה" כי זהו רק סידור זמני לשנות המלחמה; הארגון, אשר שלח רבים מחבריו לצבא הבריטי, היה זקוק לתוספת זו בכוח אדם). הצעיר בכיתה ז' נמצא בתוך שתי מסגרות: החג"ם והגדנ"ע. התוצאה היתה: אי-תיאום בין הפעולות והתנגשות ביניהן, ובעיקר הביא הדבר לעומס קשה מנשוא על התלמידים.

הנקודה העיקרית אשר שאפו אליה לא הושגה: החלק המכריע של ההכשרה ההגנתית נשאר מחוץ למסגרת החינוכית של ביה"ס. צריך להודות שהיה יתרון גדול בכך שמסגרת הארגון נבדלה מהפעולה בביה"ס, ולא היתה חייבת להתחשב בו. אולם ראש-המטה מאז הבין היטב את התועלת אשר תצמח לארגון מצירוף מספר כל כך גדול של מועמדים מאומנים לשורותיו, וכן את החשיבות של המפעל כפעולה חינוכית המשלבת בתוכה הגנה והשכלה. רק הודות לו הובאו הדברים לידי תיאום, אם גם לא במאה אחוז — דבר, אשר היה כנראה בלתי אפשרי לאור הניגודים, שהיו טמונים בתפיסת היסוד של המפעל. בכינוס מיוחד של מדריכי גדנ"ע וחג"ם ב-התחלת 1944 הוא הכריז: "אין כמוני מבין את חשיבות המסורת של הארגון, החינוך להקרבה שהקנה לחבריו, הקונספירציה וכו'. אבל גוף מצומצם זה איננו הפתרון השלם לבעיית ההגנה בהיקפה המלא. אנו צריכים להקיף את כל העם, ואחת הדרכים להכשרת חובה כללית היא החג"ם."

כיום אין עוד ענין לחזור על השורה הארוכה של אי-הבנות וניגודים בין החג"ם והארגון. במרוצת הזמן התגברנו על הרבה מהם והושגה התקדמות לקראת המטרה שהונחה ביסוד החג"ם. במקום "מורי החג"ם", אשר קודם לכן היו מורי ההתעמלות, באו "מדריכי חג"ם" ו"מפקדי החג"ם", שהיו גם מפקדים בארגון. בעקבות "פקודת הנוער" מנובמבר 1940 קמו בארגון "גדודי הנוער", ואחרי מאבק ארוך

היום-יומית של החג"ם; שומה על היוזמים ועל המבצעים להיות נאמנים לנושאים אלה בהגשמה. אף כותב שורות אלו ציין פעם בחליפת מכתבים עם אחד מידידיו הצעירים, כי החינוך המתוכנן לאומץ-לב צריך להיכנס כגורם לגמרי חדש לחינוך הדור. למהפכה זו חותר החג"ם ויחד עם זאת רוצה הוא לפתח ע"י פעולות-שדה, שהן עיקר חשוב של פעולתו, תכונות החסרות היום לחינוך העברי, הנותנות לצעיר לעשות את הטבע המסובב אותו לחלק של נשמתו הוא. כמטרה נוספת שהחג"ם צריך לטפח בחניכיו, דיבר כותב שורות אלו על הכרת החובה לשורות העם, הנראית לו עד היום — גם בשנות השלום — כאחת המטרות החשובות של כל חינוך. וכל זה, הדגיש, נעשה מתוך אמונה באפשרות לשיי לוב הרמוני של חינוך רוחני (הדורש הרבה מהתלמיד) עם חינוך להגנה. תוך התחשלות הגוף בשנים אלה של הכשרה הגנתית מתפתח הנער ומתבגר גם מבחינה רוחנית ונפשית. שוב ושוב חזרנו על ההכרח הפדגוגית של אפלטון ב"מדינה" על חינוך ה"שומרים".

החג"ם הרגיש את עצמו כגורם מהפכני במחשבה ההגנתית של הישוב בעיקר בזה שהוא היה הראשון לבטא את המחשבה של חובת ההכשרה לשעת חירום. בפגישה של "מורי החינוך הגופני" באדר ת"ש, שהיתה מוקדשת להסברת התכנית אשר הופיעה אז, אושרו מחדש היסודות החינוכיים-מוסריים של החג"ם והוצהר: "מפעלנו אינו הוספה של מקצוע לימודי חדש, אלא חלק של התנועה העממית של הכשרת העם. מתוך צפיה לעתיד הטלנו על חלק של הנוער — לפי שעה חלק זעיר, רק הנוער הלומד בביה"ס התיכוניים — חובת הכשרה לשעת חירום.

אגרפות וקליעה ברובה-אוויר). לאלה התוספו בהמשך הפעולה מקצועות אחרים, (סוגים אחרים של ספורט-מגן כמו הסיוף במקל, קפ"פ, ז'יו-ז'יצו ומאז-חר יותר ג'ודו, ובפרט ספורט שימושי), אבל התכנית מציינת בתור פעולות חשובות בחג"ם גם את המסע (ובעיקר — מסע עם מטען), את המחנה ואת האימון השיטתי בשמירה. אולם עם הפירוט, בכל מקצוע ומקצוע לחוד, הודגש ששם טיפול בכל פרטי העבודה המעשית צריכה לעמוד לפני המדריך כמטרה מתמדת "נטיעת התכונות המוסריות, שצויינו לעיל, בנפש חניכיו. בלעדיהם אין ערך לכל ההכשרה הטכנית".

על יסוד זה, נטיעת התכונות המוסריות המצויינות בבירור כמטרת החג"ם, חזרנו שוב ושוב בפגישותינו עם המדריכים. הכינוס השני של מדריכי חג"ם בשנת תש"ג סוים בהדגשה "כי המטרה החינוכית העיקרית העומדת לפני חג"ם היא נטיעת תכונות נפשיות רצויות בחניכים: מאמץ מכסימלי, אומץ לב, החלטיות הפעולה". וכך אמר י. דורי באותו הכינוס: "החג"ם אין מטרתו לעשות מן התלמידים מומחים למספר מקצועות. המקצועות משמשים כאן רק אמצעי להשגת מטרה חינוכית". על פעולות ספורט המגן נאמר בתכנית 1940: "פעולות אלה צריכות לפתח בחניך את הבטחון העצמי, אשר יכשירהו לפעול, בכל מצב שהוא, בשקט ובלי היסטריה". ואחד המדריכים הטובים של החג"ם, אשר בא כממלא מקומו של מ. מרט ז"ל (כבר בזמן המדינה), ציין: "מקצועות הקפ"פ והספורט השימושי יגבשו את דמות הנוער".

באותה התכנית של 1940 הודגשה רוח-היחידה, מה שהצרפתים קוראים esprit de corps, בתור אחת המטרות החשובות המוצבות בפני החג"ם. כן צויינו הגורמים היכולים לחזק את הרוח הזו, והחינוך למנהיגות הוצב כמטרה מיוחדת לחג"ם.

במלים מעטות ציין י. ד. את מטרת החג"ם בחוברת הראשונה של "ידיעות למדריכי חג"ם" מתשרי תש"ג, חוברת שהיתה צריכה להכין את הכינוס הראשון שעמד להתקיים באותו הזמן: "שומה על החג"ם להכשיר את הנוער בביה"ס להגנה הכשרה כוללת, הכשרת הלבבות והגופות כאחד, חינוך ציוני-חלוצי מובהק המחנך את הנוער להתמכרות והקרבה עצמית לטובת העם והמולדת מזה, וחינוך טרום-צבאי לכושר גופני, לחידוד החושים, למאמץ ולמשמעת עילאיים מזה, צריכים להיות נושאי הפעולה

הארגון, צריכים לשאוף לאותה המטרה — עיצוב אופיו של הצעיר הארץ-ישראלי למען יתהווה טיפוס-יהודי שאנו שואפים אליו. ובפתיחת הכינוס הרביעי בשנת תש"ו ניסחנו: "לפי עצם מהותו החג"ם קשור לדבר גדול ומקיף יותר והוא החינוך של היהודי החדש בא"י".

במשך העבודה חזרנו והדגשנו תמיד גם גורם נוסף, גורם מכריע בחיי הנוער בארץ גם היום, אבל עוד יותר — בזמן ההוא, כשתנועות הנוער קרעו את הנוער הארצי-ישראלי לגזרים ופלגים לאין סוף. בתכנית המקורית הוכרו: "העובדה שארגון החינוך הגופני המורחב הוא אחיד ומשותף לכל הנוער הלומד ולעתיד גם לנוער העובד, עשויה לחזק בחניך ביה"ס העברי בארץ את רגש האחדות הלאומית, את רגש אחדות העם, כנכס קיים ועומד". שוב ושוב הוזכר הגורם של הליכוד הלאומי שצריך להיוצר מתוך החינוך המשותף בחג"ם.

ג. המדריכים — חג"ם וחינוך גופני רגיל

לפי גודל השאיפה היו גם הדרישות שהחג"ם העמיד למדריכיו, ושאלת המדריך הועמדה במרכז כל הפעולה. בתזכיר שהוגש לחברי ועדת החג"ם בשבט תש"ד צוינו הדרישות למדריך כדלקמן: "המדריך בחג"ם צריך להבטיח לארגון כי כל פעולות החג"ם תוצאנה לפועל באותה הצורה המוחלטת

זהו מפנה חשוב, אולי היסטורי בחיי הישוב, אשר יצטרך להטיל לאט-לאט חובה זו על כל איש ואיש. אנו התחלת תנועה עממית של הכשרה לימי חירום, תנועה אשר תקיף, כפי שאנו מקוים, כל איש ואיש בישוב". אנשי החג"ם רצו להיות מחוללי תנועה ולא מפיצי מקצוע חדש בחינוך התיכוני. המחשבה הזאת הובעה מחדש בכינוס השני של מדריכי חג"ם בשנת תש"ג: "התפיסה של הכשרת חובה לכל בני גיל ידוע הנמצאים במסגרת ידועה עושה את החג"ם לחלוץ תנועה גדולה הרבה יותר — התנועה החינוכית להכשרה צבאית של הנוער כולו בלי הבדל מקום הימצאו, בחיי עבודה או בביה"ס. צריך לקום, הארגון הצעיר, להכשרת-חובה אשר תקיף כל נער ונערה בגיל 14-18 הלומדים או העובדים. זהו החזון העומד לפנינו. החג"ם הוא חלוץ לתקוה זו. מתוך ה"חג"ם צריך לצמוח, הארגון הצעיר. זאת נשארה תקוותנו במשך כל הפעולה, גם אחרי שהוקמו, גדודי ה"נוער" בארגון. תמיד עשינו את החשבון שנמצאים בישוב 30.000 נער ונערה בגיל 14-18. מהם מאורגנים 12.000 לכל היותר בגדנ"ע, בחג"ם, בארגוני-הספורט ובתנועות הנוער. שאלנו מה יהיה על 18.000 הצעירים המוזנחים, העוזבים לא רק מצד הגנתי אלא מן הצד החברתי-אזרחי. הצענו שהחג"ם יקבל על עצמו ע"י חניכיו, נוסף לעבודתו ההגנתית, גם את הדאגה ההשכלתית לחברים עוזבים אלה. דבר לא עזר, המחשבה הגדולה נשארה בלבות מעטים. נעז להזכיר כי הרחבנו את המחשבה והעברנו מחוג הצעירים אל חוג המבוגרים: הצענו תכנית להטיל — בעזרת הארגונים המקצועיים, בעזרת המפלגות, בעזרת מקומות העבודה — חובת ההכשרה על כל איש ואיש בישוב. גם לכך לא מצאנו אוזן קשבת; האחרים היו עסוקים למעלה מכוחותיהם בשאלות השעה, ולא יכלו למצוא זמן לדון בתפיסה חינוכית-כוללת כזו לכל הישוב. לעומדים בראש החג"ם היה ברור, שהכשרת הנוער צריכה לצאת מהחוג הקטן של כת, ושצריך ליצור את צבא-המילואים של העתיד.

אולם החג"ם הציב מטרה נעלה יותר. הוא התכוון לא רק לאיש ההגנה, אלא לאישיות בכלל, לאדם: "יש לעורר בנוער את ההרגשה" — נאמר באחד הכינוסים — "כי אם אין הוא ממלא את חובתו בחג"ם, אין הוא גבר". ובסיום אותו הכינוס נאמר: "כל העובדים את עבודת החינוך שלנו, בין אם זה במסגרת החג"ם והחינוך הגופני הרגיל ובין במסגרת

חינוך גופני בכלל; רבים מבתי-הספר צימצמו את החינוך הגופני לשעה אחת, ובבתי-הספר ה"יחסניים" הסתפקו בשתי שעות קצרות. החג"ם לא יכול היה למלא חיסרון זה; חלק גדול מפעולותיו היו מכוונות לחיזוק הגוף: מסעות, ספורט-שימושי, ריצה קבועה בהתחלת הלימודים ועוד ועוד. זה היה, בלי שום ספק, יתרונה של ההכשרה בחג"ם על ההכשרה בגדנ"ע מאז, אשר היתה מוגבלת כמעט כולה, בגלל התנאים החיצוניים, להכשרה ההגנתית הישירה.

חוגי החג"ם היו הראשונים שהכירו את ערך "אות הספורט". חסרונן הגדול של פעולות "אות-הספורט" (מן הבחינה ההגנתית), נובע לדעת כותב שורות אלה, מליקויי הביצוע: הפעולות לא הוגשמו במרץ הדרוש להצלחתן ובעיקר לא באותה הכלליות, אשר רק בה היה כדי להבטיח הישג הגנתי לכל הפעולה.

היה זמן שבו הוחלט כי "הקבוצות שאורגנו לחג"ם תכללנה לעתיד גם את הפעולות של החינוך הגופני הרגיל". עובדה היא כי חשבו על זה לא רק האחראים לחג"ם אלא גם מנהל מחלקת החינוך יחד עם מנהל מחלקת העבודה הרפואית והחינוך הגופני בוועד-הלאומי. אמנם היתה בהחלטה זו, מאפריל 1940, מידת-מה של הסוואה מול האיטורים הדרקוניים של המשטרה, אבל בכל זאת אנחנו, אנשי חג"ם, חלמנו על מעין מיניסטריון למלחמה שינהל את כל הפעולה להכשרה הגופנית, הכללית והמיוחדת. מובן שתפיסת יסוד זו, תפיסה ממלכתית כבר אז, גם היא לא התגשמה במציאות.

מתוך הפעולה עצמה

פעולת החג"ם בביה"ס התחילה רק בדצמבר 1939 (למרות הוראות מחלקת החינוך מאלול תרצ"ט "לעשות מיד את הצעדים הדרושים על-מנת לאפשר את הגשמת החלטה על הכנסת החג"ם לא יאחר מאשר ראשית אוקטובר"), והקיפה 23 בתי-ס. לראשונה עמדה בראש הפעולה ועדה אשר בה היו מיוצגות המחלקות הנוגעות בדבר והארגון, ע"י ראש המטה. כאיש ניטרלי, להבטחת שיווי המשקל בין ענייני החינוך והביטחון, מונה ע"י הוועד הלאומי כותב סקירה זו. בהמשך הפעולה הוכר הצורך בהקמת גוף יותר אבטוריטיבי להנהלת החג"ם. מאז היתה ועדת החג"ם מורכבת ממנהלי המחלקות השונות (מחלקת החינוך של כנסת-ישראל, המחלקה לעבודה רפואית והכשרה גופנית של הוועד הלאומי) ונוסף עליהם — ראש המטה וכן ראש המפקדה

הארצית של הארגון. "ועדת החג"ם", בעלת מבנה זה, התקיימה גם תקופת-מה לאחר קום המדינה (אף שרצתה להתפטר עם קום המדינה); הועדה התבטלה מעצמה מתוך שמפקדת הגדנ"ע סיגלה לעצמה שאיפות מקיפות ביותר. ליד ועדת החג"ם נוצרה ועדת פעולה, שהיתה מורכבת מאותם האנשים אשר היו קודם לכן את ועדת החג"ם, ואשר בה נתבקש להשתתף גם אדון נשרי, כאישיות בולטת בשאלות החינוך הגופני.

בהתאם לחוקת החג"ם מינתה ועדת-החג"ם מרכז ארצי לענייני החג"ם "לפי הצעת הארגון ובהסכמת מנהל מחלקת החינוך", אשר תפקידו היה לכונן את פעולת מדריכי החג"ם, לפקח עליה ולדאוג לתיאום בין פעולות החג"ם לבין פעולות הארגון בקרב חניכי החג"ם. "תיאום זה" — נאמר בחוקה — "יעשה תוך שיתוף פעולה עם קצין הנוער הארצי". המרכז הארצי היה, אם כן, מפקח משרד החינוך לחג"ם, ואחר כך מונה גם לקצין-המטה לחג"ם. לפי החלטת האחראים היה צריך זאב פלדמן לנהל את פעולות החג"ם כמרכז ארצי כבר בקיץ ת"ש. החלטה זו לא יצאה לפועל מיד, והוא ניהל את הפעולה בהתאם להחלטה זו החל בשנת תש"א וכן בשנת תש"ב. קודם לכן הוא ניהל את מחנה המדריכים אשר נקרא "מחנה מורי החג"ם" (עוד לא העיוו להשתמש בביטוי "מדריכי החג"ם"), באחוזה שעל הכרמל בשלהי

חוקים בין עובדי החג"ם לבין המוסדות המנהלים את הפעולה. אולם עבודת המדריכים סבלה מאוד מהעובדה כי מספרם מצומצם היה. בבית-ספר גדול שהכיל מאות חניכי חג"ם היה בדרך כלל רק מדריך-מפקד אחד, שהיה צריך לפעול רק בעזרת מדריכי-העזר שלו — המפקדים הצעירים. זה שלל מראש את האפשרות להשפעה אנושית-חינוכית שהיה על ה-מדריך להשפיעה. שני גורמים היו לדבר:

אמצעיו הכספיים של החג"ם היו מצומצמים מאוד. בתי-הספר השתתפו במידה ניכרת בתקציב; הארגון היה יכול להעמיד לרשות הפעולה רק סכום מים מוגבלים; חלק מההוצאות, בפרט — הוצאות המחנות, כוסה ע"י אוסף כספים בין גורמים פרטיים אוהדי הפעולה. אולם עוד יותר השפיע המחסור באנשים מתאימים לתפקיד. לא נמצאו אנשי ההגנה אשר יכלו לשמש גם כמחנכים לנוער משכיל, שהיה באפשרותם להתמסר לעבודה זו. בתזכיר מפורט מסיון תש"ו הציע מאיר מרט תכנית להכשרה יסודית של מדריכים מחוגי מפקדי המחלקות של הארגון או מחוגי מורי החינוך הגופני, אשר ברצונם להתמסר לתפקיד זה. הקורס היה צריך להימשך שנה והתזכיר כלל קביעה מדויקת של המקצועות, סידור התנאים החיצוניים וקביעת פנסיה מתאימה, על-מנת למשוך אנשים שיראו בעבודה זו את מקצוע חייהם. דובר גם על האפשרות — ונעשו צעדים בכיוון זה — להכניס את ההכשרה בתורת מדריך חג"ם בין מקצועות החובה של מועמדי ההוראה מקרב הסטודנטים של האוניברסיטה. כל הצעדים האלה היו מביאים בודאי לידי פתרון השאלה, אילו לא נפסקה עבודת החג"ם.

הקץ לחג"ם

החודשים האחרונים לפני קום המדינה היו מלאים הכנות. קיוו, שעם קום המדינה תקבל כל ההכשרה ההגנתית של הנוער צורה חדשה. הכינו "חוקת ההכשרה הצבאית של הנוער", אשר קיוו שתיעשה לחוק במדינה הצעירה. רבים היו הויכוחים על חוק זה; מציעי החוק היו בטוחים שהכשרת הנוער בכללה תאורגן בצורה ממלכתית, במסגרת המשרדים השונים של הממשלה. האחראים לחג"ם חשבו לחובתם את הכנת היסודות למשטר העתיד הזה. "בסידור העתיד" — נאמר אז — "יהיה ערך מכריע להגדרה נכונה בין שלטונות החינוך ושלטונות הבטחון הלאומיים". בניגוד לאלה אשר ראו בחג"ם רק "אמצעי למען נוחיות בסידור האימונים" — תפיסה שיש בה

תרצ"ט, וכן את מחנה המדריכים בג'וערה, בקיץ ת"ש — מחנה זה הוא אשר הכין בצורה מתודית מדריכים לחג"ם. הוא הניח את כל היסודות לפעולה, עמד בראש שני מחנות מדריכי-המשנה (הנזכרים לעיל), בירושלים ובבית-אורן. בלי הגזמה אפשר לקראו "חלוץ-פעולת-החג"ם". בהתאם להחלטת ועדת החג"ם כי המשרה לא תהיה קבועה ביד אדם אחד, אלא נושא המשרה יתחלף מוזמן לזמן, באיר מרט במקום זאב פלדמן, החל משנת תש"ג. מאיר מרט נשאר מפקח על החג"ם וקצין המטה לחג"ם עד יום מותו, בימי מלחמת השחרור. לא כאן המקום להעריך את פעולתו; הכשרתו היסודית בחינוך הגופני הרגיל, הבנתו החינוכית העמוקה ואופיו המעולה הפכוהו לדוגמה של הטיפוס האנושי אשר החג"ם רצה לעצב.

החוקה הגדירה את תפקידו של מדריך החג"ם כדלקמן: "מדריך ביה"ס לחג"ם הוא המתאם בין פעולות החג"ם ובין פעולות הארגון בביה"ס, ובידי-עתו כל פעולות חניכי אותו ביה"ס בארגון. (הגדרה זו נקבעה עוד בטרם נעשה מדריך החג"ם גם מפקד החניך בארגון). עליו מוטל לשמור על ענייני השירות וביה"ס גם יחד, הוא אחראי לפני המרכז הארצי על פעולות חג"ם בביה"ס, ובפני קצין הנוער המחוזי על תיאום הפעולה בארגון".

גם בהמשך העבודה הושם לב להכשרת מדריכים פעמים רבות התקיימו קורסים למדריכים: בפסח תש"ג בהדר, ובפסח תש"ד בשפיה. ההכשרה נמשכה אח"כ בקורסים ביתיים, מוקדשים פעם למקצוע זה ופעם למקצוע אחר. כינוסים של מדריכים התקיימו אחת לשנה, החל משנת תש"ב ואילך. הכינוס האחרון אשר אני מוצא ידיעות עליו, התקיים בשנת תש"ו. בכל הכינוסים השתתפה צמרת הארגון השתתפות אקטיבית. חלק מן הכינוסים התנהל בנוכחות מנהל מחלקת החינוך. ד"ר מוסינזון ז"ל היה נוכח בקורס המדריכים בג'וערה, וגם במחנה המדריכים הצעירים בבית-אורן, חודשיים לפני מותו. גם ממלא מקומו לקח חלק אקטיבי בעבודת החג"ם. באחת הישיבות של ועדת החג"ם במחלקת החינוך בוטאה פעם המחשבה — ולא דוקא על ידי מנהל החינוך — כי החג"ם מיועד להיעשות לתנועת נוער לאומית כללית שתקיף את הנוער כולו. כמה טוב היה, לו היתה מתגשמת מחשבה זו!

כינוסי המדריכים עזרו רבות לבירור שאלות החג"ם בקרב המטפלים בו, וכן יצרו קשרים אישיים

בניסן תש"ח, חודשים מעטים לפני מותו הטרגי, הודיע מאיר מרט ליו"ר ועדת החג"ם שהוא צריך להתפטר מעבודתו בסוף שנת לימודים זו. סו"ס היכרתי גם אני שאין עוד ערך לעבודת הועדה. אולם עבודתנו לא היתה לשוא. עדות לכך תמצא במכתבו (מאלול תש"ט) של ד. בן-גוריון, כשר-הבטחון, למפקד הגדנ"ע. באיגרת זו הוא דוחה לזמן מסוים את תחיקת החוק להכשרה הצבאית של הנוער ומדגיש ומציין, בתור סידור זמני, שבינתיים יוכל לשמש כהסדר חוקי הסידור שהוסכם בינו ובין שר-החינוך, האומר: "גדודי הנוער מהווים יחידה ארצית עצמאית ונתונים למרותו ולהנהלתו של משרד החינוך. מפקדים ומדריכים צבאיים בגדנ"ע יתמנו מקרב אנשי-צבא ע"י משרד-הבטחון באישור משרד-החינוך. מדריכים לתרבות ומקצוע יתמנו ע"י משרד-החינוך באישור משרד-הבטחון. משרדי הבטחון והחינוך מספקים את כל השירותים הדרושים לפעולות הגדנ"ע. ניסוח זה נתן אישור רשמי לכל שאיפותינו ששאפנו אליהן במשך תשע שנות הכשרת הקרקע, לאיחוד ההכשרה ההגנתית וההשכלתית במפעל משותף בין שלטונות הבטחון ושלטונות החינוך. אולם המטרה גדולה גם מסידור ארגוני זה: לשלב בפעולה חינוכית מאוחדת את ההכשרה ההגנתית עם ההכשרה ההשכלתית, כדי לעצב את האדם השלם, איתן ברוחו והחזק בגופו, והיכול הודות לכך להגשים את משימותיו.

חוסר הכרה במטרה האמתית של החג"ם — נאמר אז באופן מודגש: "תמיד חשבנו שלא למען הנוחיות בסידור האימונים נוצר החג"ם, אלא שהיתה מחשבה מראש, היתה אידיאה כאשר נוצר החג"ם כארגון עצמאי בתוך המפעל הגדול של ההגנה: השאיפה לחבר את השכלת הנוער עם הכשרתו ההגנתית, לעשות שותף ליחידה אחת, לשתף גם את המחנכים בעבודה זו, בעלת חשיבות חינוכית מיוחדת, ולהטיל אחריות בהוצאה לפועל גם על שלטונות החינוך ועל ביה"ס. עם קום המדינה הציעה ועדת החג"ם להתפטר ולפנות את המקום לגורם ממלכתי שיירש אותה. ראש הממשלה ביקש, באמצעות י. דורי, ראש המטה הכללי של צבא-ההגנה-לישראל בעת ההיא, את הועדה להמשיך בעבודה. עדיין הייתי אופטימי בנוגע לאפשרויות העבודה, ובסוף אבגוסט 1948 כתבתי לראש-המטה: "במידת-מה שמח אני כי כפיתם עלי להמשיך בתפקידי, כי רוצה אני לנצל את החודשים האלה על-מנת להכין את העבודה העתידה במעשה טרם שתתגבש, החוקה להכשרה צבאית שלנו". לא ניתנה לנו אפשרות לביצוע עבודה זאת. לצבא על שאיפותיו הארגוניות הגדולות, אשר נושאן היה מפקד הגדנ"ע בצה"ל, לא היתה הבנה לעבודה השקטה והצנועה שנעשתה בחג"ם, למרות כל ההישגים של תשע שנות עבודה, ולמרות תוצאות המבחן הקשה אשר החג"ם הועמד בו במלחמת השחרור, כאשר נתן סמלים וקצינים לצבא הגנה המתהווה.

קצרים ביד גיבור — כן בני הנעורים

(תהלים קכ"ו, ד')

ת מ ר ו ן

הצורך להשיג שהאויב — הוא שיימצא בנגלה, ולא מאחורי מחסה, ועקב־כך יהיה פגיע־ביותר לאש, ולאותה מהלומה אשר מכינים לו.

שתי דרכים נראות לי להשיג כי האויב אמנם יתרכז באותו מקום, (במרחב), ובאותה עת, (בזמן) שיהיו הנוחים בשביל המתמרן. האחת — ע"י מארב; והשניה — ע"י זה שהאויב יוכרח לתקוף מכשול (או בכלל נקודה־חיונית) המוחזק בידינו. במקרה השני הרי חיוניותו של שטח המכשול בשביל האויב, ועצמתו, צריך שיהיו כאלה שהאויב יהיה נאלץ לתקפו — ועל־כן גם לרכז כוחות כדי לעשות זאת. ואשר למארב, כנתי ליצירת מצבים בדומה למעשהו של יהושע בהתקפה על העי (ספר יהושע, פרק ז' ח').

שתי דרכים אלו — המארב, והמכשול־המוגן — כננתם להביא את כוחות האויב לידי כך שירוכזו בשטח פתוח; ואויב הנמצא בשטח־פתוח, והמרוכז שם ללא מחסה, הוא המהווה מטרה טובה וכדאית. גם הדירה־לטוח־ארוך, והתקפה בעורפו של האויב, בנויה על־דרך תמרון, שעיקרה הוא מארב ותפישת האויב בעורפו, כשהו מגולה. וכן, לעתים, מכונן התמרון, המבוסס על תפיסת־מכשול־והגנתו, לסיכולו בראש־וראשונה של מאמץ־האויב — וליצירת האפשרות ל"פתיחת־דף־חדש".

ייאמר: כוח המגן על מכשול — הרי אף הוא עצמו משמש מטרה מרוכזת? אך אין הדבר כך. אותו כוח מגן על מכשול מחופר, ובאם יהיה לו גם מחסה־ראש, מפני אש ארטילריה ומרגמות, לא יהיה פגיע באותה־מידה כאשר האויב בשעה שהלז בנגלה; ומה־גם, באם יהיה פרוס ברוחב ובעומק — שלא יהווה הוא, למעשה, מטרה מרוכזת, אם־כי ודאי שיהווה מטרה שהכרחי להקים ריכוז כוחות בשביל להתקיפה ולהשתער עליה. כל־כמה שהמכשול יוצב על נקודה החיונית לאויב — יהווה הכוח המגן על מכשול זה גורם אשר יביא את האויב לידי הופעה באותו מרחב — והתרכזות באותו זמן — שהם־הם הנוחים בשבילנו.

מרבית הדברים שנאמרו על גורם האיכות — ובעיקר, על איכות מול כמות — נוגעים בדרך־כלל באמצעים, ובפרט במפעילים. חשוב הדבר שנראה את תוצאות פעולת גורם־האיכות בשדה־הקרב. ה־דברים הבאים מטפלים בעיקר־השימוש באיכות, מול כמות, יותר מאשר בפירוטים; והם מתרכזים ב־כוחות־היבשה: — כיצד ניתן להשתמש באיכות מול כמות במערכה הנטושה בין כוחות־יבשה — וכשה־מדובר הוא באותם גילויי־איכות אשר מחוץ לתחומי העדיפות באיכותו של הציוד. כי היו קרבות אשר בהם לא היה בין שני הצדדים הבדל בציוד — ובכל זאת כוח הקטן־יחסית לעומת אויבו הוא שניצח בהם. ההיסטוריה הצבאית מלאה דוגמאות לכך; במלחמות חניבעל, קיסר ג'ינגיס־חאן, קרומואל, נפוליון — בכולן מצוי שפע דוגמאות כאלו, ולימודן מורה שהשימוש באיכות־מול־כמות תלוי בעיקר בעליונות באשר לתמרון.

כדי שלא ישאר הדבר בחזקת מונח מופשט, אנסה להגדיר ולהמחיש להלן כמה מחשבות, על־מנת להבהיר מה כנתי בדברי על עליונות בתמרון. מה שואף התמרון להשיג? התמרון שואף "לקבוע", לרתק, את האויב במרחב וזמן — דהינו, למנוע מן האויב את כושר התמרון במקום ובזמן, וע"י זה להכשירו למהלומה שתכריעו. במלים אחרות: שאיפת המתמרן היא להביא את האויב לידי כך שיתרכז, לזמן המתאים, באותו שטח אשר שם תונחת עליו המהלומה המכרעת; כלומר, מתפקידו של התמרון — ע"י בחירת שטח הנוח בשבילו, והכנת התנאים בשביל מתן המהלומה בזמן שיהיה נוח להשגת תכלית התמרון — ליצור את האפשרות להשיג את ההכרעה.

ולא קל הדבר, כי הרי באותה עת עצמה חייב לתפוס בתכניתו חלק שוה־לפחות (ואולי אף יותר־מזה) המאמץ שלו למנוע בעד כך וכי ייעשה בדומה־לנ"ל — ע"י האויב — לכוחות־הוא. ויצוין, כי בכל השיקולים כגון־אלה תהיה נודעת חשיבות־יתרה ל־גורם השטח — כי הלא חשיבות זו נובעת גם מן

אכן, כוח-מגן שהוצב להגן על נקודה שאינה חיונית לאויב — כמוהו ככוח שרותק-לקרקע, ועקב- כך — אף ללא מאמץ מיוחד מצד האויב — איבד את כושרו לתמרן. זהו דבר שחשוב-ביותר לראותו בכל בהירותו.

אם ככה נראה את השימוש באיכות מול כמות בקרב היבשתי — כי אז נוכל לראות כי בצד גורמי-איכות, כגון ציוד ואימון, יהיה הכרח לשים את הדגש החזק (ואולי החזק שבדגשים), במצביאות, כגורם המשפיע-ביותר.

כבר אמרנו שהתמרון שואף „לתפוס“ את האויב במרחב וזמן הנוחים למתמרן — ואז להנחית עליו את המהלומה שתביא להשגת הכרעה. ממה תורכב ה- מהלומה?

המהלומה תונחת כרגיל על-ידי התקפות הכוח באגפי האויב ובעורפו, לאחר שנתפש לפתע במרחב ובזמן הנוחים לנו — וזאת, בעיקר, ע"י ריכוז מכסי-מלי של אש ארטילריה, אוריה ושריון, המכוונים-מראש ככל שכיוון-מראש הנו אפשרי.

הכושר לתמרן כוחות כך שיביאו את האויב לידי מצב בו הוא יהווה מטרה מרוכזת וחשופה במרחב וזמן, תלוי בשורה של הגורמים: — בכושרו הארגוני של המתמרן לפזר את כוחו ולרכזו, ללא שהיות וללא אבדן-זמן; בכושרו של המגן על המכשול להדוף כל כוח שפרץ לשטח-המוגן והתחיל להקים בו מאחז לעצמו; בכושרו להימנע מלתת לאויב מטרות כד-איות בשטח-עורפו, כגון שיירות-רכב גדולות, מצ-בורים גדולים וריכוזי-גייסות בנגלה; ביכולתו להת-פרס אגב הקפדה על פיזור מכסימלי, ומתוך קידום מצבורים, עתודות ובסיסי-אש קדימה ככל-האפשר מבלי שהללו יהוו מטרה כדאית לאש האויב; הקטנת מספר דרגי-הביניים מהמחסנים הבסיסיים ועד למח-סנים שבשטח-המבצעי; ובעיקר — המנעות מתלות במציאותם של עורקי-אספקה יבשתיים, ע"י ביצוע האספקה ע"י מטוסים (ובאם יפותח פעם הליקופטר זול וקל-לטיפול — בהליקופטרים), כלומר מאמץ לשלול מן האויב, ע"י אי-הזדקקות לקוי-תחבורה יבשתיים, את האפשרות של ניתוק השטח-המבצעי מעורפו. את כל הגורמים האלה הכרחי לקיים בכדי שניתן יהיה להבטיח שתוך-כדי תמרון שלנו יכול-נוכל „לתפוס“ את האויב במרחב ובזמן הרצויים לנו

— ושלא יוכל הוא „לתפוס“ אותנו במרחב ובזמן הרצויים לו, וע"י כך להפוך-הקערה-על-פיה לרעתנו. בעסקנו בדרכים ואמצעים אלה לביצוע התמרון והמהלומה, אסור שנשכח כי הגשמת הדרכים האמו-רים תלויה בראש-וראשונה במצב האוירי. באם מטו-סינו לא ישלטו בשמים, או יוכו מכה כזו שלא יוכלו למנוע חופש-פעולה מהאוריה האויבת — אי-אפשר יהיה לבצע תמרונים כאלה. חיל-האוויר לא זו בלבד שהוא-הוא המסוגל לרכז במרחב וזמן את מטען חומר-הנפץ הגדול והאפקטיבי ביותר על יריב מרוכז ב-נגלה, אלא שבלעדיו תחסרנה לנו גם הידיעות ה-דרושות, שעליהן נוכל לבסס את תכנית התמרון ו-המהלומה. כוחות-יבשה ללא סיור-אוויר דומים ל-אותו עיור המנסה לחמוק שעה שמטר-אבנים ניתך עליו.

ככל שמשתפרים-והולכים כושר-הביצוע של ה-כוח האוירי ועצמת חומר-הנפץ שהוא מפעיל — כן גדלה-והולכת יותר ויותר השפעת הכוח-האוירי גם על מהלך הפעולות-שעל-הקרקע. העליונות-בתמרון, שכוחות-היבשה של כל צד שואפים לטפחה ולהשיגה, אינה אפשרית מבלי כוח-אווירי, כי אשו — הן ב-מסגרת גורמי-המרחב, והן בזו של גורמי-הזמן — עולה על כל ריכוז אפשרי שיהיה ביכולת אש כוחות-היבשה ליצרו כלפי מטרה מרוכזת ונתונה-בנגלה.

נראה לי שניתן לסכם מספר מחשבות על האיכות באופן-שלהלן: — למצביאות-הגבוהה חלק גדול ב-מכלול הגורמים הקובע את סיכויי הצלחתו של תמ-רון. „מפקד רגיל“ לא יוכל עוד לעמוד בפני אותן דרישות-הקרב שמציג כיום תפקיד הפיקוד בכוחות-היבשה. למען יוכל לכך, עליו להיות מפקד מעולה, אמן-תמרון, בעל „אורח-מחשבה ניד“, וכדומה; — וזאת למען יוכל להפוך איכות-בכוח לאיכות-בפועל.

ובסיכום — שוב: — עליונות-התמרון ניתנת ל-השגה בשתי דרכים: ע"י מארבים — כשל יהושע בהתקפה על העי — או כשל חניבעל, במערכות על הטרביה, ליד אגם-טרכסימני, ואף ליד קנה; או ב-אמצעות מכשולים-מוגנים — כמו אחדים מהמחנות-הפצורים לש קיסר, וכמעשה ואלנינגטון על גבעות טורס-ואנרס, (ואף כאחדים ממבצעי מולטקה במל-חמת פרוסיה-צרפת ב-1870).

„לוחם“

„המשמר הלאומי“ הירדני

ידיעות על הנעשה בצד הישראלי של הקו; סוירים לאורך כבישים, דרכים, קווי-חשמל וטלפון — למניעת חבלה בהם, ולמניעת מעבר קו שביתת-הנשק לצרכי הסתננות, הברחות, עיבוד חקלאי בלתי-חוקי, וכו'. בימי מלחמה ילחם ה„משמר-הלאומי“ בהתאם לפקודות שיקבל מאת מפקדות יחידות ה„לגיון“.

המשמר-הלאומי הירדני הוקם במחצית שנת 1949 כתוצאה מלקח מלחמת-הקוממיות הישראלית, ובעיקר על פי הדוגמה, אשר הישובים היהודיים נתנו למפקדי ה„לגיון הערבי“. מפקדים אלה נוכחו לדעת, כי יסוד הצלחתו של הישוב היהודי בבלימת הסתערות צבאות-ערב במלחמת-הקוממיות היה ארגון יעיל של כל נקודות-ישוב להגנה מקומית — מבחינת פיקוד, כוח-אדם, חימוש וביצור. לעומת ארגונם של הישובים בים היהודיים, בלט חוסר הארגון-להגנה של הישובים הערביים בא"י. האחראים להגנת „ממלכת-הירדן“ הסיקו מסקנותיהם מעובדות אלו, והחליטו על הקמת ארגון להגנה-מרחבית — הוא ה„משמר הלאומי“.

ארגון — וכוח-אדם

בראשית ימיו של ה„משמר“ היה השירות בו בהתנדבות. בקיץ שנת 1949 הוחל במסע תעמולה לחיול מתנדבים לשורות ה„משמר-הלאומי“ — בא"י הערבית, ובעיקר בישובים שלאורך קו שביתת-הנשק. מדריכים מה„לגיון הערבי“ הופיעו בכפרים ובעיירות והחלו לאמן את המתנדבים. נשק, תחמושת וציוד בסיסי לקיום האימונים סופקו ע"י יחידות ה„לגיון“. המתנדבים התאמנו בבגדיהם-הם, לא קיבלו כל משכורת, גרו והתכלכלו בבתיהם. המסגרות המבצעיות והמנהלתיות של ה„משמר“ עמדו בראשית גיבושן. חישי-מהר הורגש הצורך במתן מסגרת קבועה לארגון רופף זה, ולביסוסו מבחינת מעמדו החוקי בממלכה. בפברואר 1950 פורסם „חוק המשמר-הלאומי“, שבא לענות על צרכים אלה. חוק זה קובע, כי כל גבר מגיל 18 ועד גיל 40, המסוגל לשירות צבאי מבחינת כושרו הגופני, חייב בשירות ב„משמר“

ה„משמר הלאומי“ הירדני זכה בשנים האחרונות לפרסומת רבה בקרב הציבור הישראלי — הן בשל החלק שנטל בשורת תקריות לאורך קו-שביתת-הנשק הישראלי-ירדני והן בשל בעיית כפיפותו ואח-זקתו, אשר עמדה על הפרק בכל דיון מדיני בין-ערבי, ובכל הדיונים שבין ממשלת ירדן לממשלת בריטניה. הציבור הישראלי, כאזרחים כאנשי-צבא, שאב את מרבית ידיעותיו על אודות ה„משמר-הלאומי“ הירדני מהודעות אקטואליות, שהתפרסמו בעיתונות ומהפר-שנות שצורפה אליהן — מבלי שתובהר לו די צרכה, ובכל פרטיה, מהותו של כוח צבאי זה. להלן ננסה לעמוד על ארגונו ומבנהו של ה„משמר-הלאומי“ הירדני, ציודו וחימושו, אימוניו וכושרו-המבצעי — כל אלה מנקודת ראות צבאית בראש וראשונה — אך עם זאת גם להבהיר את מעמדו המדיני של כוח צבאי זה, כגורם חשוב במערכת-המדיניות הבין-ערבית.

הגדרת ה„משמר-הלאומי“, יעודו ותפקידיו

ה„משמר-הלאומי“ מהווה את מערכת-ההגנה ה-מרחבית של ה„ממלכה ההאשימית הירדנית“. תעודתו בימי שלום — לפטור את ה„לגיון הערבי מתפקידי שמירה והחזקת קו שביתת-הנשק, כדי לשחרר את ארגונו של הלז מההפרעות וההכבדות בתפקידים אלה ולאפשר לו מהלך תקין של התאמנות בשטחי ה„עורף“ של המדינה; ובימי מלחמה — לבלום, בקו-הקדמי הירדני, כל התקפה ישראלית, להגן על כל כפר וכפר, ולתת ע"י כך שהות ל„לגיון הערבי“ להתפרס ולהתארגן להגנת שטחים החיוניים לממלכה, ולהתקפת-נגד; וכן לספק ל„לגיון“ תגבורת חי"ר, בצורת גדודי ה„משמר-הלאומי“ והמילואים לשורו-תיו, ולפעול ככוח גריליה בתוך הקוים הישראליים ומאחוריהם. בין תפקידי ה„משמר“ בימי שלום: — שמירת מקומות הישוב לאורך קו שביתת-הנשק; סוירים בקו במשימות אבטחה, אתראה — ואיסוף

הלאומי" — 150 שעות-אימונים בכל שנה בימי שלום, ותקופה בלתי-מוגבלת בזמן מלחמה. לפי החוק חייבים חיילי ה"משמר" לשרת בתחומי הממלכה בלבד. פטורים מחובת הגיוס: חברי הממשלה ופקידיה, צירי הפרלמנט, ראשי עיריות ואנשי-דת. חיילי ה"משמר" כפופים, בתקופת שירותם, לחוק הצבאי של ה"לגיון הערבי". החוק הופעל באופן הדרגתי. ראשית כל גויסו ואומנו תושבי הכפרים שלאורך קו שביתת-הנשק. אחריהם — האוכלוסיה העירונית של א"י הערבית ותושבי הכפרים שבפנים השטחים שממערב לירדן. כאחרונה גויסה ואומנה חלקית האוכלוסיה של עבר-הירדן. בדו"ס המשמשים "מא-גר" כוח-אדם לחיול ל"לגיון" לא גויסו, פרט לשבטים שבקרבת קו שביתת-הנשק; ורק בשנה האחרונה הוחל, בממדים מצומצמים מאוד, בגיוס פליטים, תושבי מחנות-פליטים, אשר נחשבים כיסוד בלתי-מהימן כלפי המשטר. אותם פליטים, שנקלטו בערי הממלכה וכפריה — גויסו כיתר התושבים.

מסתבר, כי כ-80 אחוז של חיילי ה"משמר הלאומי" הם ערביי א"י. יסוד זה מתחלק לשני סוגים, הנבדלים מבחינת רמה כללית וצבאית:

1. תושבי הכפרים — הפלחים, שטרם יצאו מהאווירה הפטריארכלית או הפיאודלית-למחצה, בה

ה"גלם", ממנו הורכב המשמר-הלאומי הירדני

היו שרויים מאות בשנים. הקשר לאדמה והקשר למשפחה — הם הרגשות השולטים בחייהם החברתיים. התוצאות הן: חוסר השתתפות פעילה בחיים המדיניים, חוסר הכרה אזרחית, מעמדית או מפלגתית, אדישות כלפי בעיות ממלכה ואומה במידה שאינן

נוגעות במישרין לחייהם ולמצבם הכלכלי. כל אלה הם מגבלות רציניות מבחינת רמה כללית וצבאית; ושורשן של רוב הבעיות ב"משמר הלאומי" בתחום רוחו-הצבאית נעוץ במנטליות שתוארה לעיל. מאידך גיסא: מאז מלחמת-הקוממיות חזקה מאוד בקרב האוכלוסיה הכפרית תחושת הסכנה, וזאת ביחוד בישובים שבקרבת קו שביתת-הנשק — ותחושת-סכנה זו איפשרה את ארגונו של ה"משמר", אף שרמתו נקבעה ע"י המגבלות הנ"ל.

2. האוכלוסיה העירונית שבא"י הערבית זכתה בתקופת המנדט לפגישה עם הציביליזציה והתרבות המערביות. היא סיגלה לעצמה במהירות את הישגיהן הטכניים, ואף את מערכת הרעיונות החברתיים והתרבותיים המערביים — באופן חיצוני, ומבלי להבינם ולקלטם מבחינה נפשית. כן נוצרה חברה לבנטינית טיפוסית: — חברה, שהעתיקה את הגון החיצוני של תרבות המערב, מבלי שתקלוט את ערכיה. האוכלוסיה העירונית בא"י הערבית היא עירנית מבחינה חברתית, לאומנית קיצונית בדיבוריה ומהירה להשתלחב — אך מחוסרת התמדה ונכונות לקרבנות. הרמה הצבאית של אוכלוסיה זו מותנית ע"י רמתה הכללית הטכנית, שהיא טובה למדי. אך חוסר ההתמדה וחוסר רוח ההקרבה-העצמית פוגמות בה מאוד.

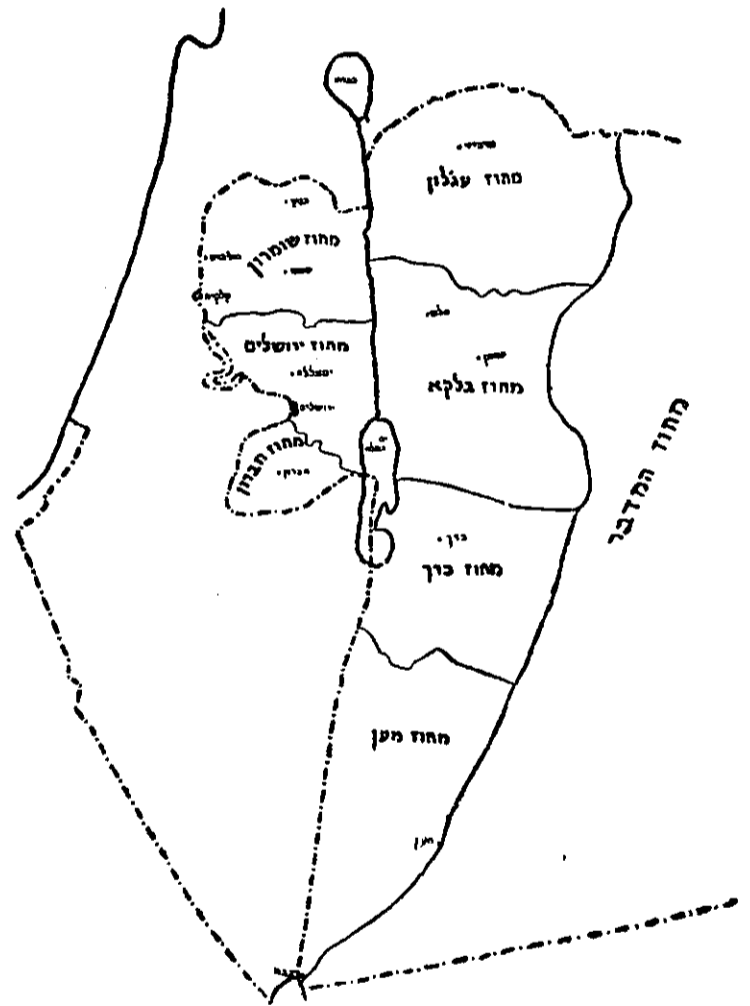
האוכלוסיה הכפרית והעירונית של עבר-הירדן, שגויסה ואומנה חלקית במסגרת ה"משמר" ומהווה כ-20 אחוז ממצבת כוח-האדם שלו, מפגרת אחרי ערביי א"י מכל הבחינות. נוסף לפיגורה בכל השטחים הטכניים, החברתיים והרוחניים, אין לה כל ענין ישיר בשירות במסגרות ה"משמר", היות ואין היא חשה את הסכנה על בשרה. כבר צוין לעיל, כי הבדוים של עבר-הירדן, הנחשבים ככוח-אדם מעולה מבחינה צבאית (רוח-לחימה, התמדה, תחושת-שדה, הסתפקות במועט מבחינת תנאי-חיים) מתחילים ל"לגיון ה-ערבי" ואינם משרתים ב"משמר הלאומי".

כפיפות, פיקוד ומבנה

ה"משמר הלאומי" כפוף לראש-המטה של ה"לגיון הערבי". הנסיונות, שנעשו מטעם מזכירות הליגה-הערבית, ממשלת מצרים וממשלת סוריה, להעמיד את ה"משמר-הלאומי" הירדני תחת פיקוד המועצה-הצבאית של הליגה, או הרמטכ"ל המצרי והרמטכ"ל הסורי — ולהוציאו על-ידי כך מהשפעה בריטית עקיפה — לא הצליחו עד כה.

בראש ארגונו של ה"משמר" עומד מפקד-כללי, האחראי בפני ראש-המטה של ה"לגיון הערבי" ל-פיקודו, ארגונו ואימונו של ה"משמר-הלאומי".

במילוי תפקידו נעזר הוא ע"י מפקדה-כללית. למפ-קדה-הכללית כפופות המפקדות המחוזיות של ה"משמר". לצרכי מנהלת ה"משמר הלאומי", חולקה הממלכה למחוזות; גבולות מחוזות אלה הם בהתאם לגבולות מחוזות המשטרה והמנהלה-האזרחית של הממלכה, תוך שינויים קלים בלבד. (המחוזות הם: בא"י המערבית — שומרון, ירושלים, חברון; בעבר-הירדן — מצפון לדרום: עג'לון, בלקא, וכרך מען. מחוז-המדבר הצפוני ומחוז-המדבר הדרומי אינם מופיעים בין מחוזות ה"משמר-הלאומי", מאחר שהם מאוכלסים בדוים בלבד. מפקד-מחוז של ה"משמר" אחראי בפני המפקד הכללי של ה"משמר הלאומי" לפיקודם, ארגונם ואימונם של כוחות ה"משמר" שבמחוזו. הוא נעזר בסגל קציני-מטה, שתפקידיהם

מקבילים לתפקידי קציני-המטה שבמפקדה הכללית, ובסגל מנהלתי מצומצם.

גדודי המשמר הלאומי משמשים או לתפקידי הגנה-מרחבית — במידה שהם מגויסים ממספר כפרים שכנים ליד הגבול; או לתפקידי גדודי-עתודה להגנה-המרחבית ולגדודי-הרגלים של ה"לגיון", במקרה שאזור-גיוסם נמצא ב"שטח-העורף", או שהוא מקיף כפרים אשר בהם קיים ארגון

בפני-עצמו להגנה-מרחבית, אשר יש בו כדי לספק צורך זה.

ארגונם ואימונם של גדודי "משמר-הגבול" נמו-כים משל גדודי ה"משמר-הלאומי" ומגבילים את אפשרויות הפעלתם. גדודים אלה אינם מהווים מסגרת טקטית קבועה, בנויה על פי תקן מסוים, כגדודי ה"משמר-הלאומי", אלא ארגון רופף פחות-או-יותר של יחידות הגנה-מרחבית במספר כפרים שכנים, הנקרא לצרכי מנהלה "גדוד משמר-גבול"; — החלו-קה ליחידות-משנה אינה מבוצעת באופן עקבי. מצבות כוח-אדם של גדודים אלה משתנות ונעות בגבולות של מינימום 400—500 — ועד למעלה מאלף איש. גדודים אלה אין בהם די נשק-מסייע גדודי וסגל-מפקדים מתאים. יחידות הגנה-המרחבית שבכפרים כפופות בדרך-כלל למפקדת גדוד ה"משמר-הלאומי", אליו הן שייכות, או למפקדה המחוזית. מבחינה מב-צעית — וביחוד בשעת-הירום — כפופות יחידות ה"משמר-הלאומי" ליחידת ה"לגיון" החונה באזור ואחראית לבטחוננו. כפילות זו גרמה במקרים רבים — וביחוד בשנים הראשונות — לחיכוכים רבים בין ה"משמר-הלאומי" ל"לגיון".

למרות ארגונו של ה"משמר הלאומי" (ו"משמר-הגבול") במסגרת גדודית, הרי עדיין הכפר — הוא המוסיף להיות את היחידה הבסיסית הממשית. מפקד הכפר — מש"ק מהלגיון הערבי, או איש-ה"משמר-לאומי" מקומי, בוגר קורס מתאים — אחראי בפני מפקד הגדוד לפיקוד על חיילי ה"משמר" שבכפרו לארגונם ולאימונם. (במקרים בהם אין הכפר כפוף לגדוד — אחראי הוא בפני מפקד המחוז). בכל כפר, בהתאם לגודלו, מספר כיתות או מחלקות. בכפרים גדולים ובעיירות — פלוגה, או אף יותר מזה. מפקד הכפר אחראי לאחזקת הנשק והתחמושת שנופקו ל"משמר הלאומי" בכפרו, למצבם התקין של ביצורי הכפר וגדרותיו, לביצוע השמירות והסיוורים ואף ללחימה במבריחים ומסתננים. תפקיד אחרון זה הוא תיאורתי בלבד, מאחר שרוב מפקדי הכפרים משת-פים-פעולה עם המסתננים והמבריחים (שהם בדרך-כלל אנשי ה"משמר-הלאומי") גם כאשר הדבר עומד בניגוד להוראות המפורשות של מפקדת ה"משמר הלאומי" ומפקדת ה"לגיון".

חימוש וציוד

אין ברשות ה"משמר נשק הכבד יותר מנשק-מסייע גדודי. בשנים הראשונות לא קיבלו חיילי

ה"משמר" כל ציוד אישי. הם התאמנו, שמרו וסיירו, כאמור, בבגדים שלהם. עם התפתחות ה"משמר" התחילו חייליו לקבל מדים משומשים של ה"לגיון" (הינו: — מדים בריטיים) לתקופות האימונים ומילוי-תפקיד; אחרי תלונות רבות באשר לטיבם של מדים אלה — קיבלו גם מדים חדשים. המיוחד במדי ה"משמר-הלאומי" הוא הכפייה שהנה צחובה או מצבע חאקי, תג ה"משמר-הלאומי" (שני רובים צלובים, מוקפים זר על-ידפנה שבקצהו העליון הכתר ההאשמי, ולמטה כתובת בערבית "אל-חרס אל-וטני" — ה"משמר הלאומי") וסרטי-כתף בצבע ירוק-לבן.

אימונים

בראשית קיומו של ה"משמר הלאומי" התקיימו האימונים בכפרים בלבד. מש"קים-מדריכים מטעם ה"לגיון" אספו את חיילי ה"משמר" והחלו לאמנם מחזורים-מחזוריים. כל מחזור התאמן משך חודש ימים, מספר שעות ליום. האימונים כללו תרגילי-סדר, תס"ח, אימון-בנשק-קל, אימוני-שדה, אימון-כיתה בסיסי ותרגול הגנת הכפר. סיים המחזור את אימוניו — נערכו מבחנים לחיילי ה"משמר". בשלב הבא של התפתחות ה"משמר-הלאומי" אורגנו מחנות-אימונים — מחנה לכל מחוז — בהם התאמנו משך חודש ימים אותם חיילי ה"משמר" שסיימו בשנה הקודמת מחזור-אימונים בסיסי בכפריהם. התנאים במחנות אלה היו לעתים קשים מאוד, וגרמו להורדת הרוח בקרב המתאמנים. במחנות אלה היו צריכים לעבור, בשנת-האימון השניה, את אימון-המחלקה, ובשנה שלישית — את אימון-הפלוגה; אך למעשה עברו רק במקרים יוצאים מן הכלל את אימון-המחלקה, ולא-אימון-הפלוגה לא הגיעו כלל. הרמה הממוצעת של המתאמנים לא איפשרה בדרך-כלל התקדמות אל מעבר לאימון-הכיתה.

במגמה לספק ל"משמר הלאומי" סגל-מפקדים מתוך חייליו-הוא, לפחות בדרגים נמוכים — ובמגמה להקל על ה"לגיון", החייב לספק מדריכים ומפקדים ל"משמר-הלאומי", למרות שאף הוא אינו סובל מעודף קצינים ומש"קים מוכשרים — נפתחה הדרך בפני חיילים מוכשרים משורות ה"משמר" להגיע לדרגות גבוהות יותר. חיילים אלה חייבים להתנדב לתקופת התאמנות בקורס מתאים — נוסף על האימונים שהם חייבים לעברם במסגרת הגדוד שלהם. בפיקוחן של יחידות סדירות מתקיימים קורסי מ"כים לחיילי ה"משמר הלאומי", הנמשכים כחודשיים, ותכניתם — עד אימון-המחלקה ועד-בכלל. ה"לגיון" מקיים מח-זורים מיוחדים להכשרת קצינים מחיילי ה"משמר

הלאומי". כל מחזור נמשך שלושה חודשים. המסיימים מקבלים דרגת מוכשח (קדט). בעיה נוספת שעמדה בפני מפקדת ה"משמר" היתה הכשרת כוח-אדם מקצועי. בעיה זו מצאה את פתרונה החלקי-לפחות ע"י שליחת חיילי ה"משמר" לבתי-ספר החיליים של ה"לגיון".

מאות חיילים נוספות אחרות עברו הכשרה במק-צועות הגדסת-השדה, במסגרות-ההדרכה של חיל-ההנדסה של ה"לגיון". חיילים אלה משמשים במח-לקות-החבלה של גדודי ה"משמר" ומארגנים את עבודות הגידור והביצור של הכפרים בקרבת קו שביתת-הנשק. מפקדת ה"משמר" דאגה גם להכשרת מאות חיילים לתפקידי עזרה ראשונה, אלונקאות וחובשות; חיל-הרפואה של ה"לגיון" אימן חיילים אלה. אך למרות כל המאמצים האלה, אין לומר כי בעית כוח-האדם המקצועי ובעית הסגל-הפיקודי נפתרו ב"משמר הלאומי" באופן מניח את הדעת, וזאת הן מבחינה כמותית והן מבחינה איכותית. ה"משמר" עודנו נשען על ה"לגיון הערבי" גם מ-בחינה זו.

תנאי-שירות

התקופות הבלתי-פוסקות של אימונים, שמירות וסיורים ללא-תשלום גרמו להפסדים ניכרים לאנשי-ה"משמר", בעיקר לפלחים בכפרים. המזון סופק ע"י ספקים אזרחיים — ואלה שעשו יד-אחת עם אחדים מהאפסנאים באשר לרמאות ולגניבות—וההתמרמרות גברה-והלכה. רבו מקרי הנפקדות מהאימונים, ובכמה מקומות אף סירבו חיילי ה"משמר-הלאומי" לצאת לשמירה ולסיורים. מפקדת ה"משמר" עשתה מה שהיה ביכולתה לעשות: ניפקה מדים חדשים לחיי-ליה, מסרה את תפקידי אספקת המזון לגדודים המתאמנים לידי חיל-ההספקה-וההובלה של ה"לגיון" והבטיחה תשלום משכורות. קשיים תקציביים — אחת המחלות הכרוניות, מהן סובלת מפקדת ה"משמר" — מנעו תשלום מסודר של משכורות לחיילי ה"משמר הלאומי", והיו תקופות של חודשים רבים, בהן שוב לא שולמה כל משכורת. למרות אי-הסדר הכללי, ששורר בתחום תשלום משכורות לחיילי ה"משמר", ניתן לקבוע כללים מספר בנידון — תוך הדגשה כי הסטיות הן רבות למדי:

1. חיילי ה"משמר-הלאומי" המתאמנים בכפריהם או נמצאים בתפקיד (תצפית, סיור) משך שעות היוס — אינם מקבלים משכורת. 2. חיילים בתפקיד בלילה (תשמוע, משמר, סיור) מקבלים משכורת של 50 פילס (= שילינג בריטי) עבור משמרת של 4 שעות.

הערכה זו — תוקפה יפה במיוחד לגבי יחידות ה"משמר הלאומי" בכפרי הספר. אין יחידות ה"משמר" מסוגלות לבצע התקפה באופן עצמאי.

רמת הסגל-הפיקודי אינה מאפשרת הפעלת יחידות ה"משמר הלאומי" הגדולות מפלוגה מבלי להעמידן תחת פיקוד יחידות סדירות. מאידך גיסא, יש לציין כי מפקד-כפר בעל יוזמה וכושר-מנהיגות עלול לתרום תרומה ניכרת לכושר-המבצע של היחידה שבכפר. מגבלה נוספת של הסגל-הפיקודי, המשפיעה על הכושר-המבצע של היחידות, היא חוסר-היוזמה הכללי והדבקות הנוקשה לסכימות. מגבלה זו חלה, אמנם, לא רק על הסגל-הפיקודי של ה"משמר-הלאומי" בלבד.

מצבות הנשק-הקל ביחידות ה"משמר" הן מלאות, ואחזקתן טובה בדרך-כלל. לעתים קיימים קשיים באספקת תחמושת. בעבר הלא-רחוק ניכר היה מחסור בנשק-מסייע גדודי, אך פעולות הרכש הנרחבות ו"מתנות" מאת ה"לגיון הערבי" שיפרו את המצב בהרבה, והמצבות מתקרבות-והולכות בכל היחידות למה שנקבע בתקן.

בסיכום: — צורת-קרב היחידה, שיחידות ה"משמר-הלאומי" מסוגלות לבצע ביעילות, היא ההגנה. ההגנה-המרחבית בכפרים תתגונן ביעילות באם ימצאו ברשותה נשק ותחמושת בכמות מספקת, באם יגלה מפקד-המקום כושר-מנהיגות ויוזמה ואם התגבורת תגיע בזמן. יחידות הגדולות יותר מפלוגה אינן מסוגלות לבצע מבצעים עצמאיים, בגלל הרמה הבלתי-מספקת של הסגל הפיקודי, והמחסור ברכב ובאמצעי-קשר מתאימים. היחידות מסוגלות לשמש כוחות-עזר ליחידות סדירות.

ארצות ערב וה"משמר-הלאומי" הירדני
עלינו עוד ליחד את הדיבור על פרשת היחסים שבין ה"משמר" לבין ארצות ערב, לא רק בגלל האקטואליות שבדבר אלא גם מכיון שהחסרת פרשה זו היתה מונעת את הבנת הנושא בשלמותו. עד שנת 1953 כיסתה ממשלת-הירדן מתוך הכנסותיה העצמאיות את כל תקציב-ההוצאות של ה"משמר-הלאומי". בריטניה היתה אמנם מעונינת בקיום ה"משמר" ובפיתוחו, שהשתלב יפה בתכניותיה לגבי ה"לגיון-הערבי", והעמידה לרשות ה"משמר-הלאומי" שירותים שונים מטעם ה"לגיון" — אך לא הקציבה סכומים מיוחדים במסגרת ההענקות ותקציב-התמיכה שלה בשביל ה"לגיון" וממשלת-ירדן. ארצות ערב לא סייעו לאחזקת ה"משמר-הלאומי" ופיתוחו, ואף לא נדרשו לעשות כך. בשנת 1953 החל ראש-

3. מש"קים של ה"משמר-הלאומי" (מפקדי משמרות) מקבלים משכורת של 70 פילס עבור 4 שעות-תפקיד. 4. חיילים-מגויסים בגדודי ה"משמר" מקבלים משכורת של $2\frac{1}{2}$ —5 דינאר לחודש* (דינאר ירדני = לי"ש). 5. מש"קים של ה"משמר" הנמצאים בשירות-בפועל בגדודים מקבלים משכורת של 6—7 דינאר לחודש. 6. חניכי קורס קציני ה"משמר-הלאומי" מקבלים משכורת של 10 דינאר לחודש, נוסף לכלכלה. 7. קציני ה"משמר" בשירות-פעיל מקבלים משכורת של 15 דינאר לחודש. בהתאם לתוספת ל"חוק-המשמר-הלאומי", שפורסמה באבגוסט 1953, תשלם ממשלת-ירדן פיצויים בשיעור של 50—250 דינאר לחיילי ה"משמר" שנפגעו בשעת מילוי-תפקיד ולא כתוצאה מרשלנות, ונגרמו להם מום או מחלה כרונית. פיצויים בשיעור של 300 דינאר ישולמו למשפחת חייל ה"משמר" שנפל בשעת מילוי-תפקיד שלא כתוצאה מרשלנותו, במקרה והחלל היה מפרנס המשפחה.

בעית המשכורת מוסיפה להוות גורם שלילי בהשפעתה על רוח אנשי ה"משמר הלאומי". יתכן, כי בעיה זו תמצא פתרון מניח-את-הדעת כתוצאה של הסדרים חדשים בין בריטניה לירדן.

לשם העלאה-בדרגה חייב חייל ה"משמר" למלא אחרי התנאים הבאים: 1. לעבור קורס מתאים. 2. לקבל המלצה מאת מפקד בדרגת קצין. 3. לעמוד במבחן להלאה-בדרגה.

כושר מבצעי

אשר לרמה הכללית והצבאית של חיילי ה"משמר", ניתן לסכם, כי בדרך-כלל מהוה היא גורם שלילי. אכן, יחד עם האמור בפרק "ארגון וכוח-אדם", יש לזכור כי היסוד הפלחי שב"משמר" יגלה ודאי כושר מבצעי לא-רע, כשיהיה עליו להגן על ביתו וכפרו הוא. לעומת זאת אין לצפות הרבה מיחידות ה"משמר" המורכבות מעירוניים: — התלהבותם אולי תספיק בשביל מבצע אחד קצר מאוד, אך חוסר ההתמדה וחוסר רוח-ההקרבה ישברו יחידות אלו בתנאי לחימה ממושכת וקשה. רמה אינטלקטואלית נמוכה, חוסר יוזמה, אדישות כללית — המחריפה עוד בתנאי חיי-צבא — גורמים אלה משפיעים אף הם לשלילה על כושר-המבצעי של ה"משמר הלאומי".

מבחינת אימוניהן מסוגלות יחידות ה"משמר" לבצע קרב-הגנה בהתאם לכל כלי צורת-קרב זו.

* רמת המשכורת אינה יציבה, ומשתנה מדי פעם, לפי האפשרויות התקציביות של המדינה.

הלאומי" "צבא-הליגה" (1). למרות איומיהם של שליטי ערב כי יפסיקו את תרומותיהם. מאז לא חדל ה"משמר-הלאומי" להיות אמצעי-לחץ מדיני במשחק המתנהל על הבמה הבין-ערבית, ומאחורי הקלעים הירדניים-בריטיים. שליטי ערב אמנם קיימו את איומיהם והפסיקו את תרומותיהם זמנית, בהתחלת שנת 1954, אך נאלצו לחדשן אחרי החרפה נוספת במצב לאורך קו שביתת-הנשק הישראלי-ירדני. החל מספטמבר 1954, ולמשך שנה שלמה, שוב לא נתרמה אף פרוטה מטעם ארצות ערב ל"משמר-הלאומי" — בחלק, בשל הרגיעה בקו-הישראלי-ירדני, ובחלק, בשל גורמים אחרים, שהיו אקטואליים אותה שעה. אך ממשלת עיראק פתחה, באבגוסט 1955, את המסע לצירופה של ירדן אל ברית-בגדד בתרומה בשביל ה"משמר הלאומי"! לעומת-זאת, החלה בריטניה לתרום גם ל"משמר" תרומה שנתית של 350.000 ל"ש, החל משנת-הכספים 1955/56. התרומות של ארצות ערב מסתכמות בסכום שלמעלה ממיליון וחצי דינאר, כשעיראק ומצרים בראש התורמים. בחודשים האחרונים שוב הופצו שמועות רבות על העמדת ה"משמר-הלאומי" תחת פיקוד הרמטכ"ל הסורי או המצרי. ברור, כי היתה כאן הפצת שמועות כוזבות, במטרת תעמולה מדינית; וה"משמר-הלאומי" הירדני נשאר כפוף לראש-המטה של ה"לגיון הערבי". המש-חק המדיני סביב ל"משמר-הלאומי" הירדני לא יפסק, כנראה, כל-זמן שה"ממלכה הירדנית" לא תצטרף סופית אל אחד הגושים, שנתהוו בעולם הערבי.

הממשלה הירדני ד"ר פאווי אל-מולכי לנקוט בקו מדיני, שמטרתו היתה להחליש, ע"י הידוק הקשרים עם יתר ארצות ערב, את התלות הירדנית בבריטניה. הוא דרש ממדינות-ערב תמיכה כלכלית בשביל ממלכתו, ובמיוחד דרש מהן לסייע לפיתוחו של ה"משמר-הלאומי" — בנימוק כי הוא העתיד להדוף בקו-הראשון את ההתקפות הישראליות המסכנות את ארצות-ערב כולן. דרישותיו לא מצאו אז אוזן קשבת בין שליטי ערב, למרות שהפזמון על ה"משמר-הלאומי", המגן לא רק על גבולות הירדן אלא על העולם הערבי כולו, הושמע עד אין כוח. מועצת הליגה-הערבית קיבלה אמנם במושבה, בחודשי אבגוסט-ספטמבר 1953, החלטה להעניק ל"משמר הלאומי" הירדני סכום של חצי מיליון ל"ש, אך ההחלטה לא בוצעה עד אחרי תקרית-קיביה (14.10.53). תקרית זו המחישה לשליטי-ערב בפעם הראשונה את חשיבותו של ה"משמר-הלאומי", והן החלו לתרום את תרומותיהם. אך חיש-מהר קבעו, כי אין טעם במתן תרומות ללא תמורה — והחלו לדרוש את העמדתו של ה"משמר" תחת פיקודה של הליגה-הערבית. מטרתן היתה בראש-וראשונה החל-שת ההשפעה הבריטית בירדן, ע"י יצירת משקל-נגדי ל"לגיון הערבי" בצורת "משמר-לאומי" ירדני תחת פיקוד הליגה; ובשלב מאוחר יותר — הרחבתו, ע"י גיוס פליטים בקנה-מדה גדול, והפיכתו למין "צבא-הצלה" חדש. בריטניה התערבה בצורה חריפה, ממשלת-ירדן סירבה להעמיד את ה"משמר" תחת פיקוד הליגה (בירדן כבר החלו לקרוא ל"משמר-

כיתת "המשמר-הלאומי" הירדני באימוניה

קצין בריטי על

קולי לאנס

„רגימנט הבדוים” שלו

כרועים וזאבים, כן גם אנשי צבא ובדוים אפשר שלא יגיעו לעולם לשפה משותפת.
צ. מ. דוטי בספר המופת שלו „ערב המדברית” (“Arabia Deserta”).

על ידי צירופן את הגרעין לרגימנט החדש. לא היה זה אולי בלתי טבעי, כי הדבר העניק למפקדי חי"ר שונים הזדמנות נפלאה להיפטר מעולם של אי-אילו מהקשישים ביותר שבחייליהם שהיו בעלי גיליונות התנהגות ארוכים אף מגילם! אך הרי כאלה הם דרכיו של הצבא!

בספטמבר 1952, היה הרגימנט כבר קיים מזה כחודשיים; קציניו — כל חמישתם — באו אליו מחיל הרגלים, חדורי המושג כי מכונית שריון הנה טנק. רק אחד מהם דיבר אנגלית ראויה לשמה, והלז נלקח מן הרגימנט חודש לאחר בואו, ונשלח לקורס לאנגלית. היה לנו מתורגמן, אשר האנגלית שלו היתה מן הסוג המליצי, ומהיותו ערבי עירוני, תיעבוהו הבדוים בכל לבם. בתנאים שכאלה, תופתע מן מהירות בה תקנה לך בקיאות בשפה!

ב„לגיון”, כבכל צבא אחר, הכסף הוא תמיד מועט מאוד לעומת הדרוש לשם עבודה יעילה. בסדר העדיפויות, בענין זה, נמצא הרגימנט שלי הרחק במורד הרשימה. אנו ירשנו מחנה אשר נבנה על ידי קבלן נוכל — הוא הקימו בשיא מהירות, ואח"כ נמלט אל הלבנון כששיא של כן בכיסו. הישגו הניכר ביותר היה, שהמטבחים כותרו בסדרת בתי שימוש עשויים תעלות עמוקות. שלוש שנים נדרשו מאתנו כדי למחותם.

כבישים לא היו, ולא סדנאות, לא חדרי אוכל ואף לא קנטינה. הקסרקטינים נראו כמתעתדים לוותר מיד על המאבק הבלתי שווה בינם לבין איתני הטבע, ולשוב אל עפרם. הרב-סמל הרגימנט, ערבי נהדר בעל שני אותות הצטיינות בעד אומץ לב, ניסה להראות לי ימים אחדים לאחר בואי כמה גרועים הם הקסרקטינים; — הוא נשען בכל כובדו על אחד הקירות; הקיר התמוטט ובעקבותיו הרס"ר. החום היה רב, ויום-יום היתה רוח, המשולה למשב מפביבשן, מתחילה מנשבת בשעות הצהריים, נושאת בכנפיה ענני אבק כבדים מזרקא העיר, ומניחה אותם על המטבחים, בהם היו הטבחים מבשלים ארוחת צהריים.

רוב המאורעות הטובים שבחיים באים עליך כשהם בלתי צפויים. מינויי לתפקיד הקמת רגימנט מכוניות שריון ב„לגיון הערבי” — ודאי שלא חזיתו מראש. בעצם, לא היה דבר הרחוק מזה במחשבותי. אותו פרק זמן היו הן נתונות כולן להכנת תכנית אימון-מציאותי ל-800 עתודאי סוג Z¹, אשר עמדו להצטרף בעוד ששה שבועות אל המחנה השנתי של רגימנט ה„יומנרי”² שלי. והנה תחת לאמן אנשי „יומנרי”, מצאתי עצמי במדינת הירדן, המרוחקת 2000 מילין. לצערי, כמעט ולא נותר לי זמן להרהר במנת-חלקו של יורשי האומלל ב„יומנרי”, הנאבק לתרגם את התיאוריות שלי ללשון מעשה.

לפני נחיתתי בירדן, בספטמבר 1952, נצטמצמה הכרתי עם המזרח-התיכון בשהות של שנתיים עם הרגימנט שלי בפאזי³. שם למדתי לומר „אמשי!” ושלל לחבב את המקומיים. פרט לזאת לא ידעתי דבר לא על הערבי, לא על שפתו, ולא על מנהגיו. יתכן שהייתי מביא תועלת מרובה יותר ל„לגיון”, אילו ידעתי כל אלה.

הרגימנט שעמדתי להקים נועד להיות רגימנט בדוים. הבדוי היטיב כל-כך להסתגל למכוניות-שריון, עד כי הוחלט להקים רגימנט מכוניות-שריון בדוי נוסף ב„לגיון הערבי”. הואיל ועדיין קיימות היו מחלקות אחדות של מכוניות-שריון ברגימנט-הרגלים, בהם שימשו לצרכי סיוור⁴, הוחלט ליצור

¹ עתודאי סוג Z — בבריטניה — הם אנשי שירות חובה, אשר השלימו את שירותם בצבא הסדיר והועברו אבטומטית לעתודת-הצבא. הם נקראים אחת לשנה (למעשה — לא בכל שנה) לאימוני-תחזורת, המתנהלים בסיקוחו של הצבא הסדיר. — המער.

² „יומנרי” — שמם של רגימנטים של חיל-פרשים מליציוני מתנדב, שהיו חלק מ„הצבא הטריטוריאלי” בבריטניה; במהלך מלחמת-העולם ה-2 מוכנו הרגימנטים הללו והפכו ליחידות רכב-שריון (ואחדות — ליחידות ארטילריה, ארטילריה נגד מטוסית וכיו"ב) — המער.

³ החניה הראשית של הגייסות הבריטיים באזור תעלת סואץ. — המער.

⁴ צורת-ארגון, הזכורה ודאי למשתתפי מלחמת-הקוממיות ב„חזית הירדנית”. — המער.

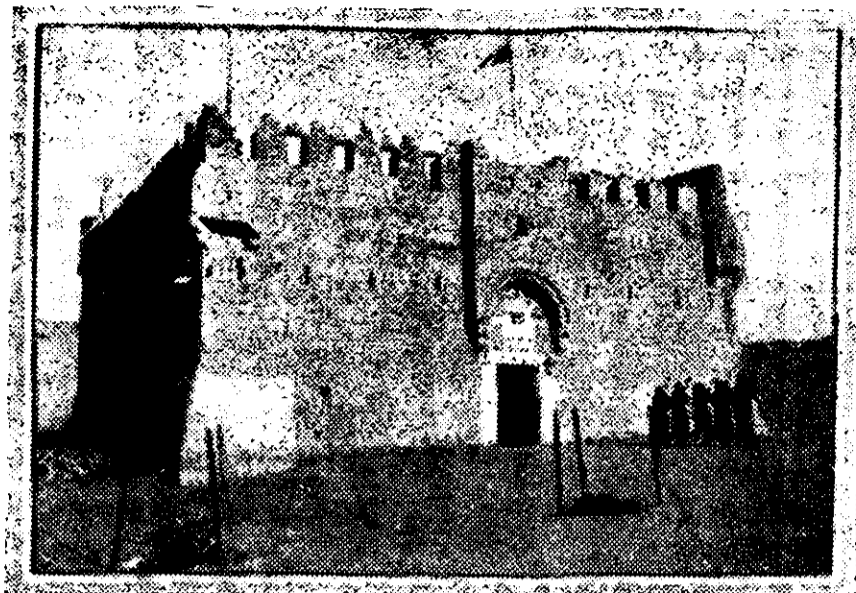
בצורך החיוני שבפעולת-אלחוט טובה ביחידות מכו-
ניות-שריון. דבר זה היה מפתיע עוד יותר משום
שהחייל-הערבי יצלח היטב לאלחוט.

חרף התופעות המרגיזות והאכזבות, למדתי כי
בנית רגימנט כמוה כטיפוח גן. בשתיהן קיימות אותה
ציפיה בהכשרת הקרקע ובזריעת הזרעים; האכזבות
הבאות עליך כאשר הצמיחה היא איטית, או כאשר,
במקרים אחרים, הנטיעות המובחרות גוזעות מבלי
לפרוח; הזעם האוחז בך כאשר כלבו השוטה של
אי-מי קובר את עצמו בין פרחי-טיפוחיך; והסיפוק
הסופי עת כל הגן כולו עומד במלוא פריחתו.

רגימנט מכוניות-שריון בארץ מדברית הוא יחידה
המעניקה נחת-רוח יתרה למשרת בה. מדברה של
הירדן מענין יותר מרוב המדבריות האחרים, ובדרך
כלל תנאי הקרקע מצויינים בשביל מסע-מכוניות.
החיילים הבדוים אוהבים את המדבר, שהוא ביתם,
והם מאושרים ביותר ומיטיבים ביותר לפעול כשהם
משרתים בו. אמנם אין להכחיש כי תפריט מורכב
מבשר-שימורים וצנימים מוגיע כעבור שבועות אח-
דים אפילו את קיבותיהם של הבדוים; אלא שאין
הם מתאוננים על כך אלא לעתים רחוקות. רק החיים
בקסרקטינים הם-הם שהילכו עלינו, כעבור זמן
מסוים, שיעמום.

אם אָרַשׁ למנות את מעלותיו של החייל הבדוי,
אנסח אותן כך: מזג טוב, להט, ערות, נאמנות,
סבילות וקשיחות. כל אלה הן סגולות צבאיות טובות.
למטבע זאת יש גם צד שני, כמובן. חוסר ההשכלה
מסייע לנטיה שלא להעריך את ההכרח ברמה שתהיה
גבוהה-די-הצורך. ההישג הבינוני נחשב לעיתים
קרובות מדי להישג מרקייע-שחקים, וכן יש בו בבדוי
גם יהירות, תככנות, וריתחת-מזג; כל אלה —
מחולשותיו של האופי הערבי. אפס, עדיין לא אירע
שאפנה אל אנשי כי יעשו מאמץ מיוחד, בלי שאקבל
כתמורה כל מה שביכולתם לתת. הם היו גאים
בעצמם, בצבאם, במסורת-הערבית שלהם, והם לא
אכזבוני מעולם בהתנהגותם.

באוהליהם אשר במדבר לא חל בחייהם של ה-
בדוים שינוי רב יותר מאז הימים בהם כתב דוטי¹)
את המלים שצוטטו בראש המאמר. אולם החייל הבדוי
של היום הוכיח, כי בהינתן לו ציוד ואימון טובים,
יהיה לחייל טוב, שאינו נופל מאחרים. דרוש היה
אדם כגלאב פחה כדי להוכיח זאת בעליל. ומצד
גמלו לו בדוי ה"לגיון", על האמון שלו בהם, ברחשי-
חיבה ובנאמנות, שהנם מקור לא אכזב של עידוד
לקצינים הבריטיים המשרתים עמם.

מצודת פטרול-המדבר במודאנרה

פקודות-קבע, תרגילים טקטיים, הרצאות, ורוב
הדברים האחרים של חיי שגרה צבאיים לא היו
קיימים. גם פלגת בדק קל לא היתה; היו לנו רק
שני מכוני-מכוניות. לכל אחת ממכוניות-השריון
היתה רשימת פגמים שנתמשכה על פני מספר דפים.
מלבדן היו לנו אי-אילו מכוניות מסוג "לאַנדרובאַר"
וצמד עוקבי-מים ותיקים. ולבסוף, מעל לראשינו היה
תלוי ועומד האיום כי יפרקנו, שכן איש לא ידע,
אם עתידיים "לאשרנו לתקן" אם לאו. משנותן אתה
עכשיו מבטך ברגימנט, שמצבתו קרובה לתקנו, המלא
באנשים ובציוד, רשאי אתה לצחוק על חששות אלו,
אבל בשעתו הן הילכו עלינו דיכאון.

אלה היו הצדדים-לחובה. אבל הם היו כטיפה בים
לעומת הצדדים-שלזכות: הנאמנות, החן וההומור
התמידי של החייל הבדוי, אשר חברותו תיקר בעיני
עד יומי האחרון. למעלה מזאת, כולם היו להוטים
ללמוד, והפיקו מן האימון הנאָה, אשר הגבירה את
חשקי לעסוק בו.

קשה יותר היה לעקור מלבם אי-אילו מן הלקחים
המוטעים שלמדו במלחמה הערבית-יהודית. באותו
מסע-מלחמה לא היתה ברירה אלא להשתמש במכו-
ניות-שריון כבטנקים. הואיל וליהודים היו כלי-נשק
נגד-טנקיים מעטים בלבד, לא היתה לזאת חשיבות
יתרה, אך חזרה על תפעול כזה של מכוניות-שריון
נגד אויב בעל ציוד חדיש — פירושה יהיה התאב-
דות. גם הקצינים וגם החיילים לא השיגו זאת בשכלם
אלא באיטיות, ובאיטיות עוד גדולה מזה למדו להכיר

¹) צ'ארלס מונטגיו דוטי Charles Montagu Doughty, 1843—1926, משורר ועובר-ארצות אנגלי, מן הנוודים שב-
רושמירשימות ממסעיהם בערב.